

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΑ ΤΡΙΑ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 2002-3

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2003

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΚΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ	49575
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ	25-8-04
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	889.3 ΛΥΜ

κωδ. εγχ: 222F

ΣΤΑ ΤΡΙΑ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ» 2002-3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΑ ΤΡΙΑ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ

Δίπλα και κολλητά στο σπίτι που καθίσαμε ήτανε παλιά η ταβέρνα: «Στα τρία κυπαρίσσια». Έτσι τόλεγε η γειτονιά. Κι έτσι τόξεραν και το καταλάβαιναν οι παλιότεροι, όταν μας ρώταγαν να μάθουν πού καθόμασταν. Η ταβέρνα του Μπαρμπατέλη.

Με το που γέρασε ο Μπαρμπατέλης έκλεισε την ταβέρνα. Έμειναν τα τρία κυπαρίσσια απ' έξω. Ένα παγκάκι και μια ισοπέδωση στην κατηφόρα απ' όπου μπόραγες ν' αγναντεύεις τον κήπο απέναντι, το γυμναστήριο, την Αγία Φωτεινή και πέρα μακριά την Ακρόπολη.

Την ίδια θέα και σε κάποιο βαθμό καλύτερα, είχα κι από το δωμάτιο μέσα. Καθόσωνα στο κρεβάτι κι απολάμβανες το σεριάνι. Το γλένταγε η ψυχή σου.

Απ' την Αθήνα εμείς τότε δεν ξέραμε και πολλά πράγματα. Τα δωμάτια που είχαμε καθήσει ήταν σκοτεινά. Έβλεπαν σε φωταγωγούς. Ήταν ημιυπόγεια. Τάτρωγε η υγρασία. Έτσι το καινούριο σπίτι μας φάνηκε παράδεισος. Κι αυτό βέβαια τις πρώτες μέρες, γιατί όταν μπήκαμε στη ρουτίνα είδαμε και τα καυσούρια του.

Πολύ αραιά απόξω στο χωματόδρομο περνούσαν και αυτοκίνητα που γιόμιζαν τα δωμάτια σύννεφα σκόνης. Λίγο παραπέρα άρχιζε ο κατήφορος, έξω απ' τα ατελιέ του Αλάρτη και του Μηταράκη. Λακκούβες, πέτρες, στενώματα. Δεν υπήρχε πεζοδρόμιο, έτρεχαν νερά βρώμικα κι η Αγία Φωτεινή που ήταν λίγο πιο κάτω έβαζε το χέρι της, για να μην γκρεμοτσακιστούμε.

Το σπίτι όμως είχε το αβαντάζ νάναι κοντά στο κέντρο και δε χρειάζονταν συγκοινωνία. Αυτό άλλωστε ήταν το μεγάλο επιχείρημα του Πέτρου. Τόλεγε και το ξανάλεγε ο Μπαχατέλας, όπως τον έλεγαν στη γειτονιά, για νάχει το προξενιό αίσιο τέλος, ίσαμε που με το λέγε λέγε μια βραδιά πάνω στα ούζα, είπαμε και το ναι. Και τόπαμε στην «Τέρψη», καφενείο πούτανε στην οδό Ακαδημίας, ακριβώς απέναντι απ' τη Ζωοδόχο Πηγή. Τον Πέτρο βέβαια τον ξέραμε όλοι γιατί ήταν της παρέας. Τις διαπραγματεύσεις όμως τις έκανε ο Κώστας, πούλεγε ότι έχει το ρέγουλο. Από δω τον είχε

από κει τον πήγε, τελικά τα κατάφερε. Το νοίκι ταίριασε στις τσέπες μας.

Δε χρειάστηκε να δούμε τι είδους σπίτι ήταν γιατί το ξέραμε. Κι απ' την επόμενη κουβαλήσαμε.

Για την ακρίβεια, πρώτος κουβάλησε ο Κώστας. Ήταν η συμφωνία. Γι' αυτόν είχε το δωμάτιο κρεβάτι και δε χρειάστηκε να βρει άλλο. Τόβαλε στη γωνιά αριστερά καθώς μπαίνουμε κι εξασφάλισε το απυρόβλητο από θόρυβους και κρύο.

Δεύτερος κουβάλησα εγώ με το ράντσο που μούδωσε η θεία μου, και τόβαλα στην άλλη γωνιά απέναντι στου Κώστα.

Αυτές οι δυο θέσεις ήταν οι καλύτερες. Έτσι για το Σωτήρη δεν έμεινε παρά η γωνιά δίπλα στην πόρτα, αριστερά όπως μπαίνουμε απ' την αυλή.

Όταν μετά τρεις ώρες φάνηκε ο Σωτήρης κουβαλώντας το κρεβάτι του πακεταρισμένο, τον έπιασε μαύρη απελπισία. Και μούτρωσε.

Προσπάθησε στην αρχή ν' αρθρώσει κάποιες αντιρρήσεις για την παλιά πλευρίτιδα που είχε κατά την κατοχή. Δεν τον ακούσαμε. Είχε ο καθένας μας τους δικούς του λόγους κι ο Σωτήρης κατάλαβε. Τάβαλε με τον Κώστα, αλλά ταυτόχρονα ξεδίπλωνε το κρεβάτι και κοίταζε αν έρχεται στη θέση πούταν γι' αυτό. Σιγομοιθούριζε. Και καταλάβαινα απ' το ύφος του πως είχε χιλιομετανοιώσει για την σεμπριά που βρήκε να κάνει μαζί μας. Του εξήγησα ότι δεν γίνονταν αλλοιώτικα. Κάποιος στο τέλος θάταν ο ριγμένος. Αυτός κουνούσε το κεφάλι. Σιγοψιθύριζε σα να μην ήθελε να το παραδεχτεί. Κι αγριοκοίταζε τον Κώστα πούχε περάσει σ' αντεπίθεση και του μίλαγε ως «σώφρων γέρος», «Είσαι ο μικρότερος», του έλεγε. «Και δεν κούνησες το δαχτυλάκι σου για το νοίκιασμα».

Σε κάποια στιγμή που τα πράγματα κάλμαραν, ο Κώστας κοίταζε στο δρόμο κι ο Σωτήρης έστρωνε τα σεντόνια του πάνω στο κρεβάτι, βρήκα ευκαιρία και βγήκα απέξω. Στο βάθος ήθελα να ξεφύγω απ' την εμπλοκή. Αυτοί οι δύο ήτανε φιλαράκια και συμφοιτητές. Εμένα μ' είχε φωνάξει ο Κώστας για τρίτο, κι είχα βάλει τους όρους μου.

Άρα η συζήτηση που γίνονταν δε με αφορούσε. Και πήγα στην αυλή.

Την εξέταζα και τη μέτραγα με το μάτι.

Απέναντι απ' τη δική μας πόρτα ήταν η πόρτα της κουζίνας. Κλειστή. Δεν ξέραμε τί κρύβει μέσα. Μας την είχαν πει κουζίνα και ο καθένας μας την φαντάζονταν όπως τον βόλευε. Εγώ π.χ. σκεφτόμουνα μια κουζίνα σαν αυτή πούχε η θεία μου. Και έβλεπα να βολευόμαστε όταν το συσσίτιο της Λέσχης δε θα δούλευε.

Σπρώχνω την πόρτα από περιέργεια και βρίσκομαι μπροστά σε μια σπηλιά. Κατάμαυρη απ' το κάπνισμα. Για κουζίνα είχε ένα πράμα από

τούβλα και κοκκινόχωμα. Και πάνω κει, μια κατσαρόλα, χιλίων ετών. Κανενός γύφτου το δίχτυ δε θα την έπιανε. Λίγο παραπέρα δυο τηγάνια κρεμασμένα, τόνα χειρότερο απ' τ' άλλο. Και στο παράθυρο ο νεροχύτης του παλιού καιρού από μωσαϊκό σκούρο, και μια βρύση πούσταζε.

Θεέ μου, είπα. Δε βρέθηκε κάποιος να βάλει το χέρι του. Ποιος μπορεί να μαγειρέψει εδώ πέρα; Και τι φαγητό θα φτιάξει;

Φοβήθηκα μην ακουμπήσω κάπου και βγω άλλος άνθρωπος από κει μέσα. Έκανα στροφή εκατόν ογδόντα μοίρες και βγήκα πάλι στην αυλή.

Στο δωμάτιό μας τα πράματα είχαν ηρεμήσει. Άκουγα και τη φωνή του Πέτρου που διαβεβαίωνε το Σωτήρη ότι θα επισκευάσει το ισόγειο που ήταν ακριβώς από κάτω μας και θα του το νοίκιαζε.

Ποιος ξέρει από πού ξεφύτρωσε ο Πέτρος. Κρυφάκουγε φαίνεται, προβλέποντας τις πρώτες αντιδράσεις μας, ο Μπαχατέλας. Έτοιμος να δώσει λύση μην τύχει και κάποιος από μας λακίσει. Παρόλο αυτά που εμείς λέγαμε, φαίνεται για τον Πέτρο το νοίκιασμα του δωματίου ήταν θέμα ζωής ή θανάτου.

Δεξιά από μας μια πόρτα βαμμένη πράσινη με τον αεραγωγό από πάνω, έδειχνε πως οδηγούσε στην παλιά αίθουσα της ταβέρνας. Από μέσα ακούγονταν ένα γραμμόφωνο και κουβέντες.

Φαίνεται πως κι αυτό τόχε νοικιάσει ο Πέτρος, παρόλο που έλεγε πως «πεθαίνοντας ο Μπαρμπατέλης είχε αφήσει ευχή και κατάρα να μείνει έτσι, για να σκέφτεται ο καθένας που θα τόβλεπε τα περίφημα “ΤΡΙΑ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ”, το κρασί τους, το Μπαρμπατέλη και τα καλά του χούγια».

Ήμουν περίεργος να δω τι είδους νοίκιασμα είχε κάνει σ' αυτό τον απέραντο καιφενέ, με το τσιμέντο αποκάτω και το άφτιαχτο πατάρι, που έμπαινε μέσα και περίμενες να δεις νυχτοπούλια και ν' ακούσεις κουκουβάγιες. Ήξερα πως οι ένοικοι της ταβέρνας έτσι κι αλλιώς μπαινόβγαιναν από κάτω, την είσοδο του δρόμου, αλλά δοκίμασα να δω αν η πράσινη πόρτα ήταν ανοιχτή και τη βρήκα κλειδωμένη. Γύρισα να πάω κι εγώ μέσα στο δωμάτιο με τους άλλους και θα μάθαινα εκεί απ' τον Πέτρο περί τίνος πρόκειται.

Όλα μέλι-γάλα εκεί. Ο Πέτρος κάπνιζε καθισμένος στο κρεβάτι μου κι είχε φαίνεται προσφέρει τσιγάρο και στους άλλους, που κάπνιζαν κι αυτοί αρειμανίως, παρότι είχαμε ξεκαθαρίσει από πριν ότι όλοι μας είμαστε άκαπνοι. Κι αυτό ήταν όρος βασικός για τη συμβίωσή μας.

– Μπράβο οι μερακλήδες! Το ρίξαμε όξω βλέπω. Πρόλαβα να πω και κούνησα με υπονοούμενα το κεφάλι. Όλοι τους όμως κάνανε πλάκα και

βιάστηκαν να το ρίξουνε «στα ντέρτια, τα μαράζια και τα σεκλέτια του Σωτήρη».

– Να πάνε κάτω τα φαρμάκια, είπανε χαχανίζοντας.

Ο Σωτήρης διαμαρτύρονταν, προσπαθώντας να μας δείξει πως ήταν υπεράνω υποψίας και προ πάντων δεν τον άγγιξε η μεταξύ μας παρεξήγηση. Τόριχνε στο «κάποιος από μας θάταν το θύμα στα κρεβάτια. Κανονικά ο νεότερος. Κι αυτός ήμουν εγώ. Αυτά είπε ο αρχηγός. Κι εγώ το παραδέχομαι. Αλλοιώς εδώ τι κάνουμε, λαοκρατία; Όχι δα!»

Όταν η συζήτησή μας έπεσε στην κουζίνα, ο Πέτρος είπε να βοηθήσουμε και μεις για να τη φτιάσει. Όταν ζήτησα να μάθω τι έγινε με την «αίθουσα» της ταβέρνας. Αρχισε να γελάει.

«Είναι καμιά δεκαριά», μας λέει. «Φοιτητές απ' τα χωριά της καρδίτσας. Μια κοπέλα, η Βιολέτα, σπουδάστρια της Γυμναστικής Ακαδημίας, που με τα δύο αδέρφια της κάθονται στο πατάρι. Και οι υπόλοιποι εφτά, κάτω, στρωματσάδα στο τσιμέντο. Δεν τους καίγεται καρφί. Κάθε βράδυ βρίσκονται στο κέφι. Σιγοτραγουδάνε και λένε ανέκδοτα».

– Ωχ, Ωχ, βόγγηξε, ο Σωτήρης. Θάχουμε και τέτοια εδώ, Και μεις πώς θα διαβάσουμε με τέτοιο νταραβέρι;

– Μη χολοσκάς, του λέει ο Πέτρος. Τα παιδιά έχουν λόγους να μην γίνουν βούκινο στη γειτονιά. Είναι κι αυτοί.... «απ' τα κόκκαλα βγαλμένοι» και δεν θάθελαν να πάνε στο τμήμα για διατάραξη κοινής ησυχίας. Απ' την πρώτη στιγμή ούτησαν το τι καπνό φουμάρουν οι γείτονες, εσείς.... και ξέρουν πως εδώ γύρω έχουμε πνιγεί στο χιταριό.

Ο Πέτρος μας θεωρούσε όλους συναγωνιστές. Δεν ήξερε πως ο Σωτήρης ήτανέ στο Ζέρβα. Κι όχι μόνον αυτό, ολόκληρη η οικογένειά του τάχε βολέψει με τις περιουσίες των Τσιάμηδων. Τσιάμης κι αυτός, έκανε τον ψόφιο κοριό σαν άκουγε να λέμε για Αντίσταση, έτσι ξεγέλαγε το Μουστερή. Όμως, καθώς έλεγε, όταν εκμυστερεύονταν, «τα χαρτιά του είναι καθαρά». Και μεις τον είχαμε για ασπίδα σ' ώρα ανάγκης. Είχαμε πήξει στο τρέχα από δω, τρέχα από κει. Τώρα ήταν καιρός να στρωθούμε στο διάβασμα να πάρουμε το πτυχίο.

Ο Σωτήρης κοίταξε τον Κώστα, έριξε στα κρυφά ένα χαμόγελο κι άρχισε να ξεροκαταπίνει.

Τότε, υποσχέθηκε ο Πέτρος ότι δεν θάχουμε φωνές και νταραβέρι, αλλά οι νοικάρηδες του δεν το τήρησαν. Ή δεν το τήρησαν πιστά. Από το επόμενο Σαββατόβραδο μέχρι τον καινούριο χρόνο, κάθε δεύτερο Σαββατόβραδο στην ταβέρνα κάτω καίγονταν το πελεκούδι. Κι αυτό κράταγε μέχρι τη μία με δύο μετά τα μεσάνυχτα. Βάση του πάρτι ήταν πάντοτε κά-

ποιο φαγητό πούφτιαχνε η κοπέλα της παρέας, η Βιολέτα δηλαδή, πατάτες στο φούρνο, γκιουβέτσι, κάποτε λαχανόπιτα κλπ. Κι όλοι οι άλλοι έφερναν αυτό που είχε ο καθένας. Κρασί, τσίπουρο, τσικουδιά ανάλογα.... Για μουσική είχαν το φωνόγραφο της Βιολέτας, αλλά τραγούδαγε κι έπαιζε κιθάρα κι ο Ζεανπώλ, ένας απ' τους δέκα. Κορίτσια έφερνε απ' τη γειτονιά ή άλλες φίλες η Βιολέτα. Μας καλούσανε και μας, και τον Πέτρο. Πότε-πότε κατεβαίναμε. Και δεν περνούσαμε άσχημα. Ο Σωτήρης, που στην αρχή γκρίνιαζε, κατάντησε να γίνει ο πιο τακτικός του πάρτι. Και κει τον προσέχανε και τον περιποιόντουσαν. Τον είχανε ώπα-ώπα.

Όλοι ξέραμε πως η γειτονιά την κατοχή είχε κακό όνομα. Ένας παπάς απ' την Αγία Φωτεινή έπαιρνε τα παιδιά και τους έβαζε το μαχαίρι στο λαιμό. Είχανε γίνει Χίτες ορκισμένοι όλοι τους «εξ ανάγκης» και νυχτοξημέρωναν πάνω στο Παγκράτι. Στην οδό Κρησίλα. Έτσι ο Πέτρος, καθώς έλεγε, ήταν αυτός που την πλήρωσε τη νύφη. Μήνες έμεινε μακριά από το σπίτι του. Του την είχαν στήσει και τον περίμεναν. Δούλευε για την ΕΠΟΝ κι ένα φεγγάρι πήγε στον ΕΛΑΣ.

Τα παιδιά από κάτω ήταν συμμαζεμένα. Έβγαιναν από την κάτω πόρτα και φρόντιζαν να μην κάνουν μπούγιο. Νομίζοντας πως θα ξεφύγουν.

Ωστόσο, όπως μας το πάσαρε με τρόπο ο Πέτρος, τα κορίτσια της γειτονιάς μάς είχαν μάθει όλους και μάλιστα με τα μικρά ονόματα.

Αργότερα φάνηκε πως πρόκτοράς τους ανάμεσά μας μάλλον ήταν ο Πέτρος ο ίδιος, που εννοούσε να χει την πρωτιά στη γειτονιά. Και ερχότανε από πίσω η μικρή Βιολέτα, που με τις διπλανές είχε γίνει ένα.

Η Βιολέτα ήταν αυτή που μας ανακοίνωσε πως τα κορίτσια απ' το διπλανό σπίτι είχαν φτιάσει λίστα και μας είχαν δώσει βαθμούς προτεραιότητας κι εννοιαφέροντος. Σ' αυτή τη λίστα ήταν πρώτος ο Θόδωρος από τους κάτω. Ένα ντιρέκι ίσαμε κει πάνω, που όπως έδειξε με τον καιρό μάλλον δεν ήταν φοιτητής. Ήταν ο μόνος που δεν έτρωγε στη Λέσχη και μαγείρευε στο σπίτι. Καμιά φορά βέβαια του φέρνανε κι οι άλλοι σε κουτιά της Ούντρα φαγητό - περίσσειμα από τη Λέσχη. Ωστόσο κι αυτός έφευγε κάθε πρωί μ' όλους τους άλλους κι έκανε τα ίδια πράγματα με μας για να μη δώσει υποψίες. Λέγανε.

Οι απόξω όμως κάτι είχαν μυριστεί και τον είχανε βάλει στο σημάδι. Στο σημάδι βέβαια μας είχαν βάλει όλους κι ιδιαίτερα κάτι νεαροί λελέδες με κεφάλια ξουρισμένα και πέτσινα σακάκια, που δεν είχαν έλεος και δεν άφηναν ευκαιρία να μας μπαίνουν στη μύτη. Ώρες-ώρες μαζεύονταν έξω από το σπίτι μας, παρέα με ναύτες, στρατιώτες ή χωροφύλακες κι άρχιζαν να τραγουδάνε με μανία και πείσμα «Μόσχα-Σόφια είναι τ' όνειρό μας»...

ή «Τ' αητού το γιο»... πούτανε τότε του συρμού, καταλήγοντας πάντοτε σε ουρλιάγματα και στριγγλές φωνές. Ντόρος, που είχε τη σημασία του για μας. Ήταν φορές που μας σταματούσανε στο δρόμο και μας ζητάγανε ταυτότητες κι άλλα στοιχεία. Παριστάνοντας τον αστυνομικό, με κάτι κίτρινες ταυτότητες, που καλά-καλά δεν ξέραμε τι σημαίνανε. Πάντως, απ' όσα έλεγε ο Θόδωρος «που αυτά δεν τα μασούσε» καθώς έλεγε, «και τάχει ερευνήσει όλα», πρόκειται για παρακρατικούς.

Βέβαια ο Θόδωρος γινότανε μπουρλότο κι όλο έλεγε πως θα τον πιάσουνε οι διαβόλοι κι αλίμονο σ' αυτόν που θα του λάχαινε μπροστά. Ο Θόδωρος είχε κι ένα λόγο παραπάνω γιατί ένας απ' αυτούς κάθε τόσο τον έπαιρνε από πίσω, παριστάνοντας τον αστυνομικό. Τον πήγαινε μέχρι το κέντρο της Αθήνας κι έπειτα εξαφανίζονταν. Έτσι έλεγαν.

Ήταν ο Μπούμπης, γνωστός στη γειτονιά που σ' όλα ήταν μέσα και όλα τάξερε. Ανακατωσιάρης, φλύαρος, μ' ένα σωρό παρεξενιές.

Απ' τα κορίτσια μαθαίναμε πως η γειτονιά μας είχε κιόλας όλους βάλει σ' ένα κοινό πακέτο που τόλεγε «Ο Λόγος του Καπετάν Πέτρου Μπαχατέλα».

Στων κοριτσιών τη λίστα ο Σωτήρης κι ο Κώστας είχαν καλή σειρά, εγώ πάντως ήμουνα πάτος. «Δεν με πιάνει το μάτι τους και δε με μετρούσαν» καθώς έλεγε η Λεφτέρω, που την είχαμε για να σκουπίζει και να σιδερώνει. Απ' τις κουβέντες της μάθαμε και καταλαβαίναμε πως δεν ήταν λίγο πράμα έτσι απότομα να πέσουμε στη γειτονιά ένας λόχος γαμπροί και να την αναστατώσουμε. Αναμφισβήτητα η Λεφτέρω ζήτηγε να μας έχει με το μέρος της, κι αμόλαγε λόγια κι έβαζε σφήνες για τους άλλους, και τις άλλες, προπαντός...

Η Λεφτέρω είχε κι ένα μεγάλο ατού. Εκτός από τό ότι έμπαινε λέφτερα στο σπίτι μας, είχε και μια θυγατέρα δεκάξι χρόνων, το Μαράκι, που την άφηνε και μπερδεύονταν ανάμεσά μας. Μεγάλη πρόκληση. Βέβαια τους Καρδιτσιώτες, που δεν την είχαν πάρει για δουλειά, τους απόκλειε σαν παρακατιανούς. Κι έβρισκε δικαιολογία που «κοιμότανε τα παιδιά στρωματσάδα στο τσιμέντο».

– Με κουρελούδες και τέτοια. Πω, πω, πω οι «στρωματσάδες»!

Και τους σχολίαζε με περιφρόνηση. Δεν ξέρω βέβαια τι θάλεγε και για μας στη Βιολέτα σαν τύχαινε και τη φώναζε για καφέ πάνω στο πατάρι της ταβέρνας.

Εκεί που δεν την έπιανες όμως με τίποτα τη Λεφτέρω κι έσταζε το στό-

μα της φαρμάκι ήταν όταν έβρισκε ευκαιρία –που συχνά μονάχη της τη σκάρωνε– να καρφώνει των κοριτσιών τη μάνα, δίπλα.

– Χήρα απ' την κατοχή η καημένη! Με τέσσερα κορίτσια και μια ανεψιά πούρθε απ' την επαρχία, κατάρφανη. Φτώχια κι άγιος ο Θεός, αρρώστιες και βάσανα. Μυστήριο πώς τάβγαζε πέρα. Αλλά και σήμερα πώς βολεύεται σ' ένα σπίτι ερειπωμένο που φυσάει και είσαι σα να βρίσκεσαι σε στάνη. Η καημένη η Αφροδίτη! Κείνα τα παιδιά, αυτές οι τσούχτρες πρέπει να της κάνουν εικόνα και να την προσκυνάνε.

Όταν τέλειωνε αυτό το ωραίο πρελούντιο κι έκλεινε η καλόψυχη εισαγωγή η Λεφτέρω χαμήλωνε τον τόνο της φωνής της, στράβωνε κάπως το στόμα της και με χειρονομίες και μορφασμούς αμόλαγε την μπόμπα.

– Αχ, αχ! Αναστέναζε. Τι κακός είναι ο κόσμος. Που όλο την κακοθιγάνε. Μια για τον καφέ που λέει στις γυναικούλες και τα βρίσκει όλα ροδίνα, μια για τα μάγια που βάζει να σώσει λέει, κάποιες ψυχές παραδαρμένες. Αμ κι η άσπρη κουκουβάγια που κρατάει στο σπίτι της... τα ξόρκια που ρίχνει με το σβησμένο κάρβουνο, το στρόγγυλο τραπέζι που ανοίγει στις χήρες για να επικοινωνούν με τους μακαρίτες. Τα πρόσωπα που βγάζει απ' τα κάδρα για να περπατάνε στους δρόμους και στα σπίτια... αυτά όλα πού τα βάζεις...

Με το λέγε-λέγε, ανέβηκα και γω ένα σούρουπο στην ταράτσα να δω τι γίνεται στο διπλανό σπίτι, αλλά δεν είδα τίποτα, έξω από το ρήμαγμα, τα σπασμένα τζάμια και τις στραβωμένες και ξεδοντιασμένες γρίλιες, που σ' έπιανε απελπισία μες στο αποβραδο. Προσπάθησα «σκίζοντας τη μαυρίλα και τις σκιές του αποβραδο να κοιτάξω πίσω, μέσα στο βάθος του χρόνου», που λέει κι ο Μπωντλέρ τι θα μπορούσε αυτό το σπίτι νάχε ζήσει, ποιες χαρές και ποιες πίκρες, αλλά δεν μπορούσα να ξεκαθαρίσω τίποτα. Όλα είχαν χάσει τη φόρμα τους κι έμοιαζαν περισσότερο με το γέλιο ενός παλιάτσου.

Με είδανε από κάτω τα κορίτσια που περιεργαζόμουνα το σπίτι τους και με ρωτάγανε αν θέλω τίποτα. Κι έτσι έπιασα κουβέντα και μ' αυτά.

Ούτε κι αυτές θα μ' έβλεπαν καλά-καλά εκεί πάνω, αλλ' ούτε και γω αυτές. Κατάλαβα όμως πως θάθελαν να πιάσουμε κουβέντα. Το ζητούσανε μέσ' το σκοτάδι. Οι δύο ψηλές θάφευγαν για το Ζάμπειο. Βόλτα. Οι άλλες δύο πούμειναν, μουμίλαγαν μαζύ πότε για τη μάνα τους, πότε για τον Πέτρο «τον είχανε, λέει, σαν αδελφό». Πάντως, άλλος κανένας δε φάνηκε, στο σπίτι, ούτε ακόμα η μάνα τους. Το σπίτι έδειχνε θλιβερό, έτσι ρημαγμένο δίχως φώτα. Τα έξω δωμάτια μάλλον δεν δούλευαν. Ήταν αχρηστευμένα.

Ύστερα από δυο μέρες η Λεφτέρω έμαθε τα καθέκαστα κι όπως έδειξε, της κακοφάνηκε. Δεν ήθελε με κανέναν τρόπο νάχουμε σούρτα-φέρτα με τις διπλανές. Είχε κιόλας βρει ένα σοφό τρόπο να «με σώσει απ' τις τσούχτρες». Μ' έστρεψε προς την άλλη πλευρά του δρόμου. «Εδώ είναι το ψητό», μου ανήγγειλε. «Θέλουν ένα καλό παιδί να κάνει μάθημα στη Μαργαρίτα. Έχουν τώρα μέρες, που το λένε, αλλά εγώ απόφευγα γιατί δεν ξέρω αν κάποιος από σας τους τρεις, θάθελε ν' αναλάβει».

– Εξαρτάται, της λέω, απ' το μάθημα. Μάθε και πες μας.

Έτσι η Λεφτέρω, την άλλη μέρα μας έφερε τα καλά μαντάτα, «Αρχαία Ελληνικά, Γραμματική και Συντακτικό».

Τάπαμε με τους άλλους κι έπεσε σε μένα ο κλήρος. Ήτανε το φορτίο μου στο σχολείο.

Όταν ήρθε η Λεφτέρω και της τόπαμε, κοίταξε να με ξεμοναχιάσει. Κι όταν το πέτυχε, ζήτησε μεσιτεία. «Από το μισθό που θα σου δώσουν πρόστεσε. Ό,τι έχεις ευχαρίστηση. Προσοχή όμως, το κορίτσι είναι αξέβγαλτο... εσένα σέχω για σοβαρό άνθρωπο, δεν σε φοβάμαι, δε φοβάμαι δηλαδή το κορίτσι μην κακοπέσει... Αν πάλι γίνει τίποτα για παραπέρα,... εδώ είμαστε, δε θα με ξεχάσεις».

– Ε, ε Λεφτέρω της λέω, προχώρησες πολύ.

Άρχισε να γελάει. Άνοιξε την εξώπορτα κι εξαφανίστηκε.

Για τη Μαργαρίτα απέναντι ο Κώστας έλεγε και ξανάλεγε. Ο Σωτήρης ούτε καν είχε προσέξει την ύπαρξή της. Είχε το μυαλό του αλλού. Πολλές φορές τον πιάνανε να γράφει κείμενα, χωρίς να μάθουμε τον προορισμό τους. Είχε δυσκολίες γενικότερα στο γράψιμο κι έπιανε και ξεσήκωνε φράσεις από εφημερίδες και περιοδικά. Όταν είχε γίνει κοινό μας μυστικό το γράψιμο του, άρχισε να μας διαβάζει αποσπάσματα. Και καμάρωνε, έτσι που δεν τολμούσαμε να του χαλάσουμε την ευχαρίστηση. Τον αφήναμε να διαβάζει και χαιρόμαστε μαζί του. Τον προτρέπαμε μάλιστα να τα δημοσιέψει. Ο μεγάλος του αδερφός που πολιτεύονταν στην επαρχία τους έβγαζε μια τοπική εφημερίδα. Κι ίσως σ' αυτό απόβλεπε ο Σωτήρης. Πάντως ποτέ του δεν μας το ομολόγησε.

Ο Κώστας έλεγε πως κάποιες φορές ανάμεσα στα γραψίματά του ο Σωτήρης, όπως είχε ανακαλύψει ο ίδιος ψάχνοντας από περιέργεια, έφτιαχνε και ραβασάκια. Άγνωστο για ποια προορίζονταν. Δεν του τόχαμε πει.

Ο Πέτρος δεν ήθελε να πιστέψει ότι εγώ θα έμπαινα «στο τρίπατο σπίτι» μιας οικογένειας που ούτε καλημέρα δεν τούλεγαν και τον σνόμπαραν. Ισχυρίζονταν μ' έντονη επιμονή και πείσμα ότι η Λεφτέρω μάς πούλαγε φίκια για μεταξωτές κορδέλες. Κι ότι θα περίμενα πολύ να με φωνάξουν για να κάνω μάθημα.

– Δεν ξέρεις τι σπαγκοραμένοι είναι οι Τσαρούχηδες, έλεγε και ξανάλεγε. Δε μπάζουν αυτοί ξένο άνθρωπο στο σπίτι τους. Και μάλιστα έναν αριστερό. Θάχουν κιόλας φτάσει μέχρι αρχηγό της αστυνομίας και θάχουν ξεψαχνίσει, τι είσαι, από που κρατάει η σκούφια σου και τι καπνό φουμάρεις.

Πάντως εγώ περίμενα να μου κλείσει η Λεφτέρω το ραντεβού να πάω στο απέναντι σπίτι. Οι ανάγκες μου για πρόσθετο εισόδημα κείνη την εποχή με είχαν κυριολεκτικά πνίξει.

Ύστερα από δυο μέρες, το βράδυ έρχονται στο δωμάτιό μας ο Φίλιππος κι ο Τόλης. Από τους «στρωματσάδες» (καθώς έλεγε η Λεφτέρω). Και οι δυο ήταν φοιτητές της Φυσικομαθηματικής. Τους τάχα προλάβει ο Πέτρος. Τα παιδιά το θεωρούσαν σίγουρο πως θάκανα μάθημα στη Μαργαρίτα. Ο Πέτρος, που το βλεπε σαν απίθανο όταν μιλάγε με μας, τόλεγε για σίγουρο στα παιδιά από κάτω. Και κείνα προσπαθούσαν να με πείσουν να κοιτάξω μήπως η κοπέλα ήθελε να κάνει και μαθηματικά ή χημεία, φυσική και κάτι τέτοιο που θα μπορούσαν ν' αναλάβουνε αυτοί. Κι αν η ίδια δεν χρειάζεται, μήπως ήξερε και μιιά της φίλη απ' το σχολείο, που θάθελε.

Εξηγήθηκα στους φίλους την παρεξήγηση και πρόσθεσα το «ακόμα δεν τον είδαμε, Γιάννη τον φωνάξαμε». Να περιμένουμε και θα δούμε.

Έπειτα ο Τόλης έριξε την ιδέα να στήσουμε ένα φροντιστήριο, στο μπροστινό μέρος της ταβέρνας κι αυτοί να τραβηχτούνε προς τα πίσω. Έτσι τα μυαλά μας πήραν αέρα. Με την ευκαιρία ο Φίλιππος μούπε πως την περασμένη Τετάρτη ήταν κι αυτός στο αμφιθέατρο της Ιατρικής και μ' άκουγε που μιλούσα σαν Πρόεδρος της Ένωσης των Συλλόγων Επαρχιωτών Σπουδαστών. Κινείται, μούπε, κι αυτός σαν συνδικαλιστής στους χώρους για τους φοιτητές της Θεσσαλίας. Και συνεχίσαμε την κουβέντα πάνω στα συνδικαλιστικά μας και τις διεκδικήσεις των φοιτητών. Μέχρι που μας βρήκαν τα μεσάνυχτα με πολύ ζεστή κουβέντα.

Την άλλη μέρα έφτασε φουριόζα και χαμογελαστή η Λεφτέρω. Μούκανε νόημα και με ξεμονάχιασε για να μου ζητήσει «τα στοιχεία», ονοματεπώνυμο και τέτοια.

– Ωπα, είπα. Βγήκε αληθινός ο Πέτρος!

Δίστασα κάμποσο. Της είπα να το αναβάλουμε. Αλλά η Λεφτέρω δεν καταλάβαινε τους δισταγμούς.

– Δε γίνεται, της λέω.

– Θα τους το πω είτε, φεύγοντας, Να σε φωνάξουνε τον ίδιο, για να τους τα πεις εσύ. Το πρόσωπο είναι καθρέφτης. Ήταν φανερό πως η ίδια έφευγε κατσούφα. Δεν της άρεσε η εξέλιξη. Μόνο, που από την πόρτα ξαναγύρισε.

– Είδες, μου λέει, γι' άλλο πράγμα ήρθα και το ξέχασα. Αλλά μη κάνεις κουβέντα, παραπέρα... Έτυχε να δεις, χτες και σήμερα τ' αυτιά του Πέτρου;

Δεν είχα δει τον Πέτρο εδώ και τρεις μέρες.

– Κρύβεται, μου λέει. Κρύβει την πομπή του. Αν τον δεις, προσθέτει, κοίταξε να δεις πώς πήγαν να του τα ξεριζώσουν.

Δεν θέλησε να δώσει περισσότερες λεπτομέρειες και λήκισε.

Το θέμα του Πέτρου μ' έβαλε σε ανησυχίες. Κι αλλιώς εγώ το πήγαινα.

Βρήκα μια πρόφαση και χτύπησα την πόρτα του διαμερισμάτος του, πούταν δίπλα στο δικό μας. Η αδερφή του τον έκρυβε. Δεν μούλεγε ούτε αν είναι μέσα, ούτε πότε θαρθεί. Της δήλωσα πως είναι ανάγκη να τον δω, έχω να του δώσω κάτι για το Πανεπιστήμιο, που τον ενδιαφέρει.

Μέχρι το βράδυ ο Πέτρος δε φάνηκε, αλλά καθώς έδειξε το πράμα, αυτό πούξερε η Λεφτέρω τόξεραν και τα κορίτσια δίπλα. Κι έφτασε σε μας μέσω Βιολέτας.

Τον κύριο ρόλο στην υπόθεση έπαιζε η Κλεοπάτρα. Το μελαχρινό κορίτσι που περνούσε στυλάτο και κουνιστό μπροστά από το σπίτι μας και μας κοίταζε σα μυρμήγκια. Ήταν σα να μη υπάρχουμε γι' αυτήν. Έβγαινε πάντοτε μέσα απ' τον κατήφορο του δρόμου που περνάει έξω απ' το ατελιέ του Αλάρτη και παρήλανε μπροστά απ' τα τρία κυπαρίσσια σαν άλλο γέφορταρτισμένο της «ελαφριάς ταξιαρχίας» πούχαμε δει στο σινεμά.

Αυτή, έλεγαν, πως είχε αναγκάσει παλιότερα και κάποιον άλλο γείτονα να πάει μεσάνυχτα σε νοσοκομείο για να σώσει τ' αυτιά του, πούχανε πέσει θύμα έξαψης και παροξυσμού της Κλεοπάτρας, η οποία την ώρα «πούφτασε ο κόμπος στο χτένι» πιάνονταν απ' αυτά και τραβώντας τα πίστευε πως ο εραστής της θ' ανταποκρίνονταν έτσι στις πολύ απαιτητικές προδιαγραφές της. Για κείνον έλεγαν μάλιστα ότι πήγε στο νοσοκομείο βουτηγμένος στα αίματα, κρατώντας τόνα του αυτί στο χέρι, τυλιγμένο στα βαμβάκια.

Ο Πέτρος βέβαια τόξερε το «ιστορικό» της Κλεοπάτρας. Το τι ήταν αυτό που τον έσπρωξε να πάει μαζί της, ήταν «μυστήριο». Κάποιοι από

τους στρωματσάδες έλεγαν πως γίνονταν λόγος εδώ και κάμποσες μέρες ότι ο Θόδωρος είχε πετύχει να βγάλει την Κλεοπάτρα στο πάρκο. Κι η νίκη αυτή του Θόδωρου, έκαψε το Πέτρο.

Πέρασε πολύς καιρός όταν ξαναβγήκε στην πιάτσα ο Πέτρος. Και νύχτα που τον είδα εγώ, πληγές στ' αυτιά του Πέτρου δεν υπήρχαν. Υπήρχε όμως στα ριζά τους, δίπλα στον κρόταφο, μια κοκκινίλα που φαίνονταν και μες στο σκοτάδι. Μιλιά ο Πέτρος για την «ταμπακιέρα». Πάντως έδειξε να κρυφογελάει για το ότι μέχρι κείνη τη στιγμή επαληθεύονταν ο ίδιος στο θέμα της Μαργαρίτας που έμεινε χωρίς συνέχεια.

Πολύ γρήγορα ξεχάστηκε η περιπέτεια του Πέτρου με την Κλεοπάτρα. Και η όμορφη αυτή κοπέλα, άρχισε δειλά-δειλά να ξαναεμφανίζεται στο δρόμο σα «φρεγάτα». Κι ούτε η γάτα ούτε η ζημιά της.

Κείνη την εποχή τράνταξε όλους εμάς τους ένοικους της ταβέρνας τα «Τρία κυπαρίσσια» η κουβέντα που σούρνονταν για το Θόδωρο και τον Μπούμπη.

Τα πράγματα δεν ήταν έτσι όπως μας τάλεξαν στην αρχή. Οι κακές οι γλώσσες ψιθύριζαν πως η αστυνομία ηθών τους είχε πιάσει «σ' άσεμνη στάση» μέσα στο άλσος.

Κι όλα καλά, αλλά που ο Θόδωρος δήθεν τη γλίτωσε αν και δεν είχε ταυτότητα και τον κάλυψε ο Μπούμπης, μέγας εθνικόφρονας στην αστυνομία, ήταν ένα πράμα που εμάς μας έκανε ν' αμφιβάλλουμε. Τελικά ο Θόδωρος ξομολογήθηκε πάνω στο κρασί, τα περί Άλσους, όλα ήταν κουραφέξαλα, αλλ' ότι μέσα στο τραμ ο Μπούμπης του κόλλησε. Και του κόλλησε άσχημα. Μπήκε μπροστά του και πιέζε προς τα πίσω δήθεν αδιάφορος. Ήταν μισοσκόταδο κι οι άλλοι επιβάτες δεν έβλεπαν πως αυτό το σύμπλεγμα συνοδεύονταν και με χειρονομίες και κουνήματα. Τα μάτια του Μπούμπη είχαν πεταχτεί έξω κι ο Θόδωρος έκανε σαν αποχαυνωμένος. Όταν κατέβηκαν στη στάση ο Θόδωρος ήταν μπιελάρ. Έρμαιο στα χέρια του Μπούμπη, που επέμενε να του ψιθυρίζει, έχοντάς τον καθηλωμένο στο πεζοδρόμιο πως «του έχει πάθος μέγα». Κατά το Θόδωρο ήταν τέτοια η θηλυκότητα του Μπούμπη που ο ίδιος ήταν αδύνατο να αντιδράσει και να πει όχι.

Από κει και πέρα, το τι έγινε κανένας δε μας τόπε. Το σίγουρο ήταν πως ο Θόδωρος έφευγε μόνος από το σπίτι, πήγαινε με τα πόδια μέχρι τη στάση του τραμ, πέρα απ' τη γέφυρα και κει τον περίμενε ο Μπούμπης σχεδόν κάθε μέρα.

Οι άλλοι στο υπνωτήριο τον πείραζαν κάθε φορά που πέφτανε να κοι-

μηθούν και του φωνάζανε από μακριά πως έχουν κι αυτοί μέγα πάθος, συνοδεύοντας την πρόκλησή τους με το σχετικό κούνημα από τη μέση και κάτω.

Ένα βράδυ που γύρισε ο Θόδωρος κάπως αργά στο σπίτι, βρήκε το στρώμα του στην άκρη απομονωμένο και δέχτηκε τη δήλωση των άλλων πως τόκαναν για λόγους πρόνοιας. «Καλού-κακού» του είπαν. «Ο φόβος φυλάει τα έρμα».

Ο Θόδωρος έμεινε σιωπηλός και φαίνεται να ντρέπονταν για όλη αυτή την ιστορία. Δεν είχε όμως και κουράγιο να τη σταματήσει.

Ο Μπούμπης είχε γίνει τώρα μέσα στην ταβέρνα του Μπαρμπατέλη, το «στοιχειό-φάντασμα». Ήταν όμως παλιόπαιδο. Αναιδής, αθυρόστομος, φαφλατάς, δειλός, ανισόρροπος κι επικίνδυνος.

Όταν καμιά φορά τρύπωνε στην ταβέρνα, συνοδεύοντας το Θόδωρο, έπεφτε σα μανιασμένος κι ανακάτευε των παιδιών τα ρούχα όπως τάχανε πίσω απ' το στρώμα τους ταχτοποιημένα στη σειρά. Κι άρπαζε μικροπράγματα.

Η θέση μου στην Πανσπουδαστική κινούνε στις εκλογές του Νοέμβρη. Έβλεπαν οι επονίτες που τον τελευταίο καιρό είχα πολλά διαβάσματα για το πτυχίο κι είχαν θέση θέμα αντικατάστασής μου. Πρόφαση, ξέρω πως στο βάθος είχαν πάψει να με εμπιστεύονται. Ήταν η εποχή του Κορναράκη, πρόεδρου των Κρητών Σπουδαστών, που τον είχαν ώπα-ώπα. Παρόλα όμως αυτά, με ψήφισαν οι άλλοι και κάποιοι απ' αυτούς. Έτσι, μ' ένα ψήφο παραπάνω βγήκα. Ήξερα όμως πως οι μέρες μου λιγότευαν. Κι αυτό δεν ήτανε προς θάνατο. Εγώ Δεκέμβρη έπαιρνα πτυχίο. Κι έπαυα να μαι φοιτητής.

Παλιότερα η σπουδάζουσα της ΕΠΟΝ με θεωρούσε δικό της, ως παλιό αντιστασιακό κι επονίτη. Και μ' αποδέχονταν. Ασφαλώς μέχρι να βρουν έναν άλλο. Και τώρα που τον βρήκαν, όλα τους μύριζαν κι όλα τους βρωμούσαν. Αυτά έβλεπε κι ο Σωτήρης, που με είχε πάρει φαλάγγι.

– Δε στάλεγα γω, όσο σε χρειάζονται θα σ' έχουν ώπα-ώπα. Μόλις σε δούνε πως κλωτσάς ή βρίσκουν κάποιον άλλο πιο βολικό, πού σε είδαμε και πού σε ξέρουμε. Αν είμαστε και στην κατοχή καθόλου απίθανο να σε βρίσκαμε και σε κανένα φράχτη, να φυλάς κοράκια. Θυμάσαι τον καημένο το Μαλτέζο, που βούιξε ολόκληρη η Αθήνα και το Πανελλήνιο;

Στα χοντρά είχε δίκιο ο Σωτήρης. Όμως δεν καταλάβαινε πόσο το δικό μας δέσιμο με την Αντίσταση δεν ήταν το ίδιο μ' αυτό που ο ίδιος ένιωθε για τη δική του παράταξη.

Τότε ανάμεσα ΕΠΙΟΝ κι Αντίστασης δε βρísκαμε διαφορές. Οι διαφορές μας ήταν με το σκληρό και δογματικό ΚΚΕ. Αν και οι περισσότεροι στην ΕΠΙΟΝ σκέφτονταν τότε σαν άνθρωποι του ΚΚ. Και ήταν σταλινικότεροι του Στάλιν. Και φέρνονταν πολλές φορές σαν Μπέρια υπό εκκώλαψη και μαθητεύομενοι. Παρόλα αυτά εμείς δεν είχαμε κόψει ακόμα τους κρίκους που μας ένωναν. Ήταν πολύ κοντά οι κοινοί αγώνες μας, το κοινό μας όνειρο και νιώθαμε δεμένοι μεταξύ μας. Ήταν «οι δικοί μας», που λέγαμε. Έτσι τους νιώθαμε ακόμα. Κι απέναντί μας είχαμε «όλους τους άλλους». Κάτι παραπάνω από αντίπαλους.

Στις εκλογές της Πανσπουδαστικής βρísκονταν κι ο Φίλιππος. Τόχε πάρει ο καημένος ζήτημα φιλοτιμίας. Και με συνόδευε. Αν και μου φαίνονταν λίγο περίεργο, μια κι απ' τις κουβέντες του είχα υποψιαστεί ότι παράμεινε πιστός στο κόμμα.

Από τότε που μιλήσαμε για την Ένωση Επαρχιωτών Σπουδαστών, έρχονταν συχνά στο δικηγορικό γραφείο που δούλευα τα πρωινά. Και πηγαίναμε μαζί στη Λέσχη για να φάμε. Δυο-τρεις φορές μάλιστα πήρε και περίσσευμα φαγητού στο λαμαρινένιο κουτί που τούδωσα να πάει στο τυπογραφείο του Μαυρίδη, οδός Θεμιστοκλέους, όπου τρεις λογοτέχνες της Αντίστασης, διορθωτές εκεί, περίμεναν πως και πως, στο «ιδιαιτέρο». Ένα μακρύστενο τραπέζι πνιγμένο στο χαρτί, το τυπογραφικό μελάνι και τη σκόνη. Ανάμεσά τους κι ο καημένος ο Κοτζιούλας, άρρωστος και βασανισμένος που τον είχα δει για πρώτη φορά ντυμένο αντάρτη κοντά στον Άρη, πάνω στα Τζουμέρκα.

Για τον Φίλιππο είχε ενδιαφερθεί η Ελενίτσα του γραφείου. Και του τόπα. Από τότε ο Φίλιππος την έστηνε στη γωνιά, Τρικούπη και Πανεπιστημίου, φεύγοντας από τη Λέσχη και περίμενε την Ελενίτσα να την πάει μέχρι Ακαδημίας, όπου κείνη έπαιρνε το λεωφορείο για την Αγία Παρασκευή.

Δεν τα χαλάσανε, όπως μου είπε ο Φίλιππος, όταν έπαψε να τον βλέπω στο γνωστό του στέκι να προσμένει, απλώς, η Ελενίτσα «αναδιπλώθηκε». Άβγαλτο κορίτσι καθώς ήτανε και φοβισμένο, την πρώτη βραδιά που βγήκαν τους έτυχε αναποδιά.

Το ραντεβού τους ήταν στην οδό Πατριάρχου Γρηγορίου, πούναι ο δρόμος ανάμεσα Πανεπιστήμιο και Ακαδημία. Η Ελενίτσα έτρεμε μήπως βρεθεί κάποιος γνωστός τους και τη δει. Ο Φίλιππος της πρότεινε τα πάντα, αλλά η Ελενίτσα ήθελε να φύγει. Και του επαναλάμβανε μονότονα: «Την άλλη φορά, την άλλη φορά». Έτσι βρέθηκε μια βολική λύση, να

μπουν στον κήπο της Ακαδημίας που ήταν τότε ανοιχτός από την πόρτα της οδού Πατριάρχου Γρηγορίου.

Δεν προχώρησαν και πολύ. Στην υπερυψωμένη βεράντα, που προβάλλει μέσα στον κήπο, κάτω χαμηλά έχει ένα παγκάκι, γύρω-γύρω. Εκεί κάθισαν να τα πουν. Σκοτάδι. Ο τόπος έρημος τέτοια ώρα. Θάλεγε κανένας πως για πρώτο ραντεβού η κατάσταση ήταν ιδεώδης. Όμως ο διάβολος δεν σ' αφήνει ήσυχο ούτε και σε μια τέτοια τρύπα. Και κει που η καημένη η Ελενίτσα πήγαινε να καλμάρει, νάσου και μες στο σκοτάδι προβάλλει από πάνω τους, στη βεράντα, ένας αγριάνθρωπος φύλακας που με φωνές, βρισίδια κι άλλες προστυχιές και χοντράδες τους έδιωχνε από τον κήπο. Κι ακούγονταν αυτό το μπάχαλο στη μισή Αθήνα. Η Ελενίτσα έπαθε σοκ κι άρχισε να τρέμει. Ο Φίλιππος τάχασε. Προσπάθησε ν' ανακαίσει τον αγριάνθρωπο, αλλά αντί να τον καλμάρει τον ερέθιζε πιο πολύ κι η κατάσταση γίνονταν επικίνδυνη. Έδωσαν μια και πήραν δρόμο. Ε, από τότε η Ελενίτσα είπε να μην ξαναβγεί. Κι έμεινε το ειδύλλιο στη μέση.

Δεν ξέρω βέβαια πώς το πήρε η Ελενίτσα, αλλά τον Φίλιππο τον βάρεσε κατακεφαλιά. Κι έπεσε ο καημένος σε βαριά μελαγχολία. Ήταν να τον κλαις για κάμποσες μέρες. Τότε ήταν που μούγινε κολητός και δεν ήξερα τι να τον κάνω. Ήθελε Κυραμάνο για να τον προσέχει.

Ο Φίλιππος ήταν που ένα βράδυ καθώς γύριζα στο σπίτι, κουρασμένος, μούφερε το «γράμμα». Τόχει αφήσει κάτω στο υπνωτήριο τους ο ταχυδρόμος και χαιρόνταν ο καημένος. Το είδε έτσι σ' ένα φάκελο πολυτελείας και γόμισε πως είναι κάτι σοβαρό. Έβρισκε αφορμές να μη φεύγει απ' το δωμάτιο, προσμένοντάς με να τ' ανοίξω να δει τι είναι. Και όταν τ' άνοιξα ήμουν εγώ πούμεινα προβληματισμένος και δεν ήξερα πώς να το πάρω.

Το πήρα στην αρχή για πλάκα και δεν τούδωσα σημασία. Τόπα στο Φίλιππο κι εξέφρασα τις υποψίες μου. Έβλεπα πίσω απ' το χαρτί τον Κώστα να γελάει και ξεροκατάπινα. Όμως θάθελα να είναι αλήθεια. Αλλά οι πιθανότητες μου ήταν ένα τοις χιλίοις.

Η μαθήτριά από απέναντι, η μικρή Μαργαρίτα (που στο αναμεταξύ μάθαμε ότι τη λένε και Αννούλα), μου ζήτηγε συγγνώμη που οι γονείς κι ο μεγάλος της αδερφός δημιούργησαν πρόβλημα και παρολίγο να με δείρουν ή να με στείλουν εξορία. Κάτι τέτοιο φαινόταν απότο γράμμα.

– Εξορία, στα καλά καθούμενα. Ήταν δυνατό; Είχαμε ξεχάσει πως υπάρχει και τέτοια λέξη στο λεξιλόγιο. Στο μυαλό όμως κάποιων παλιών

η ιδέα είχε στοιχειώσει, φαίνεται. Και σιγά-σιγά ξανάρχονταν σα βρικόλακας.

Και τους πιπίλιζε το μυαλό. Κι ήταν αλήθεια δυνατό να το σκέφτονται, αν έπαιρνε κανένας τοις μετρητοίς αυτά πούλεγε ο Πέτρος. «Αυτοί τώρα θάχουν φτάσει στον αρχηγό της Αστυνομίας».

Το είπε και το έκανε η Λεφτέρω. Τόσες μέρες και δεν έβγαζε άχνα. Μήπως κι αυτή ήξερε κάτι και μου τόκρυβε; Ή σ' όλη αυτή τη φάμπρικα της πλάκας μετέχει η Λεφτέρω που τον τελευταίο καιρό είχε όλο πάρε δώσε με τον Κώστα;

Ψάχνοντας τότε, στο μυαλό μου ήρθαν χίλια δυο πράματα. Είχα μπροστά μου τα πτυχιακά και δεν έπρεπε να ξεκόψω ούτε δευτερόλεπτο. Ασφάλειες και τέτοια, μου περίσσευαν. Μούρθε στη σκέψη μου η μήνυση πούχε κάνει κάποιος χωριανός μου, για ηθική αυτουργία ενός φόνου στη διάρκεια της κατοχής, στην οποία όμως, καθώς είχα μάθει, είχε βγει βούλευμα απαλλακτικό. Όμως κανένας μας δεν ξέρει πόσα ποδάρια έχει ο διάβολος. Το γλυκό όνειρο πούχα κάνει για το μάθημα της όμορφης μικρής, θα μούβγαινε παλούκι.

Κάνω το συλλογισμό και λέω: Είναι το γράμμα αληθινό. Λαμπρά! Από κει όμως φαίνεται ξεκάθαρα ότι ο κίνδυνος πέρασε. Γιατί στενοχωριέμαι; Στο κάτω-κάτω φαίνεται πως στο απέναντι σπίτι έχω έναν υπερασπιστή. Άγνωστο μεν, αλλά υπερβολικά ευαίσθητο και τίμιο. Αυτοί σπανίζουν σήμερα. Πρέπει νάσαι νέο παιδί, νάχεις όνειρα, να ζεις έναν άλλο κόσμο για να μπορείς να γιωθείς έτσι. Χρειάζεται ένα πετάρισμα, ένα φτερούγισμα ψυχής για να ανέβεις σ' αυτό το χώρο της ευγένειας. Να κάνεις ένα βήμα μιας τέτοιας τρυφερότητας. Μακάρι νάναι αλήθεια, θ' άξιζε τον κόπο.

Δεν προλάβαινα όμως να ευχαριστηθώ απ' αυτό το μύθο, που ξεκούραζε το μέσα μου κι αναστάτωνε την εφηβεία μου κι έβλεπα από πίσω σαν ειρωνεία το σαρδόνιο γέλιο του Κώστα, που μ' έκοβε και μ' έκανε κουρέλι.

– Ο άτιμος, αν είναι πράγματι αυτός που μου την έστησε, πέτυχε εκατό τοις εκατό.

Ο Φίλιππος, που καθώς καταλάβαινα μούχε απέραντη εκτίμηση κι αγάπη, έβλεπε το χάλι μου και προσπαθούσε να με παρηγορήσει. Δεν το πίστευε. Είχε απ' την αρχή πάρει τη θέση πως το γράμμα είναι πραγματικό και πάνω κει σχεδίαζε. Έβλεπα μάλιστα πως τα σχέδια του ήταν και για πάρτι του. Αφορούσαν δηλαδή αυτόν τον ίδιο και τα μαθήματα της φυσικής και της χημείας, που θ' αναλάμβανε αυτός. Κάτι θα γίνονταν και τώρα, πίστευε, πως θ' άλλαζε ο τροχός. Θα παίρναμε τα μαθήματα.

Και με διαβεβαίωνε γι' αυτό. Πρόσθετε μάλιστα πως σε δυο μέρες, το πολύ τρεις, θάβρισκε την αλήθεια. «Για τις ελάχιστες υποψίες που είχε νάναι το γράμμα πλάκα, τόσο καλά στημένη».

Ούτε την πρώτη μέρα, ούτε τη δεύτερη έδειξε κανένας απ' το σπίτι να ξέρει τίποτα, ή να περιμένει πότε θα σκάσει η μπόμπα. Σ' αυτό κατάληξε κι ο Φίλιππος την τρίτη μέρα, που ανταμώσαμε. Και είχαμε αφήσει καθώς έλεγε πάνω στο τραπέζι, πρώτο στο δικό μας δωμάτιο κι έπειτα κάτω στην ταβέρνα, τον ωραίο φάκελο πολυτελείας, που σκανδάλιζε. Βεβαιωθήκαμε ότι κι ο Πέτρος τόδε δυο-τρεις φορές, το περιεργάστηκε αρκούντως αλλά χωρίς ειδικό ενδιαφέρον, έτσι που να φαίνεται ότι μετέχει στη συνωμοσία.

Έμεινε βέβαια η Λεφτέρω, αλλά κι αυτή, μάλλον δεν είχε σχέση με το γράμμα. Ο Φίλιππος χρεώθηκε να τη βρει και να τη ρωτήσει δηθεν αδιάφορα, αν είχε κανένα νέο απ' την υπόθεση, γιατί κι αυτός περίμενε μήπως τυχόν η μικρή ή κάποια φίλη της είχαν ανάγκη από φυσικομαθηματικά.

Η Λεφτέρω σχεδόν θύμωσε με την παρέμβαση του Φίλιππου.

– Άσε με χριστιανέ μου, είπε, και κόντευα γω να χάσω τη δουλειά μου. Αυτοί είναι τρελοί. Λένε και ξελένε, καθηγητή ζήταγαν, καθηγητή τους βρήκα. Τι τους έπιασε. Ιδιαίτερα η μάνα και κείνος ο μεγάλος γιος. Ευτυχώς η θυγατέρα βγήκε καλή κι έξυπνη. Και πατάει πόδι όπου θέλει. Η ίδια μου ζήτησε συγγνώμη για τη φασαρία που μούβαλε. Της είπα πως θα βρουν ευκαιρία να με σταματήσουν, κι αυτή μούπε: «Μη φοβάσαι Λεφτέρω, εγώ είμαι δω». Μπράβο το κορίτσι. Έγινε σωστή γυναίκα.

– Θάπρεπε απ' την αρχή να πάμε στη Λεφτέρω, μου πρόστεσε ο Φίλιππος. Τώρα αξίζει το γλέντι. Μια για όλα αυτά και μια για την εκλογή σου πάλι στην Πανσπουδαστική.

Και το κάναμε το γλέντι στου Καραβίτη. Ήταν εκεί ο Σωτήρης, ο Πέτρος, ο Τόλης, ο Ζεανπώλ κι η Βιολέτα με το Θεμιστοκλή τον αδερφό της. Ήρθε κι ο Νίκος Φλωρίδης που τον τελευταίο καιρό έκανε τον κολλητό του Σωτήρη και του Κώστα. Οι άλλοι έχουν δουλειά και δεν μας τίμησαν. Φάγαμε, ήπιαμε του σκασμού και τραγουδήσαμε. Με τρόπο είπαμε και κανα δυο δικά μας τραγουδάκια. Ο Σωτήρης μας συνόδευε γιομάτος κέφι και καλή διάθεση. Όταν ο Φίλιππος αμόλησε κάποιες αοριστίες για τη μικρή γειτόνισα, φάνηκε πως τσούχτηκε ο Πέτρος, αλλά δεν είπε τίποτα. Το κρασί τον είχε φλομώσει.

Πριν απ' τα Χριστούγεννα, το πρώτο εβδομήμερο του Δεκέμβρη έδωσα πτυχιακά με τριανταεννιά πυρετό και πέρασα σ' όλα. Εκτός από έναν κα-

θηγητή που η φοιτητική αρβύλα τον είχε και τον έλεγε βλαμμένο. Είμαστε δεκαπέντε στη σειρά και μας έκοψε όλους. Περονόσπορος. Το σύγγραμμά του, χίλιες σελίδες και κάτι παραπάνω.

Θα επανερχόμουν την πρώτη του Φλεβάρη.

Τελειώνοντας με τις εξετάσεις του Δεκέμβρη ένιωσα μέσα μου μια γαλήνη. Και μια μπουνάτσα, που δε γνώριζα τον εαυτό μου. Δίπλωσε η φαντασία μου κι ήταν σαν νάχα καταπιεί δυνατό ηρεμιστικό. Όμως αυτό δεν κράτησε πολύ. Προς το βραδάκι της άλλης μέρας, ξαφνικά, κατάλαβα μέσα μου να γεννιέται μια κάποια πίκρα, αναίτια.

Ήταν η ειρωνεία γι' αυτό πούχα πετύχει μέσα σ' ελάχιστο χρόνο. Πέρισι κι όλας την ίδια εποχή αλλά και την ίδια μέρα, παραμονή της Αγίας Άννας, ήμουν ένας φοιτητής πρωτοετής. Και τίποτε άλλο. Είχα καταφύγει απ' το καλοκαίρι στο πατάρι της Στοάς της οδού Κολοκοτρώνη για να στεγαστώ. Ήταν εκεί οι Κερκυραίοι φίλοι μου. Κοιμόμαστε πάνω στο πατάρι, πούταν στην ουσία ένα μπαλκόνι γύρω-γύρω στη Στοά. Και κουκουλωνόμαστε τη νύχτα μέχρι τα μπούνια με ένα σωρό κουβέρτες, που δεν έμαθα ποτέ μου πως τις είχαν κonomήσει οι φίλοι μου. Εκεί το κρύο έτσουζε. Κι ήταν πολλές φορές που βρίσκουμε το νερό της βρύσης παγωμένο. Όμως στις έξη η ώρα το πρωί, είμαστε όλοι στο πόδι και ρίχναμε στις πλάκες της Στοάς νερά με κάτι κουβάδες και μαστέλα, προσπαθώντας με κουρελόπανα, φρόκαλα, και τσιφτες να ξεβρωμίσουμε τους λεκέδες και τη γλίτσα, που άφηναν πάνω και τα βαρέλια με το λάδι και τις ελιές, που ολημερίς τσουλάγανε μπρος-πίσω οι εργάτες της αποθήκης. Μιας αποθήκης τεράστιας, που βρίσκονταν στο βάθος της Στοάς.

Περάσαμε εκεί ώρες αξέχαστες, τα βράδια, όταν ακόμα ο καιρός ήταν ζεστός. Και τα παιδιά μαζεύονταν στο πλάτωμα της Στοάς, κανονική ορχήστρα, με κιθάρες, φουσαρμόνικες και ακορντεόν, και μετάτρεπαν τη γειτονιά σε κορφιάτικη βεγγέρα με καντάδες.

Ο χειμώνας όμως που ήρθε πρώιμα, μας έβαλε να σκεφτούμε ότι κάτι δεν πάει καλά μέστη στο Στοά. Μια μέρα που εγώ έλλειπα, ήρθε στη Στοά η θειά μου, που κάθονταν εκεί κοντά. Κι αφού δήλωσε πώς εσείς εδώ θα πλευριτώσετε, παρακάλεσε να μου πούνε, να μαζέψω απόψε τα σέα και τα μέα μου και να πάω στο σπίτι της να μείνω, ίσαμε που να περάσει κείνο το κιαμέτι.

Χαράς ευαγγέλια! Ήταν παραμονή της Αγίας Άννας περίσι. Ένας χρόνος ολόκληρος. Μια ζωή! Γι' αυτό και σήμερα ήρθαν όλα αυτά στη μνήμη μου.

Τέτοια μέρα πήγα στη θειά μου πριν από ένα χρόνο και ζεστάθηκε το κόκαλό μου.

Με το που σκέφτηκα την αυριανή γιορτή, θυμήθηκα πως και τη Μαργαρίτα απέναντι τη λένε και Άννα.

Μήπως θάπρεπε να της στείλω λίγα λουλούδια στη γιορτή της; Η στάση της κι η τρυφερότητα που μου έδειξε, με έκαναν να τη σκέφτομαι και να ονειρεύομαι. Εγώ δεν μπόρεσα να την ευχαριστήσω για το γράμμα της που με κρατάει ακόμα μέστα σύννεφα κι αυτό από φόβο μην της κάνω κακό και θάπρεπε τώρα να θυμήσω στη μάνα της και τον αδερφό της την παρουσία μου με λουλούδια. Δεν πάει πολύ;

Δεν καταφέρνω να εξηγήσω καθαρά τους λόγους που με κάνουν να ξαναγυρνάω πάνω στο ίδιο θέμα και να μη βρίσκω λύση.

Μου φαίνεται και λίγο άναντρο να ξεπερνάω μίαν απλή χειρονομία, που το φώναζε η αγωγή μου, ακουμπώντας πάνω στην ανειλικρίνεια και τα ταμπού μιας οικογένειας.

Κατά βάθος ήταν το ένστικτό μου που πήγαινε να ξεκαθαρίσει την ατμόσφαιρα και να αντιτάξει τη λαγύρα μιας σύγχρονης παρόρμησης στις υπερβολές κάποιων στοιχείων συμπεριφοράς που από καιρό πολεμάγα να εξαφανίσω.

Ωστόσο το μυαλό μου δε γαλήνευε όλη τη νύχτα.

Άρχισα να σκέφτομαι τη Λεφτέρω για βοήθεια. Όμως δεν θάθελα να πάει το πράμα τόσο χαμηλά, να φτάσει, ποιός ξέρει σε τι αδηφάγα στόματα, και να μετατραπεί σε κυκλωμένη από μαχαίρια αναπνοή.

Το σύριο που ξημέρωνε, με βρήκε πιο ησυχασμένο. Είχα απορροίψει κάθε σκέψη για το αυτονόητο και το παράλογο.

Έτσι τ' απόγευμα που φάνηκε η Λεφτέρω κομίζοντας τα σιδερωμένα ρούχα μας, ήθελα να μη πω τίποτα. Η ίδια όμως με προκάλεσε λέγοντας ότι το βράδυ θα πέρναγε από απέναντι να πει χρόνια πολλά.

– Α! Ναι της είπα, γιορτάζει κι η Μαργαρίτα που τη λένε και Αννούλα. Αυτό το καλό κορίτσι.

Και πρόσθεσα ότι ο Φίλιππος μούχε πει το δικό της μπέρδεμα. Πως και η ίδια βρήκε το μπελά της. Πάνω στο καλό της.

Κούνησε το κεφάλι. Ίσως να μην ήθελε να μπούμε σε λεπτομέρειες, όμως φαίνονταν από μακριά πως κάτι μου έκρυβε και τόφερνε γύρω-γύρω.

– Χρυσό κορίτσι η Μαργαρίτα, επαναλάμβανε. Χρυσό και ανεκτίμη-

το. Φέτος θα τελειώσει το Γυμνάσιο και οι Τσαρούχηδες βιάζονται να την παντρεύουν. Ωρίμασε αρκετά. Και δεν θέλουν νάχουν ντράβαλα. Ο μεγάλος της αδερφός, αυτό το ζωντόβολο, όλο και της κουβαλάει κάτι σαραντάρηδες και κάτι έμπορους της αγοράς, δήθεν να τους δει και να διαλέξει. Αλλά αυτή κρύβεται. Φεύγει απ' την πίσω πόρτα κι έρχεται στο σπίτι μου, κρυφά απ' όλους. Καταπικραμένη γι' αυτή την άδικη συμπεριφορά των δικών της.

– Μας φέρθηκε και μας καλά. Και με πολύ ευγένεια και καλωσύνη λέω της Λεφτέρως.

– Βέβαια, βέβαια, συμπλήρωσε βιαστικά η φίλη μου η Λεφτέρω, αφήνοντας μια μικρή υποψία πως κάτι ήξερε για το γράμμα.

– Ίσως θάπρεπε και γω να της ευχόμουνά κάτι σήμερα για τη γιορτή της. Ή να της έστελνα ένα λουλούδι. Αλλά πως;

Με κοίταξε περίεργα. Έμεινε σιωπηλή για ένα λεφτό. Και έπειτα άνοιξε την πόρτα κι έφυγε, ψιθυρίζοντας «Ξέρω και γω... μού κιότεψε το μάτι...».

Ήμουν βέβαιος πως η Λεφτέρω θα διαβίβαζε τουλάχιστον στο καλό κορίτσι τις ευχές μου. Ήταν κάτι που το θεωρούσα χρέος μου. Και τότε-λα. Αλλά δεν τολμούσα να το ζητήσω απ' τη Λεφτέρω.

Μέχρι και τα τέλη του πρώτου δεκαπενθήμερου του Δεκέμβρη πηγαίναμε καλά στην παλιά ταβέρνα του Μπαρμπατέλη. Ούτε φουρτούνες, ούτε έγνοιες. Όμως από τότε κάτι στράβωσε.

– Κάποιος μαγαρίστηκε, είπε ο Πολύδωρος, θυρωρός της πολυκατοικίας πιο πάνω, πούταν κοντοχωριανός του Σωτήρη και ζούσε με τις δικές μας έγνοιες. Κι όταν τον βρήτε, τον άτιμο, να του κόψετε το εργαλείο απ' τη ρίζα...

Και ω του θαύματος!

Σε δυο μέρες έπιασε σ' ένα ντου η αστυνομία, δίπλα στο άλσος του Ζάμπειου το Σωτήρη με το μικρό Μαράκι. Ψέμα μας είπαν πως είναι ετών δεκάξη. Είχε ανάπτυξη. Τα χαρτιά έδειχναν πως ακόμα βρίσκονταν στα δεκαπέντε. Και το χειρότερο, ο πατέρας της υπηρετούσε στο τμήμα Πλάκας που τους πήγαν. Έτσι αποκαλύφτηκε ότι η Λεφτέρω ήταν χωρισμένη κι ο πατέρας της μικρής ζούσε με μιαν άλλη.

Το νέο μας το πρόλαβε αμέσως, μια απ' τις κόρες της κυρ Αφροδίτης, που έτυχε να βρίσκεται την ώρα αυτή στο τμήμα. Και καθώς είπε, ο πατέρας της μικρής μπήκε στη μέση κι έδιωξε το Μαράκι από το τμήμα, κα-

τσαδιάζοντας το. Κράτησε όμως το Σωτήρη κάνα δυο ώρες μες στο τμήμα και τον απειλούσε πως θα πάει το κορίτσι σε γιατρό, κι αλίμονό του. Ευτυχώς τα παιδιά του τμήματος ηθών που τους έπιασαν επέμεναν ότι τους βρήκανε να κάθονται σ' ένα παγκάκι, μακριά ο ένας απ' τον άλλο. Κι αυτό φάνηκε να παρηγορεί κάπως τον πατέρα ο οποίος λυσομανούσε... και καλού-κακού, μάζευε από τον ίδιο το Σωτήρη πληροφορίες περί της «οικογενειακής κατάστασής του».

Ήταν αστείο, είχε γίνει σούσουρο στη γειτονιά και μεις τόχαμε κρυφό καμάρι, που λέει η παροιμία.

Δεν είχε φτάσει στο σπίτι ο Σωτήρης, ευτυχώς, όταν φάνηκε και η Λεφτέρω. Τάχε μαζί μας. Κανονική μαινάδα. Έλεγε ό,τι ήθελε. Μας είχε βάλει στη γωνιά και μας απειλούσε. Ο Κώστας που κείνη τη στιγμή είχε την ανατομία μπροστά του και διάβαζε με το Νίκο, αντάλλαξε μαζί της χοντρές κουβέντες. Τρία παιδιά από τους κάτω κι ο Πέτρος με την αδερφή του στέκονταν μπροστά στην πόρτα μας. Εγώ την είχα στήσει στη γωνιά κι έβλεπα έξω απ' το παράθυρο τρέμοντας μη φανεί ο Σωτήρης.

Είπε-είπε η Λεφτέρω, κατάλαβε ότι δεν βγαίνει τίποτα από μας κουράστηκε, κι έφυγε ούτε καληνύχτα να μας πει.

Οι άλλοι πούμειναν, έστειλαν τον Γόλη να δει τι γίνεται έξω, αν είχε απομακρυνθεί η Λεφτέρω, κι άρχισαν τα σχόλια.

– Μπράβο Σωτήρη. Μαγκα μου. Κανένας δεν το περίμενε από σένα Σωτήρη. Σιγανό ποτάμι και τέτοια.

Εγώ ανησυχούσα που ο Σωτήρης δεν φαίνονταν ακόμα. Κι όλο μέσα μου έβρισκα δικαιολογίες. Έλεγα «αυτός εθνικόφρονας είναι... καθαρά χαρτιά έχει. Έχει κι αυτός μια κίτρινη ταυτότητα... θα τα βολέψει». Η κόρη της κυρ Αφροδίτης δεν μας είχε ενημερώσει περισσότερο. Και μεις πιστεύαμε ότι ο Σωτήρης είναι στο τμήμα κι ανακρίνεται ακόμα.

Ο Σωτήρης απ' την άλλη μεριά δεν υποψιάζονταν ότι εμείς είμαστε ενήμεροι και ανήσυχοι γι' αυτόν. Άργησε να έρθει. Κι όταν ήρθε, μεσάνυχτα και κάτι, σφύριζε κλέφτικα, σαν να μην είχε γίνει τίποτα.

Ο Κώστας τον έβαλε μπροστά, όχι γι' αυτό πούχε κάνει με τη μικρή, αλλά για το γεγονός πούρθε αργά στο σπίτι. Μας έδωσε εξηγήσεις. Τρόμαξε με τις απειλές του χωροφύλακα κι έτρεξε να βρει ένα δικηγόρο χωριανό του. Το τι του είπε ο δικηγόρος δεν μας τόλεγε. Απ' ό,τι όμως κατάλαβα και ήξερα τα πράγματα δεν ήταν ρόδινα. Κι ίσως γι' αυτό πήγε σε ταβέρνα με το δικηγόρο και το ρίξανε όξω.

Το περίεργο είναι ότι ενώ περιμέναμε να γίνει φασαρία στη γειτονιά τί-

ποτα δεν έγινε. Στο τέλος της βδομάδας η Λεφτέρω ήρθε, μας σκούπισε, πήρε και τα ρούχα μας και δεν έβγαλε μιλιά.

Το Μαράκι ήταν Δεύτερη μέρα Χριστουγέννων στο σπίτι μας και χαϊδευότανε μ' όλους. Τώρα οι προτιμήσεις της πήγαιναν προς το Νίκο. Η Λεφτέρω ήρθε, έφυγε. Ξαναήρθε. Απειλήσε ότι θα μας ετοιμάσει πίτα, για την ημέρα πούταν. Αλλά την πίτα δεν την είδαμε. Κάναμε μαύρα μάτια.

Σ' αυτές τις λίγες μέρες που περάσανε είχαμε άλλο θέμα, στην ημερησία διάταξη. Πιο σοβαρό. Και το Μαράκι με το Σωτήρη ξεχάστηκαν. Ή μπήκαν στα αζήτητα.

Από μέρες τα παιδιά κάτω παρατηρούσαν ότι κάθε τόσο κάποια πράγματα εξαφανίζονταν μέσα απ' την «ταβέρνα». Και τόλεγαν σ' όλους μας. Όλοι υποψιαζόμαστε ότι κάτι μεταξύ τους γίνεται. Άλλωστε ήταν ασήμαντα αυτά που είχανε χάσει. Πραγματικές μπακατελλές! Ωστόσο για όλους μας ήταν ένα θέμα, κι όλοι είμαστε σε συναγερμό και σ' επαγούπνηση.

Έτυχε όμως κάποιο πρωινό, που όλοι λείπανε απ' την ταβέρνα-υπνωτήριο, και γύρισε ο Θόδωρος. Ανοίγοντας την εξώπορτα, έπεσε πάνω σ' ένα Μπούμπη, έξαλλο σα Δερβίση μεθυσμένο, πεσμένο πάνω στα πράγματα των παιδιών, να ψάχνει μετά μανίας... Κατάλαβε αμέσως περί τίπος πρόκειται. Το μυαλό του πήγακατευθείαν στο πόσο ο ίδιος είναι υπεύθυνος, που τον κουβάλαγε τόσον καιρό και τούχε δώσει θάρρος να μπαίνοβγαίνει στην ταβέρνα τους.

Κι έτσι πνιγμένος κυριολεκτικά, απ' την προσωπική του ευθύνη και κάποια άλλα σκοτεινά απωθημένα, δε σκέφτηκε, ούτε πού βρήκε το κλειδί ο Μπούμπης ούτε τι άλλο έκανε εκεί μέσα... Του ανέβηκε το αίμα στο κεφάλι. Του είχε μέχρι τώρα δημιουργήσει κι άλλες ιστορίες που τον είχαν κάνει τούρκο. Κι όταν είδε πως ο Μπούμπης τούλεγε ψέματα και στρίγγλιζε για να δικαιολογήσει την παλιανθρωπιά του. Δε χρειάστηκε περισσότερο. Τον έπιασε απ' τα μαλλιά, τον σήκωσε πάνω κι άρχισε να τον κλωτσάει όπου έβρισκε. Τον έκανε τουλούμι. Κάποιες τούφες απ' τα μαλλιά του Μπούμπη έμειναν στου Θόδωρου το χέρι. Τον πέταγε και τον εσήκωνε επάνω. Ίσαμε που η φάτσα του Μπούμπη έγινε μαύρη σα καπνισμένη κατσαρόλα. Εκείνος στην αρχή υπόφερνε χωρίς να φωνάζει, όταν όμως είδε ότι θάπρεπε να ζητήσει βοήθεια, άρχισε να ουρλιάζει και να τραβάει προς την ανοιχτή εξώπορτα φωνάζοντας «Μας σκοτώνουν οι κομμουνιστές, βοήθεια!».

Έξω όμως δεν ήταν κανένας. Ούτε και πέρναγε κανένας.

Έτσι ο Θόδωρος έψαξε, βρήκε πάνω στο Μπούμπη τα κλειδιά απ' την

ταβέρνα και τα πήρε. Μπήκε ξανά μέσα και πλύθηκε. Κλείδωσε την εξώπορτα. Κλώτσησε για τελευταία φορά το Μπούμπη, αφήνοντάς τον κάτω απ' τα τρία κυπαρίσσια σε μαύρο χάλι κι εξαφανίστηκε.

Για καιρό δεν ξέραμε πού πήγε. Εμείς τουλάχιστον. Φαίνεται όμως πως ο Ζεανπώλ, ένας απ' την παρέα κάτω και ξάδερφος του Θόδωρου. Ήξερε και πολύ καλά μάλιστα. Ήταν αυτός που μας είχε ενημερώσει και για τα συμβάντα. Τελικά ο Θόδωρος την Άνοιξη, όπως μας είπαν, πέρασε στο Δημοκρατικό Στρατό του Δεύτερου Ανταρτικού.

Ο Νίκος Φλωρίδης, που κάθονταν στο Παγκράτι και κατέβαινε κάθε πρωί, χαράματα απ' την οδό Μάρκου Μουσούρου, έλεγε αόριστα ότι είχε μια κάποια μικρή δουλίτσα, ισχυρίζονταν και μάλιστα με πείσμα, πως ο Θόδωρος κοιμόντανε κάτω στην ταβέρνα ακόμα, κι έφευγε κάθε πρωί, τις ώρες που δεν έχει κίνηση ο δρόμος... Αυτός τον είχε δει κάποια χαράματα να πάει προς το τράμ απ' την οδό Αρδηττού, τρέχοντας, στη Λεωφόρο Όλγας.

– Ε, Νικολάκη μου, όχι και με μια φορά να βγάζεις συμπεράσματα, τον έκοψε ο Σωτήρης.

Κείνος όμως έκανε πως δεν άκουγε. Και το επαναλάμβανε όποτε του δίνονταν ευκαιρία.

Τα μπερδέματα, μας δημιούργησαν μεγάλη σύγχυση και σκοτούρα.

Την παραμονή, τη μέρα των Χριστουγέννων και την επόμενη, η Λέσχη ήταν κλειστή και μεις ξεμείναμε σαν οι μωρές παρθένες. Μείναμε χωρίς φαγητό, αλλά και χωρίς προμήθειες. Και το χειρότερο χωρίς λεφτά.

Την παραμονή κουτσοπεράσαμε. Τηγανίσαμε σκόνη αυγά και ξεκαθαρίσαμε τα ξεροκόματα πούχαμε στο «Φανάρι».

Ανήμερα στα Χριστούγεννα, ψαχτήκαμε για να δούμε τι σύνολο κεφαλαίου διαθέτουμε και διαπιστώθηκε πως μόλις θα μπορούσαμε να ξοικονομήσουμε και οι τρεις μια μερίδα κρέας σε ταβέρνα λαϊκή. Για φημερίδες, ψωμί και τέτοια, δε γίνονταν λόγος. Μάλλον με φρυγανιές από περίπτερο θα ολοκληρώνονταν το συμπόσιο.

Οι κάτω, όσοι είχανε μείνει, γιατί δυο τρεις είχανε πάει στα χωριά τους, ψήνανε κοτόπουλο στα κάρβουνα και μύριζε. Ο Πέτρος, η αδερφή του Εύα-Ευανθία και ο άλλος ο μικρότερός τους αδερφός Παρασκευάς, είχανε φύγει απ' την παραμονή. Τις είδε, πρόσκληση σε συγγενείς.

Είναι αλήθεια, πως και οι τρεις, εμείς περιμέναμε πρόσκληση. Αλλά αυτή δεν ήρθε για διάφορους λόγους. Ίσως επειδή κείνα τα χρόνια, το σπι-

τι του Πέτρου δεν είχε και τηλέφωνο να μας ειδοποιήσουν. Επομένως, είμαστε υποχρεωμένοι να βράσουμε με το ζουμί μας.

Ο Κώστας, ο Νίκος κι ο Σωτήρης διάβαζαν μετά μανίας και δε σήκωναν κεφάλι. Ήταν στο φούλ.

Διαθέσιμος και κοπρίτης καθώς λέγαμε, ήμουν μονάχα εγώ. Και θάπρεπε εγώ «να αρω το σταυρό». Κι έκανε ένα κρύο έξω, πούτανε να τρελαθείς. Ψωφόκριο! Αλλά και που να πάς, να βρεις κάποια μερίδα φαγητό.

Οι ταβέρνες της γειτονιάς κλειστές. Πήγα. Και πήρα τον απόθαρο. Τράβηξα προς την Πλάκα. Και κει τα ίδια. Ήταν και μια ταβέρνα απέναντι στο αστυνομικό τμήμα, αλλά εμείς εκεί δεν πηγαίναμε. Προτιμούσαμε να μείνουμε νηστικοί... Παρόλα αυτά έρριξα μια ματιά από τα πλάγια. Τζίφος! Και κει φαίνονταν τα τραπέζια της αναποδογυρισμένα. Τράβηξα Σύνταγμα-Κολωνάκι. Ερημία και έρεβος. Όχι μόνο οι ταβέρνες κλειστές αλλά και τα περίπτερα. Μ' έπιασε απελπισία και παράπονο. Το μόνο που ήταν ανοιχτά, ήταν τα καταστήματα των λουλουδιών. Που και που διάβαιναν κάτι χασομέρηδες, χειρότεροι από μένα. Κοιταζόμαστε σα πουλιά που δέρνονται απ' το αγιάζι κι ο καθένας μας έκοινε πως ο άλλος ήταν καλύτερος απ' αυτόν.

Ήξερα πως μάταια πάλευα να βρω κάτι που δεν υπήρχε. Αλλά ήμουν και υποχρεωμένος να γυρίσω, γιατί ξύλιαζαν τα πόδια μου και τα χέρια μου και γιατί φοβόμουνα πως θα ξεμείνω στους δρόμους.

Απ' το μυαλό του ανθρώπου περνάνε κάποτε περίεργες ιδέες, στα όρια του παρανοϊκού. Τον πισθαγγώνουν και τον οδηγούν άβουλο αλλά ενθουσιασμένο σε πράξεις φαινομενικά ίσως χωρίς νόημα, που όμως πηγάζουν από βαθύτερες ανάγκες και αξιώσεις για έναν άλλο τρόπο ζωής. Για μια τρυφερότητα που λείπει. Ένα χάνδι, μια θωπεία για τις γιορτές. Ένα φίλημα μες στον κρύο χειμώνα. Μια στοργή ανθρώπινη.

Και βούτηξα στο πρώτο ανθοπωλείο για ένα μπουκέτο λουλούδια. Όταν όμως έδωσα όλα μου τα λεφτά και βγήκα έξω κρατώντας στα χέρια μου λουλούδια, ήμουν σα μεθυσμένος. Μπήκα και πέρασα τον Εθνικό κήπο χωρίς να καταλάβω τίποτα.

Κι έφτασα στον οδό Αρδηττού. Το αγιάζι μέκοφτε. Τα χέρια μου χωρίς γάντια πονούσαν. Και μου φαινότανε πως τώρα που λίγα βήματα μου λείπουν για να φτάσω σπίτι, θάπεφτα κάτω ξέπνοος.

Κι ενώ ο δρόμος έδειχνε άδειος και παντέρημος, νάσου κι αντικρύζω τη στιγμή πούστριβα τη γωνιά κάτω από το σπίτι μας, τη Μαργαρίτα, το γλυκό αυτό κορίτσι, νάρχεται από πέρα κουκουλωμένη σε μια μπέρτα κα-

ταγάλανη. Γαλάζιο φωτεινό, με κάποιες διακοσμήσεις κίτρινες, ένα θαυμάσιο κίτρινο στους γιακάδες και στα μανικέτια. Μόλις που διακρίνονταν. Σε μια τέλεια σύνθεση.

Σταματάμε κι οι δυο, όπως κοντραριστήκαμε, δίχως να λέμε λέξη. Και σα να ξύπναγα από λήθαργο, κάνω μια προσπάθεια να της ευχηθώ χρόνια πολλά. Και βλέπω πως ξεφεύγει απ' τη γωνιά να μην την βλέπουν από το σπίτι της και με κομμένη ανάσα αλλά με μια γλυκύτατη φωνή μου λέει τα ίδια. Προσθέτοντας ότι είχε πάει για ευχές στο σπίτι της Λεφτέρως.

Κείνη τη στιγμή συνειδητοποίησα πως στα χέρια μου κρατούσα ένα μπουκέτο λουλούδια. Κι έννοιωσα πως ήταν τύχη απ' το Θεό, να της πω πως της το είχα ταγμένο μέσα μου απ' τη γιορτή της, και πως κάποιος άγγελος την έφερε σήμερα μπροστά μου....

Της το πρόσφερα. Και κείνη αυτόματα άνοιξε τη μπέρτα της και τόκλεισε με τρυφερότητα στην αγκαλιά της.

Τάχει χάσει. Πρόφερε το ευχαριστώ, αλλά τα μάτια της έπαιρναν μιαν άλλη απόχρωση. Ο φόβος. Μου φάνηκε ότι της μπέρτας το γαλάζιο έπαιζε ένα ρόλο επάνω της και την αποχρωμάτιζε. Χρώμα χωρίς συναίσθημα το γαλάζιο, σκοτώνει. Ευτυχώς πούταν το κίτρινο κι έδινε κάποιους τόνους ζεστούς, κι ανθρώπινους.

– Δε βρίσκω λόγια να σας πω, γι' αυτά που μου προσφέρατε. Δεν έχω τίποτα μαζί μου να σας δώσω. Ξέρετε, μου είναι πολύ δύσκολο να τα πάω στο σπίτι. Σταμάτησε... Αλλά... εγώ όμως θα τα πάω. Σας ευχαριστώ.

Κάποιος φάνηκε ν' ανεβαίνει απ' τη γέφυρα.

Έγινε ναρκωτική. Έκοψε βιαστικά ένα σταυρουδάκι απ' το λαιμό της και μου τ' ακούμπησε στο χέρι.

Δεν είπα τίποτα. Προσπάθησα να κρατηθώ απ' το χέρι της και να το σφίξω. Αλλά δεν τα κατάφερα. Ήθελα περισσότερο να της δώσω κουράγιο. Κάτι πάθαινα μ' αυτό το κορίτσι. Το μυαλό μου σταματούσε. Κι ώσπου να βρω τον εαυτό μου, κείνη γλύστρησε και χάθηκε ανεβαίνοντας τη σκάλα, που πέρναγε πίσω από το σπίτι της. Κι ήταν κι αυτή δρόμος.

Τα λουλούδια έμειναν στην αγκαλιά της.

Κι εγώ κρατούσα το σταυρουδάκι με την αλυσίδα, για να τη θυμάμαι. Την κοίταζα από μακριά να φεύγει και σκεφτόμουνα.

– Γλυκειά μου Μαργαρίτα, σε τι χαρέμι ανατολίτικο έχεις πέσει. Κι ακόμα τι ζόφος και τι μελαγχολία σε προσμένει.

Μπαίνοντας στο σπίτι η μουρουδιά κοτόπουλου ψημένου με αποπήρε. Πάνω στο τραπέζι που πριν φύγω ήταν τα βιβλία ανοιγμένα, τώρα απλώνονταν ένα κόκκινο τραπεζομάντηλο και μια γαβάθα με κοτόπουλο ψημέ-

νο. Έργο της φίλης μας Βιολέτας, που δεν άνθεξε φαίνεται να μας νοιώθει έρημους και μόνους μέσα σ' ένα κρύο δωμάτιο, και θέλησε να μας ζεστάνει μ' ένα ουράνιο Χριστουγεννιάτικο δώρο.

Ο Κώστας, ο Νίκος κι ο Σωτήρης με περίμεναν για να μου κάνουν έκπληξη.

Βέβαιοι απ' την αρχή ότι έξω δεν υπήρχε τίποτα, ούτε καν με ρώτησαν τι τους είχα φέρει.

Σε λίγο ο Φίλιππος κατέφθασε μ' ένα μπουκάλι κόκκινο κρασί και ψωμί χωριάτικο. Είδαν φαίνεται τα παιδιά το χάλι μας. Και βιάστηκαν να μας συνδράμουν. Πως θα μπορούσαμε να τους το ξεπληρώσουμε.

Με μια μοναδική «πληρότητα» περάσαμε και τα Χριστούγεννα του 1946. Ας είναι καλά όσοι μας βοήθησαν γι' αυτό!

Οι μαύρες ώρες ήρθανε μετά και πριν μπει ο Καινούριος χρόνος.

Ένας τύπος, περίεργος, κοντούλης, με καμπαρτίνα, σουβλερά παπούτσια, μόνιμα λασπωμένα, και μουστακάκι ντούγκλας, κάθε πρωί έκοβε βόλτες έξω από το σπίτι μας. Κι όταν κουράζονταν την άραζε στο παγκάκι απέναντι. Έβρεχε, χιόνιζε, φυσούσε, γονατίζαν τα κυπαρίσσια κι άγγιζαν το σπίτι μας αυτός μπάστακας εκεί.

Είμασταν όλοι «υπό παρακολούθηση». Ακόμα κι ο Νίκος Φλωρίδης που δεν έμεινε κοντά μας. Έτσι ισχυριζόνταν με κάτι γέλια διαφορούμενα, που μού χτύπαγαν στα νεύρα.

Τις είδε τι είχε ξεράσει στην Ασφάλεια ο Μπούμπης. Στόχος τους ασφαλώς θάταν ο Θόδωρος και κοντά σ' αυτόν κι όλοι εμείς.

Τον βλέπαμε κάθε πρωί και μας ανησυχούσε όταν δεν έρχονταν.

Σε μια βδομάδα φωνάξανε τον Τόλη για ανάκριση και τον κρατήσανε μέσα. Ο Θεμιστοκλής έβαλε κάποιο δικηγόρο πατριώτη τους να ενδιαφερθεί. Εκείνος όμως, όπως φαίνεται έλεγε ψέματα ότι πήγε στο Τμήμα, ενώ δεν πήγε λίγο με τις γιορτές, λίγο γιατί φοβότανε για λόγο του. Κι έτσι η κράτηση του Τόλη βάσταξε μέρες, ώσπου χωρίς να μας πει τίποτα πήγε μόνη της η Βιολέτα κι έπεσε πάνω στον πρώην άντρα της Λεφτέρως, που κάτι ήξερε για το θέμα και προ παντός ήταν ενήμερος σε πολλά πράγματα για το λόχο του καπετάν-Πέτρου Μπαχατέλλα όπως τον είπε στη Βιολέτα, μένα πλατύ χαμόγελο. Δυστυχώς όμως αυτός πούταν εξυπηρετικός δεν ήταν της Ασφάλειας.

Έδειξε όμως στη Βιολέτα διάθεση να τη βοηθήσει. Τελικά μπήκε βγήκε στα γραφεία κι όταν ήταν έτοιμος της είπε να φέρει ρούχα στον κρατούμενο, αν και σε δύο-τρεις μέρες βγαίνει. Ο λόγος που τον πιάσανε ήταν το

μυστικό. Κατά πάσα πιθανότητα κάποιος συγγενής του που εξαφανίστηκε.

Έγινε στο σπίτι σύσκεψη. Όλοι προθυμοποιηθήκαμε να βοηθήσουμε. Ακόμα κι ο Νίκος που μας αποκάλυψε πώς έχει κάτι συμπατριώτες του στο τμήμα της Πλάκας. Ο Σωτήρης όμως πούταν κι ο πιο κατάλληλος έκανε τον ψόφιο κοριό. Οι από κάτω δεν του το συγχωρούσαν. Αυτός επέμεινε πως τον έπνιγε η Ανατομία πούταν χίλιες σελίδες, και δεν μπορούσε να σπαράξει.

Όσπου να βρει τα ρούχα του και να τα πλύνει η Βιολέτα, κατέφτασε ο Τόλης, και μάλιστα με συνοδεία κάποιων λελέδων της γειτονιάς, φίλων κατά πάσα πιθανότητα του Μπούμπη, που είχαν πληροφορηθεί από το τμήμα ότι θα τον έβγαζαν. Και κείνος θε να πήγαινε σπίτι του. Οι λελέδες, ανάμεσα στους οποίους ήταν κι ο αδερφός της Μαργαρίτας, κείνο το ζωντόβολο καθώς τον έλεγε η Λεφτέρω, σ' όλο το δρόμο έκαναν ντόρο. Έριχναν διάφορα καρφιά κι αμόλαγαν προκλήσεις για τον Τόλη, αλλά ο Τόλης βράχος...

Σαν μπήκε στην ταβέρνα, ο προ μισής ώρας κρατούμενος, η συνοδεία του σταμάτησε απ' έξω, έτοιμη να κάνει φασαρίες. Ο τύπος όμως της Ασφάλειας, που μας είχε υπό παρακολούθηση, μπήκε στη μέση και τους έδωσε να καταλάβουν πως αυτά δεν γίνονται και θάπρεπε ν' απομακρυνθούν. Και δεν ξέρω τι' άλλο τους είπε. Πάντως εκείνοι πήγαν πιο πέρα, είπαν κάτι μεταξύ τους και διαλύθηκαν.

Από τον Τόλη μάθαμε ότι όλη η φασαρία γίνονταν για το Θόδωρο. Κι όταν αυτός θελήσε να τους πει για το Μπούμπη και τα κλεψίματα του, που τα ξέρει όλη η γειτονιά, κείνοι βρήκαν ευκαιρία να επιμένουν περισσότερο πως είχε επαφή με τον φίλο του, διότι άλλος κανένας από τη γειτονιά δεν ήξερε για τον ξυλοδαρμό του Μπούμπη. Εκεί ο Τόλης είχε την εξυπνάδα να δείξει ότι τέτοιο ξυλοδαρμό για πρώτη φορά άκουγε και τον διάψευδε.

Είμαστε πολύ αισιόδοξοι με το να νομίζουμε ότι η επιστροφή του Τόλη, σήμαινε και κλείσιμο της ιστορίας πουχε ανοίξει ο Θόδωρος. Θέλαμε να το πιστεύουμε, αλλά δεν ήταν έτσι.

Σε τρεις μέρες από το γύρισμα του Τόλη, η Ασφάλεια φώναξε το Φίλιππο για ανάκριση. Ζήτησαν κι απ' αυτόν τα ίδια, και τον άφησαν τ' απόγευμα της ίδιας μέρας.

Ο τύπος που χαζολόγαγε έξω απ' το σπίτι μας, χάθηκε για κάμποσο

καιρό. Τα κορίτσια από δίπλα είχαν κι αυτά χάσει το κέφι τους, ακούγοντας τα βάσανα της Βιολέτας και τους φόβους της.

Η Λεφτέρω δεν έβγαζε άχνα. Με το Σωτήρη είχαν αποκατασταθεί οι σχέσεις και μπορώ να πω ότι γινόνταν τώρα θερμότερες.

Το σενάριο πούχε μονταριστεί, από το ίδιο το Μαράκι, ήταν πως η ίδια παρακάλεσε το Σωτήρη να τη συνοδέψει με το τράμ ίσαμε το Σύνταγμα, πούθελε ν' αγοράσει απ' τον Πάλλη υλικά ζωγραφικής. Κι ο Σωτήρης τόκανε ευχαρίστως. Της πλήρωσε μάλιστα κι αυτά που πήρε.

– Παιδί δικό μας το Μαράκι!

Στο γυρισμό όμως ο Σωτήρης θα κατέβαινε στο άγαλμα του Βύρωνα γιατί είχε δουλειά απέναντι. Και το Μαράκι έκατσε και τον περίμενε ίσαμε που να γυρίσει. Κι αυτό ήταν όλο.

Ησύχασε βέβαια η Λεφτέρω, αλλά ξέφτυσε του Σωτήρη η μαγιά κι η αίγλη πουχε πάρει ανάμεσά μας.

Σ' ένα πάρτι, πούγινε στο λόφο πάνω, σε σπίτι φιλικό τους οι δυο μεγαλύτερες κοπέλες από δίπλα πήραν μαζί τους τη Βιολέτα, τον μεγάλο της αδερφό, το Θανάση απ' τους στρωματσάδες, τον Ζεάντσαλ για να κάνουν εντύπωση και τον Κώστα. Κι ο Κώστας γύρισε μεσάνυχτα και μεθυσμένος. Ήταν εκεί πολλά παιδιά κι απ' τους λελέδες, με την Αφροδίτη της οδού Κρησίλα. Ήπιαν, χόρεψαν, τραγουδούσαν. Παρεκτροπή καμιά. Ήταν συμφωνημένο.

Χαράματα όμως το πρωί της άλλης μέρας, καμιά δεκαριά νοματέοι της Ασφάλειας με πολιτικά κι ένας ντυμένος Αστυφύλακας, έκαναν μπλόκο στο σπίτι μας και μας ξεσήκωσαν. Μας έδωσαν δυο τρία λεφτά για να ετοιμαστούμε. Και μας έβαλαν στη σειρά για το Τμήμα «Προς εξακρίβωση ταυτότητας». Κανένα ζόρι.

Η γειτονιά όλη στα μπαλκόνια. Οι χίτες δυο-δυο, τρεις-τρεις είχαν πιάσει τις γωνιές και γέλαγαν. Στην κουστωδιά μας φέρανε και τον Πέτρο αγουροξυπνημένο. Φαίνεται όμως πως η εντολή ήταν μόνο για τους κάτω. Εμάς τους πάνω, άδικα μας είχε πάρει η μπόρα, γιατί καθώς παρατήρησα μόλις ο Κώστας έπεσε δίπλα στον επικεφαλής κι άρχισε το πίτσι-πίτσι «για εργαστήρια υποχρεωτικά στην ιατρική, κι αν τα χάσουμε χάνεται η χρονιά», τον άφησαν λεφτερο.

Τ' άρπαξα στο φτερό το κόλπο, μόλις είδα να στρίβει ο Κώστας στον ανήφορο, κι έπιασα έναν άλλο μπάτσο, που θυμόμουνα νάναι αυτός που μ' είχε ξυπνήσει στο κρεβάτι. Κι άρχισα το βιολί του Κώστα.

Προχωρήσαμε παράλληλα με τον τύπο καμιά δεκαριά βήματα, που εγώ

μιλούσα, κι αυτός με κοίταζε ερευνητικά στα μάτια. Σε μια στιγμή που εγώ έκανα μια τελευταία προσπάθεια, και του πρότεινα.

– Ε! τι λέτε, να φύγω τώρα;

– Και δε φεύγεις, μου λέει. Τόσο φυσικά, τόσο απρόσμενα που δεν πίστευα στ' αυτιά μου.

Καλού-κακού όμως, αρπάζω την ευκαιρία. Δισταχτικά στην αρχή. Κάνω στροφή εκατόν ογδόντα μοίρες, και σα να μη συμβαίνει τίποτα μ' αργό βήμα, ξεκόβω απ' τη μάζα και στρίβω από κει πουχε φύγει ο Κώστας. Δεν κοιτάζω πίσω. Και εξαφανίζομαι καβαλλώντας δυο-δυο τα σκαλιά έξω από το σπίτι της Μαργαρίτας.

Πάνω στο μπαλκόνι όλη η οικογένεια σε παράταξη. Παρόλο το κρύο, έκαναν οι άνθρωποι σεριάνι. Κι ήμουν περίεργος να μάθω το π σκεφτότανε για μας κείνη τη στιγμή. Σαν τι μας έβλεπαν. Τι μας θεωρούσαν. Είμαστε γι' αυτούς κάποιοι εγκληματίες. Κάποια «αποβράσματα όπως μας έλεγαν και οι λελέδες»;

Τι άβυσσος στ' αλήθεια μας χωρίζει! Κι όμως εγώ ένιωθα τη Μαργαρίτα τόσο κοντά μου! Ένα δικό μου άνθρωπο.

Η ανηφόρα, μέχρι το σπίτι του Λούβαρη, μούσφιγγε το στήθος και μούκοβε την ανάσα. Κώστας δεν φαινόταν πουθενά, είχε γίνει Λούης. Η άλλη γειτονιά κοιμότανε ακόμα. Κι εγώ, κατά κάποιον τρόπο, έπρεπε να γυρίσω πίσω, να δω τι γίνεται στο σπίτι. Ίσως φεύγοντας νάχαμε αφήσει ανοιχτή την πόρτα.

Άφησα να περάσουν κάποια λεπτά άνεργα και κάθισα ν' αναπαυτώ σ' ένα πεζούλι. Κάτω ήταν υγρές οι πλάκες, ίσως νάχε βρέξει το προηγούμενο βράδυ. Δεν έδινα όμως σημασία. Ήμουν φουσκωμένος από πίκρα και παροξινόνο. Έβλεπα όλον τον κατήφορο στο δρόμο κι ήταν σαν να μη βλέπω τίποτα. Αλλά και να μη σκέφτομαι.

Κάνοντας ένα μεγάλο γύρω δίπλα στο Άρδηττο, έφτασα στο σπίτι και το βρήκα ακλείδωτο, γερτή την πόρτα, αλλά τα πράγματά μας όλα άνω-κάτω. Είχε γίνει έρευνα. Και παρατηρούσα πως τουλάχιστον απ' τα δικά μου πράγματα έλειπαν βιβλία.

Ήταν αστείο με τους μπάτσους. Είχανε κάνει γενναία βουτιά. Δε θα τους συγχωρέσω. Δεν έχουν ιερό και όσιο. Είχανε βουτήξει ότι με πίκρες και θυσίες μάζενα. Έβλεπα τα ράφια μου άδεια κι ένιωθα σα να έμεινα γυμνός. Τσίτσιδος. Τα βιβλία για μένα είναι ο κόσμος μου. Η ζωή μου...

Από λόγους πρόνοιας έψαξα να δω τι γίνεται με το διαμέρισμα του Πέτρου. Αυτό ήταν κλεισμένο. Κατέβηκα και κάτω στην ταβέρνα. Ήτανε και δω η πόρτα κλειδωμένη. Τι είχε γίνει;

Από το βάθος του δρόμου φάνηκε νάρχεται η Λεφτέρω αγουροξυπνημένη. Με έβλεπε και κούναγε τα χέρια της. Από κοντά ζήτηγε να μάθει τι είχε συμβεί, με τα «παιδιά», που όλη η γειτονιά ήταν στο ποδάρι. Έλεγε πως τους είχε δει από το παράθυρο όλους απέναντι, στη λεωφόρο Όλγας, να τους οδηγούνε εφ' ενός ζυγού, και να τους πάνε προς το τμήμα.

Είχε δει αργότερα τον Κώστα να κατηφορίζει στην Αγία Φωτεινή, και τώρα βλέπει εμένα.

– Ο Σωτήρης, μου λέει, αυτός ο εθνικόφρονας τι έγινε; Τον μπαγλαρώσανε κι αυτόν. Κάτι συμβαίνει.

Της έδωσα κάποιες εξηγήσεις. Υπελόγησα ότι ο Σωτήρης θα μίσησε είχε δει αλλά δεν κατάφερε να τον αφήσουν. Θάχε βέβαια κακοπέσει, ή μπορεί να νόμιζε ότι αυτός με τα χαρτιά που έχει θα τους έκανε στο τμήμα να ζητήσουνε συγγνώμη. Τόλεγα αυτό αλλά και το πίστινα.

– Δεν καταλαβαίνω τίποτα, είπε η Λεφτέρω κι έστριψε να πάει στη δουλειά. Εγώ τράβηξα το δρόμο μου. Λίγα μέτρα πιο πέρα με σταματούνε δύο ταλαίπωροι. Μια νέα κοπέλα και ένας άντρας. Φαίνονταν να' ρχονται από χωριό και ήταν καταταλαιπωρημένοι. Στα χέρια τους κρατούσαν μια βαλίτσα του παλιού καιρού, από χοντρό χαρτόνι, δεμένη απόξω με σπάγκους..

Δίσταζαν στην αρχή να πούνε τι ακριβώς θέλουν, και μιλούσανε για κάποιους φοιτητές, που τους λένε. Τον ένα Παπαγιάννη και τον άλλο Κωτσαύτη. Δειχτήρα τα επώνυμα κανενός από τους αποκάτω. Ζήτησα τα μικρά ονόματα. Η προφορά του ζευγαριού μου θύμιζε Καρδίτσα. Κι υποψίαζα ποιους γύρευαν.

Κοιτάχτηκαν μεταξύ τους σα νάθελαν να μη προχωρήσουν περαιτέρω. Ωστόσο καταλάβαιναν πως δεν γίνονταν αλλοιώτικα κι η κοπέλα πρόφερε δειλά.

– Ο ένας Τόλης κι ο άλλος Θεμιστοκλής. Κι ο Θεμιστοκλής έχει μιαν αδερφή που την έλεγε Βιόλα... Βιολέτα.

Άρχισα να γελώ και τα παιδιά παρεξηγήθηκαν.

– Πάνω στην ώρα, ήρθατε και σεις, τους λέω. Είστε χωρίς άλλο χωριανοί. Και συγγενείς. Η Βιολέτα, ο Θεμιστοκλής, ο Τόλης κι οι άλλοι απ' την Καρδίτσα εδώ κάθονταν. Καθόμαστε δηλαδή. Αλλά καμιά ώρα πριν ήρθε η Ασφάλεια και μας μάζεψε. Κι όλοι τους τώρα είναι στο τμήμα. Δε νο-

μίζω για τίποτα σοβαρό. Μάλλον για εξακρίβωση ταυτότητας. Σε καμμιά ώρα θα τους αφήσουν. Ελπίζω...

Απ' τη στιγμή που ανάφερα την Ασφάλεια, η ανησυχία των παιδιών ζωγραφίστηκε τα πρόσωπά τους. Ο νεαρός, έκανε δυο βήματα προς τα κάτω. Στο πρόσωπο της κοπέλας φάνηκε η απόγνωση. Καταλάβαινα πως ήθελε να κόψω την κουβέντα. Για να φύγουνε. Και μάλιστα να φύγουν όπως-όπως.

Η εμπειρία μου ήταν τέτοια, που δεν χρειάζονταν περισσότερα πράγματα για να καταλάβω περί τίνος πρόκειται. Άλλωστε τον τελευταίο καιρό και μάλιστα από τα Χριστούγεννα και δώθε, οι καταδιωγμένοι και αυτοί που ζητάγανε άσυλο στην Αθήνα απ' τα χωριά, κάθε μέρα που περνούσε, γίνονταν στρατιές.

– Ακούστε δω, τους λέω. Φύγετε τώρα. Πέσατε άσχημα. Να δούμε τι θα γίνει με τους άλλους. Κι αργά το βράδυ ξαναπεράστε από δω. Και βλέπουμε για παρακάτω.

Τα παιδιά δεν είπαν τίποτα. Με κοίταξαν σταμάτια με πολλά ερωτηματικά αλλά και μεγάλο φόβο. Πιάστηκαν από το μπράτσο μεταξύ τους και τράβηξαν προς τα κάτω, την Αγία Φωτεινή. Χάθηκαν στα στενά χωρίς να τους πάρω είδηση.

Γυρίζοντας να συνεχίσω το δρόμο μου για το γραφείο, πήρε το μάτι μου στη γωνιά κρυμμένη τη Λεφτέρω να κρυφοκοιτάζει και βιάστηκε, μόλις την πήρα είδηση, να φύγει.

Αργά τ' απόγευμα, όταν όλοι οι άλλοι γύρισαν, ο Σωτήρης, ο ενθικόφρονος που είπα η Λεφτέρω, έμεινε μέσα και φαίνεται πως γι' αυτόν η εξακρίβωση ταυτότητας είχε κόκαλα και δεν γίνονταν εύκολα. Έπρεπε να στείλουνε στο χωριό του για να πάρουν πληροφορίες.

Εντύπωση έκανε σ' όλους μας ότι ο Νίκος δε φάνηκε στο σπίτι μας απ' το πρωί. Τον σκεφτήκαμε γιατί θέλαμε να μας βοηθήσει με τους γνωστούς πούχε στο τμήμα. Φαίνεται, δεν έχει πάρει είδηση για όλα αυτά.

Εν πάση περιπτώσει, όταν την άλλη μέρα το πρωί κατέφθασε ο Σωτήρης ξάγρυπνος και τσακισμένος, ήταν γιομάτος νεύρα. Δε μίλαγε και του φταίγαμε όλοι.

Η όλη ιστορία είχε και την άλλη πλευρά της, γιατί ο μόνος που 'χασε στην πραγματικότητα τα εργαστήρια στη σχολή κι αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο αργότερα, στις εξετάσεις του, ήταν ο Σωτήρης, ο ενθικόφρονος.

Μέχρι τώρα καμμιά φορά, τα ξαναλέμε με το Σωτήρη όταν ανταμώνουμε και φαίνεται ότι ακόμα δεν μπόρεσε να το χωνέψει.

Ανήσυχη η Βιολέτα για το Σωτήρη, ανέβηκε στο δικό μας διαμέρισμα να ρωτήσει δυο φορές. Την πρώτη, μάλλον δεν έβλεπε να τρέχει τίποτα. Όταν όμως και τη δεύτερη τα νέα με το Σωτήρη δεν ήταν τόσο ευχάριστα, άρχισε ν' ανησυχεί κι αυτή μαζί μας. Κουβεντιάζοντας όμως θυμήθηκα για τους δυο χωριανούς της πούταν έξω απ' το σπίτι τους στη χειρότερη ώρα. Έβγαλε ένα ωχ. Ζήτησε λεπτομέρειες. «Πως ήταν, τι έλεγαν, τι κρατούσαν στα χέρια τους, ψηλοί, κοντοί... και κατάληξε». Μήπως είπαν που θα πάνε τα παιδιά. Δεν ήξερα τίποτα, και την είδα να στενοχωριέται.

– Κάπου θα βρήκαν κι άραξαν, της λέω για παρηγόρια.

– Μπα δε νομίζω, μου κάνει. Πρώτη φορά έρχονται στην Αθήνα και μάλιστα κυνηγημένα. Οι Μάηδες κι όλοι οι άλλοι με τα ΜΑΔ της Καρδίτσας έπιασαν τους γονείς τους στο χωριό και τώρα ψάχνουμε γι' αυτούς. Χτες μάλιστα έμαθα πως τον πατέρα τους τον φάγανε κι όλας, χωρίς να δώσουν λόγο πουθενά. Πάω κάτω να το πω στους άλλους για να δούμε τι θα γίνει.

Από καιρό είχαμε καταλάβει ότι κάτι γίνεται τα βράδια κάτω στην ταβέρνα. Έρχονται, κοιμούνται χωριανοί και φευγουνε χαράματα. Μάλιστα δυο τρεις φορές άνοιξε και η πράσινη πόρτα, που έδινε στην αυλή μας. Προτιμούσανε να λακκίζουν αυτοί οι «φιλοξενούμενοι» απ' τη δική μας πόρτα πούδινε στο στενό και δεν μιστρόρανε από κάτω, στο μεγάλο δρόμο... Ευτυχώς που σήμερα χαράματα το σπίτι βρέθηκε καθαρό από ξένους.

Στην είσοδο του γραφείου που δούλευα, στο Κέντρο, έπεσα πάνω στον παλιό μου φίλο και συμφοιτητή Νάσιο. Ένα πανέξυπνο και φουριόζο τύπο που κάτι πατριώτες του τον έλεγαν και Θανασάκη. Μιλήσαμε για πολιτική, μια και είμαστε ομοϊδεάτες. Και τελικά είπαμε και για το πανεπιστήμιο. Δεν είδα να τον ενδιαφέρει το πτυχίο. Εγώ του είπα για το μπλέξιμό μου με τον καθηγητή, και πως έφτασα ύστερα από τόσο διάβασμα νάχω μάθει απ' όξω και ανακατωτά το Ρωμαϊκό.

– Τι λες μου λέει, σα να ανακάλυπτε το Νότιο Πόλο. Και μεις στο φροντιστήριό μας ψάχνουμε με το κυάλι να βρούμε φροντιστή για το Ρωμαϊκό. Έρχεσαι;

Και συμφωνήσαμε στο πι και φι, από την πρώτη Φεβρουαρίου που τελειώνω να γίνω φροντιστής.

Είναι κάτι που μου άρεσε.

Ο Πέτρος είχε έρθει κάποιο βράδυ να κουβεντιάσουμε την πρόταση του μηχανικού Ζησάκη για το φτιάξιμο της ταβέρνας. Ζήταγε τα στατικά της οικοδομής, που όμως δεν βρίσκονταν πουθενά.

Τότε μάθαμε πως λίγο πριν την κατοχή, κατά τη διάρκεια του ελληνοϊταλικού πολέμου ο Μπαρμπατέλης βρήκε ευκαιρία κι έριξε στη ζούλα τα μπετά. Κι αυτά έμειναν έτσι. Η Εύη-Ευανθία, αδερφή του Πέτρου με μεγάλη δυσκολία το ξεφούρνισε. Δίχως στατικά για το «υπάρχον», το πράμα δεν προχωρούσε. Έρχονταν και ξανάρχονταν όμως κάποιος τύπος του μηχανικού, κι όπως κατάλαβα περιορίζονταν σε αυτοψίες. Μπρός, πίσω, στις κολόνες...

Τα παιδιά από κάτω δεν ανησυχούσαν. Ίσαμε που να γίνουν νέα παιδιά, να εγκριθούν και ν' αρχίσει η οικοδομή, αυτοί θα έχουν τελειώσει τη χρονιά και θα βρίσκονται στο χωριό τους.

Αυτές οι κουβέντες βέβαια γίνονταν προς το τέλος του περασμένου χρόνου. Κι απότομα σταμάτησαν με την ιστορία του Θεόδωρου. Με τα παρατραγουδά τους.

Η Βιολέτα ξαναθυμήθηκε το θέμα, το πρώτο δεκαήμερο του Γενάρη κι έθεσε ζήτημα επισκευής του υπόγειου που ήταν κάτω απ' το δικό μας διαμέρισμα... Αυτό πούχε υποσχεθεί ο Πέτρος στο Σωτήρη. Το παλιό μπακάλικο του Μπαρμπατέλη. Απ' αυτό είχε ξεκινήσει όλη η επιχείρηση της οικογένειας. Μπακάλικο της κερτονιας στο ξεκίνημα. Πούλαγε έπειτα ξύλα και κάρβουνα, πούταν σταβαγμένα στην αυλή, κάτω από υπόστεγο. Μαζί με τα κάρβουνα δίνονταν και κρασί βαρελίσιο. Τα βαρέλια και το υπόστεγο βρίσκονταν ακόμα στο πίσω μέρος του караγαπιού της ταβέρνας. Εκεί δεν φτάνεις τώρα πούχε γίνει ο σκελετός της «οικοδομής», όπως αποκαλούσε κάπως πανηγυρικά η Εύη-Ευανθία «το φάντασμα» της σημερινής ταβέρνας, και το Θεό Μπάριμπα νάχεις, αν δεν ξέρεις ή δεν σου τόχανε πει. Για να κατέβεις πρέπει να βάλεις απ' το παράθυρο του παταριού μια σκάλα κινητή. Φτάνεις στο φωταγωγό. Κι από κει χώνεσαι σ' ένα χώρο καλά κλεισμένο γύρω-γύρω, που έχει πίσω τ' άδεια βαρέλια του κρασιού. Αυτός ήταν ο χώρος-κρυψώνα του Πέτρου κατά την διάρκεια της κατοχής και δεν το λέει ούτε και τώρα ακόμα σε κανέναν. Τον είχε για δική του αποκλειστικά χρήση σε ώρα ανάγκης.

Η Βιολέτα κανονικά θάπρεπε να μην τον ξέρει, γιατί δεν φαίνεται απ' το πατάρι. Όμως μιλώντας για την επιδιόρθωση του μπακάλικου πούθελε «να συμμαζευτούν λίγο τα πράματα τώρα με το ψωφόκρουο», της ξέφυγε η κουβέντα κι έκανε λόγο για το στεγασμένο χώρο κάτω απ' το πατάρι της. Δαγκώθηκε ο Πέτρος, ωστόσο έκανε τον αδιάφορο. Σε μένα όμως

αναγκάστηκε να το πει, σα μυστικό μας «προς ιδίαν χρήση». Πρόσθεσε μάλιστα πως η Βιολέτα όσο μπόι της λείπει, τόσο πονηριά έχει. Διαόλου κάλτσα. «Πού το ανακάλυψε! Αυτό είναι σωστή καταπακτή!» Κρύπτης της εποχής του Αλήπασα... Και δε φαίνεται από πουθενά.

Από τότε πούμαθα το μυστικό για την καταπακτή, χωρίς ποτέ να την επισκεφτώ, το μυαλό μου έβγαζε σπίθες. Οι μέρες ήταν πονηρές. Είχαμε γλυτώσει στο πρώτο ντου, κι ίσως και πάντοτε να τα βολεύαμε, αλλά κανένας μας δεν ξέρει τι γίνεται. Η Ασφάλεια έχει φρυάξει. Παντού ακούς συλλήψεις, εξορίες, κυνηγητά, κελιά υψηλής ασφάλειας.

Το Γάμα ψήφισμα βρίσκεται σε ημερησία διάταξη, το παντεμελές εφετείο δε σταματάει. Στην περιφέρεια ακούς τα Στρατοδικεία να παίρνουν κεφάλια.

Απ' την άλλη μεριά ο Ζαχαριάδης δε λέει να κάνει πίσω. Στην Αθήνα παριστάνει τον αρχηγό κοινοβουλευτικού κόμματος, αλλά στα βουνά έστειλε το Μάρκο για να στρώσει το Αντάρτικο. Σίγουρα θα τρελλαθούμε μ' όλο αυτό το ανακάτεμα.

Νιώθουμε ασφυξία απ' το αδιέξοδο και την αδικία. Λειτουργούμε από κεκτημένη ταχύτητα μ' όσα η Αντίσταση μας κληροδότησε. Μας φαίνεται αδύνατο να σπάσουμε τον κλοιό, μ' αποτέλεσμα να πάμε όλοι μαζί, παρότι μπροστά μας βλέπουμε το κρέμο.

Είναι ορισμένα πράγματα που με τίποτα δεν γίνονται αποδεκτά. Κάνουμε ένα αγώνα για να νοιώσουμε λέφτεροι κι όχι να ξαναμπούμε στη σπηλιά του δράκου. Πώς είναι δυνατό να συμπαραταχτείς μ' όλο αυτό το σκυλλόι, που δεν άφησαν παλιανθρωπιά για παλιανθρωπιά, να μην την κάνουν, Όλος αυτός ο βούρκος που βγήκε στην επιφάνεια, που τον έβγαλαν για να μοστράρει σ' όλο τον κόσμο σαν Αντίσταση. Αντίσταση αυτοί οι λεηστές, που μας καρτερούσαν στη γωνιά, γερμανοντυμένοι. Όλοι αυτοί που στα στρατόπεδα κυκλοφορούσανε κουκουλωμένοι και κρέμονταν η ζωή μας από τα χέρια τους.

Δεν είναι εύκολο ν' απαρνηθείς τα καλύτερα χρόνια της ζωής σου. Την προσωπική συμμετοχή σου στην ιστορία του τόπου σου, της κοινωνίας που σε μεγάλωσε. Του λαού που σε άνδρωσε. Δεν μπορείς να πεις όχι στο γεγονός ότι ήσουν και συ εκεί, και ότι αυτό σε γιόμισε σαν άνθρωπο. Σ' έκανε να νοιώθεις πως «υπάρχεις». Ήταν αυτό που σε σημάδεψε για όλη σου τη ζωή. Ήταν η λαμπρή, η πιο φωτεινή, η πιο μεγαλόπρεπη, η πιο θετική ώρα σου. Ήταν το μεγάλο βήμα σου. Η μεγάλη δρασκελιά της φαντασίας σου στον ανοιχτό, στο λέφτερο κόσμο. Συμπορεύτηκες τότε στην πιο

αποδοτική σου ώρα, με την ιστορία. Τη δούλεψες με τα ίδια σου τα χέρια. Ήταν η ύλη σου. Ήταν η ζωτική σου ανάγκη...

Εκεί που περιμέναμε γύρω στις δεκαπέντε Γενάρη, τις Αλκυονίδες μέρες, να μαλακώσει ο καιρός και να ζεστάνει λίγο και το κόκαλό μας, το κρύο αγρίεψε. Όλα πάγωσαν.

Δεν μπορούσα να καταλάβω πώς η Βιολέτα και οι άλλοι επιβιώνουν σε κείνο το χαλβέτι κάτω. Όσες τρύπες κι αν βούλωσαν, όσες χαραμάδες κι αν έπιασαν κείνο το χάος δεν μπαίνει σε τερμπιέ. Με τίποτα.

Το τέως μπακάλικο που ζήτησε η καημένη η Βιολέτα να επισκευάσει δεν θ' άλλαζε σχεδόν τίποτα. Είχε κι αυτό το ίδιο χάλι. Άσε που εκεί μέσα βρίσκονταν φυρδην-μίγδην όλα τα συμπράγκαλα της παλιάς ταβερνας. Καρέκλες, καναπέδες, τραπέζια, κατσαρόλες, πιάτα, νεροχύτες, φουγάρα κι ένα σωρό άλλες αηδίες που δεν είχαν που να πεταχτούν.

Τον παλιό καιρό κυκλοφορούσε ένας μύθος και δεν ξέρω πώς όλοι μας τον είχαμε αποδεχτεί και τον πιστεύαμε. «Η Αθήνα δεν έχει ανάγκη από θέρμανση... Στην Αθήνα κανένας δεν έχει παλιό... Όλα φούσκες και φούμαρα.

Τρέχαμε σαν τρελλοί να βρούμε κάποιες ηλεκτρικές σόμπες, από κείνες που εκπέμπουν τη ζέστη μέσα από ένα κοίλο κάτοπτρο. Άλλοι ζεσταίνονταν με γκαζιέρες. Πολλοί κατασκεύαζαν αυτοσχέδιες σόμπες ή φουφούδες. Κι αυτά όλα ήταν η έγνοια του Πέτρου μην πάρουμε φωτιά και γίνει η «Οικοδομή σταχτή, φρόκαλο και μπούριμπερη».

Η Βιολέτα, προνοητική σ' όλα της, είχε από το Νοέμβρη με τα πρώτα κρύα, καταλάβει τι μας περιμένει, κι είχε αγοράσει σόμπα ηλεκτρική, για το πατάρι της. Ταυτόχρονα ζήτησε από τον Πέτρο, να πληρώσει αυτή το ηλεκτρικό. Και μόλις έρχονταν ο λογαριασμός, έκανε κατανομή ανάμεσα μας, ανάλογα με τις μέχρι τότε καταναλώσεις.

Έξω είχε χιονίσει κι όσοι βγήκαμε, βγήκαμε από μεγάλη ανάγκη. Οι δυό άλλοι από μας μείνανε στο σπίτι με το διάβασμα, κι εγώ έτρεχα για δουλειές. Φρίκη! και τρόμος! Βουτηγμένος μέχρι το γόνατο στο λασπόνερο έτρεχα και δεν έφτανα. Με πόναγε η κοιλιά. Πήρα συσσίτιο από τη Λέσχη σε μεγάλο τενεκέ. Και το περίσσευμα ήταν μπόλικο γιατί φαίνεται πως οι τρελοί που βγήκαμε έξω με τέτοιο καιρό ήταν μετρημένοι στα δάχτυλα.

Έφτασα στο σπίτι ώρα πέντε το απόγευμα. Και ήταν κι όλας βράδυ.

Ο Σωτήρης μου φάνηκε λίγο τσατισμένος. Είχανε από κάτω φωνάξει για γιατρό τον Κώστα. Γιατρός βέβαια δεν ήταν ο Κώστας, αλλά τον πή-

ρανε για νοσοκόμο. Από το μπίτ κι ολότελα... Τελειόφοιτος της Ιατρικής, χρόνια στα νοσοκομεία. Ε! Κάτι θα κατάφερνε. Είχαν εκεί έναν ηλικιωμένο, πούχε έρθει, λέει απ' το χωριό, κι είχε τα κακά του χάλια. Ο Νίκος θέλησε κι αυτός να διακόψει το διάβασμα για να συνοδέψει τον Κώστα κάτω, δεν τον άφησε όμως ο Σωτήρης. Ήταν η ώρα που του κρατούσε το βιβλίο κι ο Σωτήρης έλεγε το μάθημα.

Επειδή περνούσε η ώρα, όπως μούπανε, κι ο Κώστας δε φαινότανε, είπα να κατέβω μια στιγμή κι εγώ, να δω τί γίνεται και να μαζέψω και τον Κώστα, για να φάμε όλοι μαζί....

Κάτω το κρύο έτσουζε. Στο γιατάκι του Θόδωρου ήταν ξαπλωμένος ο άρρωστος. Κατακόκκινος απ' τον πυρετό. Η Βιολέτα μ' ένα μαντήλι που βούταγε κάθε τόσο σε χλιαρό νερό με ξύδι, προσπαθούσε να πάρει απ' το μέτωπο του άρρωστου το σύφλογο. Αυτοί που ήταν γύρω στον άρρωστο φαινονταν συγκινημένοι. Τον έλεγαν Μπάρμπα και του φέρονταν με μεγάλο σεβασμό. Μέσα απ' τα σκεπάσματα κι αυτός μας κοίταζε ήρεμα αλλά περίεργα κι ερευνητικά. Δεν έδειχνε νάχει αγωνία. Αλλά φαινονταν από μακριά ότι δεν έχει έρθει από χωριό. Μίλαγε αργά με κόπο. Και καταλαβαίνεις πως είχε λόγο καλλιεργημένου ανθρώπου. Η φωνή του ήταν μπάσα κι είχε μια βραχνάδα παλιού φυματικού, που μούφερνε στη μνήμη κάποιον παλιό γνωστό. Αλλά ποιόν... Δε θυμόμουνα.

Το μυαλό μου «έκανε χιλιάδες κύκλους κι έπαιρνε στροφές διαστημικής ταχύτητας». Ήταν όμως αδύνατο να θυμηθώ αυτό που ήθελα. Διαισθανόμουνα όμως ότι εδώ κάτι γίνεται. Κάτι κρύβεται πίσω απ' το Μπάρμπα... Υπάρχει ένας γρίφος.

Ο Κώστας με κοίταζε στα μάτια, ζητώντας κι αυτός από μένα μιαν απάντηση στο δικό του προβληματισμό. Οι άλλοι γύρω, τουλάχιστον δεν φαινονταν προβληματισμένοι, δέχονταν την κατάσταση έτσι που ήταν. Μόνο η Βιολέτα, γενναία και συγκινητική είχε το άγχος της για όλα. Για τον άρρωστο, την άσχημη κατάσταση που βρίσκονταν. Το κρύο που έκανε, σ' αυτό το ατελείωτο χάνι. Το γιατρό πούταν δύσκολο αυτή την ώρα να βρεθεί.

Και επί πλέον είχε και μας τους δυό, να δείχνουμε μπερδεμένοι μπροστά στο αίνιγμα, του άρρωστου.

Γυναίκα αυτή, δύσκολα να της ξεφύγεις! Είχε κι όλας διαγνώσει τον προβληματισμό μας, που σίγουρα πάλευε ν' αποφύγει. Όχι μόνον από τώρα, αλλά, από καιρό.

Αν δε φοβόμουνα πως θάκανα κακό κι ίσως να δημιουργούσα πρόβλημα, κείνη τη στιγμή ένοιωθα την επιθυμία να την αγκαλιάσω και να της

εξομολογηθώ πως είμαι μαζί της, πως είμαστε μαζί της κι εγώ κι ο Κώστας. Της συμπαραστεκόμαστε. Να μη φοβάται τίποτα. Το μυστικό που κρύβει, όποιο και νάναι, είναι και δικό μας μυστικό. Και λόγος τιμής.

Θάλεγα πως κατάφερα να της μεταδώσω κείνη τη στιγμή τις σκέψεις μου και τις επιθυμίες μου. Την είδα κάλμαρε. Συνέχισε να βοηθάει τον άρρωστο. Και να ζητάει απ' το Κώστα κάποιο νοσοκομείο... Αν χρειαστεί τη νύχτα... Έπειτα είναι και η ένεση, στις δύο τα μεσάνυχτα. Εκτός αν της έλεγε δυο τρία πράγματα, να την έκανε η ίδια...

Ο Κώστας βρίσκονταν στο ίδιο μήκος κύματος με μένα. Σκέφτηκε για λίγο και είπε.

– Ας τον αφήσουμε ήσυχο γι' απόψε. Ο παροξυσμός του άρρωστου προέρχεται από χρόνια νόσημα. Αύριο βλέπουμε. Δεν είναι ανάγκη να το διακινδυνεύουμε.

Κείνη τη στιγμή, σχεδόν αυτόματα και σε μένα άνοιξε ο μπερντές της μνήμης κι άρχισα κάτι να βλέπω μέσα. Δεν ήμουν βέβαιος εκατό τοις εκατό... Αλλά πλησίαζα πολύ. Αυτό μου ήταν αρκετό για να μπω κάπως στη σφαίρα της μεγάλης σύγκλισης και του άγχους που συγκλόνιζε κείνη τη στιγμή τη γλυκειά και ήρεμη Βιολέτα. Το λόγο που απόκλεισε το Σωτήρη από νοσοκόμο, κι ίσως βοήθησε να μην κατεβεί κι ο Νίκος. Το που μας κοίταζε απ' την αρχή περίεργα κι ανησυχούσε για το τι θα σκεφτόμαστε εμείς οι άλλοι.

Με τον Κώστα φύγαμε μαζί. Δεν ανταλλάξαμε κουβέντα διασχίζοντας το δρομάκι με τα χιόνια μέχρι τη δική μας πόρτα. Τα μποφόρ ανέβαιναν στην μικρή «ταβέρνα» του Μπαρμπατέλη. Προμηνύοντας τρικυμίες. Υποψιασθήκαμε και οι δυό ότι μετέχουμε σε παρανομία. Ότι όλη η υπόθεση της παλιάς ταβέρνας του Μπαρμπατέλη είναι προβληματική και «βρωμάει μπαρούτι». Ο Θόδωρος... Το μπλόκο. Ο λόχος του καπετάν Πέτρου. Πολύ μπέρδεμα!

– Και να σημειώσεις, μου λέει ο Κώστας, διακόφτοντας τη σιωπή, είναι η δεύτερη φορά που με φωνάζουν κάτω για άρρωστο της Βιολέτας. Την πρώτη ήταν μια γυναίκα αδύνατη με γιαλιά, που είχε παραλύσει. Τώρα μάλιστα με τα εργαστήρια, θα μου είναι δύσκολο να ξαναπάω αν χρειαστεί.

Όμως από μια περίεργη διεργασία που γίνονταν μέσα μας δεν διστάζαμε για όλα αυτά... το βλέπαμε σα νάναι της δικής μας ευθύνης, κι είμαστε αποφασισμένοι να σταθούμε δίπλα στη Βιολέτα.

Πριν μπούμε στο δικό μας διαμέρισμα, μείναμε σύμφωνοι με τον Κώστα να μην πούμε λεπτομέρειες στο Σωτήρη και το Νίκο, για τον οποίο

μούπε να του θυμήσω να μου πει κάτι. Και να κρατήσουμε την υπόθεση σε πολύ χαμηλούς τόνους. Σ' ουδέτερη ζώνη. Αδιάφοροι.

Από την επόμενη ο Σωτήρης κι ο Κώστας άρχιζαν στη Σχολή εργαστήρια, κι έπρεπε να βρίσκονται εκεί από της εφτά η ώρα το πρωί.

Ανάλαβα εγώ να πάω λίγο αργότερα κάτω να δω πώς πάει ο Μπάμπας. Ευτυχώς που φτιάχτηκε ο καιρός, και βγήκε ήλιος. Σε δυο τρεις μέρες η Αθήνα θά'ναι αγνώριστη. Θα βολτάρουμε στο Ζάππειο σαν να μη χιόνισε χτες, σαν να μην έκανε τέτοιο ψωφόκρο.

Εγώ από μεθαύριο έπαιρνα άδεια απ' τη δουλειά, να περάσω ένα τελευταίο χέρι τις περιλήψεις μου για να είμαι έτοιμος στις αρχές του Φλεβάρη. Πρώτη Φεβρουαρίου θα το θυμάμαι. Μου γράψανε ότι θα φύγει η αδερφή μου τον Ιούνιο για την Αμερική...

Βγαίνοντας από την πόρτα συναντώ την Εύη-Ευανθία στην αυλή. Μου είπε πως ο Πέτρος έπιασε δουλειά κι αυτός σ' ένα δικηγορικό γραφείο. Κι έφυγε από τα χαράματα. Με την ευκαιρία, μου ανακοίνωσε ότι «Αύριο Σάββατο βράδυ, να ρθείτε σπίτι μας, τόχουμε από παλιά συνήθεια, από τότε που ζούσε η μακαρίτισα η μάνα πούταν Ζαγορίσια, και γιορτάζαμε τα γενέθλια του Πέτρου μαζί με τον Αγιώργη το Νεομάρτυρα. Βέβαια τ' Αγιώργη είναι σήμερα, δεκαεφτά του μηνός, αλλά σήμερα όλοι σας δουλεύετε κι είπαμε να το κάνουμε αύριο... Όχι μεγάλα πράματα. Κάποιο μεζέ και λίγο κρασάκι από τη Ζίτσα. Εγώ τώρα τρέχω να προλάβω γιατί άργησα. Στη Χρυσοσπηλιώτισσα γίνεται Αρτοκλασία από τους Ηπειρώτες».

Τη βεβαίωσα ότι δεν ήξερα για τα γενέθλια του Πέτρου, αλλά ούτε και για τη γιορτή του Αγιώργη που γίνεται στην Χρυσοσπηλιώτισσα.

Με παρακάλεσε να διαβιβάσω στον Κώστα και το Σωτήρη την ίδια πρόσκληση. Την ευχαρίστησα, και κατέβηκα να ιδώ τί γίνεται ο Μπάμπας.

Όλα πήγαν εν τάξει. Η Βιολέτα με κράτησε στην είσοδο γιατί μέσα γίνονταν μετακόμιση. Έκανε η ίδια την ένεση κι έπεσε ο πυρετός. Ο Μπάμπας μια χαρά. Σηκώθηκε και τώρα ετοιμάζεται.

– Θα ξαναπάει... στο χωριό του, μου είπε με κάποιον δισταγμό. Ήταν που δεν ήθελα να πιστέψω, μου τάπε όμως και η Βιολέτα με τέτοιο τρόπο, που οι αμφιβολίες θέριεψαν μέσα μου.

Έφυγα κι άκουσα τη σιδερένια πόρτα να κλείνει πίσω μου με πάταγο.

Στο διαμέρισμα του Πέτρου περάσαμε γύρω στις εννιά το βράδυ.

Ήταν κι όλες εκεί από τους από κάτω ο Φίλιππος και ο Ζεανπώλ με την κιθάρα του. Η Βιολέτα θάρχονταν αργότερα. Οι άλλοι είχανε φύγει.

Η γειτονιά, είχε εγγράψει στο εορτολόγιό της τα γενέθλια του Πέτρου και φαίνεται πως το θεωρούσε χρέος της να κάνει ένα πέρασμα από το σπίτι για ευχές. Έτσι την ώρα που εμείς κουβεντιάζαμε μέσα στο σαλόνι παρήλαυναν διάφοροι απ' το κατώφλι της εξώπορτας και το άλλο δωμάτιο, χαιρετούσαν, εύχονταν, έπαιρναν και κάτι.

Αυτή η διαδικασία υποχρέωνε τον Πέτρο να στέκεται όρθιος στην πόρτα του σαλονιού για να ανταποκρίνεται και στις δυο υποχρεώσεις. Φυσικά η Εύη δε σπάρραξε απ' την εξώπορτα. Ξεροστάλιαζε εκεί. Κι έμεινε μέχρι τις ένδεκα.

Από τους περαστικούς είχαμε και καναδυό εξαιρέσεις, που μπήκαν μέσα στο σαλόνι κι έκατσαν μαζί μας... Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν κι η μεγάλη θυγατέρα της διπλανής, της κυρ Αφροδίτης, η Μπέτη, που πήγαινε σ' ένα Ινστιτούτο Μανεκέν. Η Μπέτη ήταν απ' τα ομορφότερα κορίτσια πούχα συναντήσει. Μεγαλοπιάνονταν όμως. Αλλά οι κουβέντες της ήταν για πολύ μικρό καλάθι. Μας δήλωσε πως σε λίγο θα περνούσε ο φίλος της να την πάρει για σινεμά, πράγμα που έγινε κι έτσι δεν είχαμε την ευκαιρία να χαρούμε λίγο περισσότερο την όμορφη γειτόνισσά μας. Πού στα πάρτι της Βιολέτας ήταν η πρώτη. Και σκόρπαγε πολύ κέφι.

Το περίεργο είναι ότι ήρθε μέσα και κάθισε κοντά μας για λίγο και η μητέρα της Μαργαρίτας. Στρωτή γυναίκα, επαρχιώτισσα. Ρώταγε τον ένα, ρώταγε τον άλλο για τις σπουδές μας. Στάθηκε περισσότερο στους γιατρούς που την ενδιέφεραν. Έκανε μια σύγκριση με τους δικηγόρους, που φαίνεται ότι δεν τους θεωρούσε «πρώτης κατηγορίας». Αυτό έκανε το Φίλιππο, μεταξύ σοβαρού και αστείου, να της πει ότι δεν είχε δίκιο και ότι στην πατρίδα του όταν μαθαίνουνε ότι κάποιος τέλειωσε γιατρός του εύχονται «Άντε, και καλός δικηγόρος, τώρα». Ήταν κάτι που μας έκανε όλους να γελάσουμε... Μαζί και η μητέρα της Μαργαρίτας... Που σε λίγο μας χαιρέτησε κι απομακρύνθηκε.

Ίσως κάπως μέσα της ν' αλλάξαν οι γνώμες της για μας. Αυτό τουλάχιστον, διαπίστωσε ο Φίλιππος, και το πήγε στα «ιδιαιτέρα» που θα κάναμε... Εγώ δεν τόβλεπα έτσι.

Μετά τις έντεκα είχαμε συγκεντρωθεί κάπου δώδεκα νοματέοι. Μια ξαδέρφη του Πέτρου με την κόρη της, συμμαθήτριά της Μαργαρίτας, γύ-

ρω στα δεκαεφτά. Αρκετά συμπαθητικές κι οι δυο, μάνα και κόρη. Η Βιολέτα σε μια περίεργη κατάσταση, που δήλωσε ότι ένιωθε εξουθενωμένη και θάφευγε σε λίγο. Ο Τόλης που γύρισε από δουλειά. Κι ο μικρότερος αδερφός του Πέτρου, ο Παρασκευάς, που διάβαζε με κάποιον φίλο του για εισαγωγικές στο πανεπιστήμιο. Κι ήρθε καθυστερημένος.

Άρχισε το τσιμπούσι γύρω από ένα στρόγγυλο τραπέζι. Υπήρχε κέφι. Η Εύα, ο Πέτρος και πότε πότε η ξαδέρφη τους, σχίστηκαν να μας περιποιηθούν.

Ο Ζεανπώλ τι καλό παιδί στ' αλήθεια! Ήρθε στα κέφια του, κι άρχισε να τραγουδάει με συνοδεία της κιθάρας, παλιές Γαλλικές μπαλάντες που κρεμαστήκαμε όλοι πάνω του. Αλήθεια, τι άλλος κόσμος! Μέσα μας ένα τοπίο γαλήνης άρχισε ν' απλώνεται. Πόσο μας λείπει αυτή η ατμόσφαιρα! Τι θ' απογίνουμε μείς που κινδυνεύουμε να τα χάσουμε όλα. Και προπαντός πώς αγριέψαμε έτσι κι ο ένας έγινε για τον άλλο δράκος έτοιμος για κατασπαραγμό.÷

Έπειτα κι ο ίδιος ο Ζεανπώλ, γιομάτος παράπονο, μας είπε ότι τον κάλεσε η Ασφάλεια για να του πει να φύγει απ' την Ελλάδα. Ήταν άπολις, από πατέρα Αρμένιο και μάνα Ελληνίδα. Είχε γεννηθεί και μεγαλώσει στη Μασσαλία και δεν είχε ιθαγένεια. Αλλά κατά τη διάρκεια της κατοχής οι αρχές της Καρδίτσας τούχανε δώσει υπηκοότητα. Η Ασφάλεια όμως έκανε πως δεν τόχε υπόψη της ή το αγνοούσε επίτηδες. Αναγκάστηκε να βάλει δικηγόρο, αλλά μέχρι κείνη τη στιγμή τα πράγματα δεν είχαν ξεκαθαρίσει. Κάποια αρχεία είχαν καεί.

– Όμως, είπε εγώ αισθάνομαι Έλληνας. Κανένας τους δεν με καταλαβαίνει και κάνουνε το παν για να μετανοιώσω.

Οι άλλοι τον πειράζουνε. «Όλα αυτά γίνονται γιατί είσαι αριστερός». Αυτός γέλασε και τόρριχνε στο ότι στην Ελλάδα είναι τέτοιο κομφούζι, που δε γνωρίζει το σκυλί τον αφέντη. Άλλωστε.

– «Ο Σωτήρης πούναι βέρος εθνικόφρονας, τι προκοπή έχει;»

Και η καζούρα γύρισε στο Σωτήρη.

Είπανε-είπανε, δεν τον άφησαν τον άμοιρο σε χλωρό κλαδί.

Στην αρχή ο Σωτήρης τóρριξε κι αυτός στην πλάκα. Με το κρασί όμως πουχε πιει δεν τα κατάπινε όλα. Κι αντέδρασε έντονα, ίσαμε που μας εξομολογήθηκε ότι κατά βάθος.... «βασανίζεται για μας. Όλα αυτά γίνονται γιατί δεν ενδίδει στις πιέσεις της Ασφάλειας να δίνει πληροφορίες περί του τι βλέπει και τι ακούει στην ταβέρνα του Μπαρμπατέλη».

Επεκράτησε σιωπή, που έκοψε την πλάκα απότομα. Ούτε καν το φανταζόμαστε. Κι ο καθένας μας συλλογίζονταν τον εαυτό του. Έλεσε βου-

βαμάρα και βαριά μελογχολία στο τραπέζι. Που με το κρασί γίνονταν ασήκωτη.

Έστριψε από δω, έστριψε από κει ο Πέτρος και προσπαθώντας να τη σπάσει, άρχισε να διηγείται ιστορίες απ' την κατοχή και τα κυνηγήματα που τράβηξε «Και δεν έχουν τελειωμό» πρόστεσε.

...Μετά την Βάρκιζα τον κυνηγούσανε για τη δράση του κατά τα Δεκεμβριανά. Έλεγαν πως είχε πάρει μέρος και στου Μακρυγιάννη. Η γειτονιά δεν τον σήκωνε. Τον είχανε δει με την απελευθέρωση ντυμένο Ελασίτη και ρίξανε πάνω του όλες τις εκτελέσεις. Υπεύθυνος για όλα πούχανε γίνει στη συνοικία αναγκάστηκε να κρύβεται από δω κι από κεί. Να μένει νηστικός, άπλυτος και κουρελιασμένος. Για πολύ καιρό κοιμότανε στο πατάρι ενός φούρνου της οδού Κολοκοτρώνη, αλλά τον Ιούνιο πούπιασαν οι μεγάλες ζέστες αναγκάστηκε ν' αλλάξει στέκι. Τότε η οργάνωση τον παράδωσε σ' έναν Αριστόβουλο, παλιό Ακροναυπλιώτη να τον πάει σ' ένα καινούριο «πόστο», στην Καισαριανή, όπου θα αναπλήρωνε στελέχη που διωκόμενα κι αυτά είχαν λακίσει.

Σοβαρός κι αμίλητος, πιστός στην αποστολή του ο Αριστόβουλος τράβαγε μπροστά, αλλά δεν έλεγε τίποτα για το πού πάνε.

Πέρασαν από κάτι λάκκους, λες και τόκανε επίτηδες, πούχανε παράγκες με σανίδια, χαρτόνια και τενεκέδες όπου μέσα μένανε κόσμος απίθανος. Γριές τυφλές, πουμπαγαν μόνο τούρκικα. Γέροι κατάκοιτοι, κουρελήδες και πεινασμένοι με χιλιάδες βάσανα πάνω τους. Τελικά φτάσανε πίσω από το Σκαπευτήριο.

Το σπίτι που θάμενε, τον άφησε κατάπληκτο. Η ψυχρολουσία της διαδρομής τον είχε κάνει να σκέφτεται τα χειρότερα.

Ένα συμπαθητικό ηλικιωμένο ζευγάρι τους δέχτηκε μ' ανοιχτές αγκάλες. Ο Αριστόβουλος εκεί πέρα έδειχνε νάχει το πάνω χέρι. Μάλλον το σπίτι ήταν νοικιασμένο από το κόμμα για φιλοξενούμενούς του. Το δωμάτιο που θα κοιμότανε ο Πέτρος, όνειρο απίστευτο.

Ο νοικοκύρης πάνω από εβδομήντα, διαρκώς χαμογέλαγε κι αποτραβιότανε κάθε τόσο για να περάσει η νοικοκυρά, που τα κανόνιζε όλα. Αν ζεσταίνονταν το βράδυ, τούπαν και οι δυό, ήταν και η ταράτσα ρεζέρβα. Είχε έναν καναπέ, όπου με το σεντόνι του θα μπορούσε να τη βγάλει μπέικα. Και τον οδήγησαν στην πίσω αυλή απ' όπου ξεκινούσε η σκάλα της ταράτσας.

Ο Αριστόβουλος χαιρέτησε κι έφυγε. Η «γραμμή καθοδήγησης» θάρχονταν μ' άλλο στέλεχος, σε λίγες μέρες. Επί του παρόντος άφηναν τον

«κουρασμένο καπετάνιο» να ξεκουραστεί και «ν' αναλάβει» μ' απλωμένη την αρίδα πάνω στο πεντακάθαρο κρεβάτι.

Πελαγοδρομώντας με τη σκέψη του ο Πέτρος ξάπλα με τα ρούχα του, και ξελογιασμένος απ' τη τύχη του, πέρασε χωρίς να το καταλάβει σ' έναν ύπνο που από μικρό παιδί είχε να δει στο κόκαλό του.

Όταν ξύπνησε, θάταν μετά τα μεσάνυχτα κι απ' το παράθυρο ένα φεγγάρι έδειχνε πως έξω ήταν ο παράδεισος μιας άφθαρτης πολιτείας.

Έκανε όμως φοβερή ζέστη μέσ' το δωμάτιο. Κι ο ίδιος ένιωθε νάχε ιδρώσει. Τον ταβάνι του σπιτιού έβραζε. Σωτηρία εκεί δεν υπήρχε. Είχαν δίκιο οι νοικοκύρηδες για την ταράτσα. Πήρε στα γρήγορα το σεντόνι υπό μάλης έβαλε όπως-όπως τα παπούτσια του και όπως ήταν, τράβηξε για την ταράτσα.

Εκεί πάνω ήταν ένας άλλος Θεός. Ο ουρανός κυριαρχούνταν από το ολόγιομο κατακάθαρο φεγγάρι. Πέρα η Αθήνα φέγγιζε από παντού. Τεράστιος κάμπος ολάνθιστος, πνίγονταν σε μια μελωδία απόμακρων ορχηστρικών συνόλων που κρατούσαν το φωτισμένο σύμπαν απόγειο και μετέωρο.

– Εδώ είναι το Βασίλειό μου, σκέφτηκε. Νά μείνω μόνος μου. Ας μη βρεθεί κανένας που να μ' ενοχλήσει. Αυτό θάταν η ευτυχία μου γι' απόψε. Ο παραμικρός θόρυβος θα τα κάνει όλα θρύψαλο. Κι αυτό θάταν ο θάνατός μου.

Αιφνίδια αισθάνεται μέσα του να φουντώνει ένα κύμα αγανάκτησης κι αγριάδας που τον έμπρωχνε προς το ακατόρθωτο. Τα χρόνια της Κατοχής, τα χρόνια του Δεκέμβρη, όλα σαν εφιάλτες λιποτακτούσαν απ' τη μνήμη του και γίνονταν σκιές που βιάζονταν να εξαφανιστούν πηδώντας κάτω απ' την ταράτσα, προς το κατασκότεινο Σκοπευτήριο. Ένα κόκκινο αστέρο σημάδευε τη σιωπή πούπαιζε πάνω στην ατελείωτη μάντρα. Μνήμες από την ανυπότακτη πολιτεία... Φούσκωναν οι φλέβες του κι ένιωθε την ανάγκη να χορέψει μόνος του και γύρω απ' τον εαυτό του, σα δερβίσης. Ανεπάντεχη χαρά κι ικανοποίηση.

Ο καναπές στην άλλη άκρη, τον καλούσε επίμονα και τον περίμενε. Δεν πρόλαβε όμως ν' απολαύσει τον περιεργο και σπασμολυτικό παραλογισμό της μοναξιάς του μόνος, κι απ' τη διπλανή ταράτσα μια θηλυκή σκιά βρισκονταν σε συναγερμό παρακολουθώντας την έξαλλη συμπεριφορά του ακουμπισμένη πάνω στην κουπαστή.

Η απόσταση των δυο σπιτιών δεν ξεπερνούσε σ' αυτό το σημείο το ενάμισυ μέτρο. Ο Πέτρος καταλάβαινε ότι τέτοια ώρα είχε υπερβεί τα όρια κι

οι θόρυβοι που έκανε είχαν δημιουργήσει πρόβλημα στη διπλανή κυρία. Κι όφειλε να δώσει εξηγήσεις.

Κρατώντας ακόμα στα χέρια του το σεντόνι ανοιχτό και μοιάζοντας με φάντασμα, στέκεται απέναντι στην κουπαστή και προσπαθεί να δώσει κάποια εξήγηση στη γειτόνισσα, που όταν ανασηκώθηκε φάνηκε ξεκάθαρα πώς ήταν ένα νέο κορίτσι. Ήταν κι αυτή στην ίδια κατάσταση με τον απρόσμενό της γείτονα Νιζίνσκα. Δεν είχε ύπνο. Με τέτοιο φεγγάρι και τέτοιο ουρανό κι αυτή ένοιωθε την ανάγκη να πετάξει, όταν ο Πέτρος της ξομολογήθηκε την ανομολόγητη επιθυμία του. Ένοιωθε φυλακισμένη. Δεν τη χώραγε το σπίτι. Δεν τη χώραγε η ταράτσα. Δεν τη χώραγε η άσπρη ανάλαφρη νυχτικιά που έπλεε πάνω της κι άφηνε μετέωρο και απελευθερωμένο το γυμνό της σώμα. Τα ήθελε όλα. Όλα και τον ουρανό ακόμα. Με τέτοιο κατακόκκινο φεγγάρι.

Μίλαγε ψιθυριστά, προσπαθώντας να δείξει και στον Πέτρο, να κάνει το ίδιο, γιατί κάποιος παπούς είναι κάτω άγριος και παραφυλάει.

Το κορίτσι δεν ήταν καλά.

Στον Πέτρο είχε κι όλες φουντώσει με την λαχτάρα της γυναίκας. Η ελευθερία του χώρου, η πρόσβαση στο ύπνο. Το ξαφνικό. Η απογείωση... Απλώνει τα χέρια του και προσπαθεί να περπατήσει πάνω στο κενό ανάμεσα στα δυο σπιτία να πάρει μια κάποια ελπίδα με την ερεθισμένη γειτόνισσα και είδε πως τα χέρια τους δε φτάνουν τεντωμένα να γίνουν μυλόπετρες που θα λιώναν τον ξαναμμένο νυχτικό λόθο.

Το κορίτσι επέμενε να σταματήσουν ίσαμε κει. Κι αυτό σκανδάλιζε περισσότερο τον Πέτρο. Δεν υπήρχε μέσα του ούτε σκία υποψίας ότι κείνη τη στιγμή παίζονταν η υπόστασή του, η παρανομία του, οι υποχρεώσεις του απέναντι στην οργάνωση.

Το ενάμιση μέτρο απόσταση των δυο σπιτιών κι οι δυο κουπαστές απέναντι η μια στην άλλη σφυροκοπούσαν το φουντωμένο του κεφάλι και ο ίδιος πνίγονταν στην πρόσκληση μιας ιδέας. Να πηδήξει απέναντι.

Το κορίτσι θορυβήθηκε από την απειλή κι αποτραβήχτηκε στην μέσα περιοχή της ταράτσας. Έτσι ο Πέτρος έκανε το σάλτο μόνος του πηδώντας από τη μια κουπαστή στην άλλη.

Το σάλτο απέτυχε. Κι αντί το πόδι του να σταθεί πάνω στον τοίχο και να πιώσει, γλίστρησε κι άρχισαν μαζί μ' αυτό να καταρρέουν στο κενό τοίχλα, σοφάδες, σοφιστώματα και ξύλα. Το άλλο του πόδι και τα χέρια του δε βοήθησαν σε τίποτα. Κι όλα μαζί μ' αυτόν καθώς βρέθηκαν στο κενό και δίχως στήριγμα, άρχισαν να καταρρακιδώνονται σερνάμενα πάνω σ' έναν τοίχο ύψους ίσαμε πέντε μέτρα και να πέφτουν μέσα στο συρματόπλεχτο

κοτέτσι, όπου τενεκέδες της Ούνρα και της Κατοχής, μαζί με καμμιά τριανταριά κότες και κοκόρια βρήκαν ευκαιρία να ξεσπάσουν σ' ένα δαιμονιακό νταβαντούρι που ξεσήκωσε τη γειτονιά σ' ακτίνα πεντακοσίων μέτρων. Και σαν να μην έφτανε αυτό το κάζο, ο Πέτρος βρέθηκε φυλακισμένος σε μια μάντρα-κοτετσόσυρμα που τον εμπόδιζε να φτάσει στην αυλή κι από κει να βγει έξω. Παλεύοντας με το κοτετσόσυρμα στο σκοτάδι, για μια στιγμή λούστηκε από κάτι φώτα που άναψαν απρόσμενα γύρω του και τον έφεραν σε κοινή θέα να παλεύει σα Ρωμαίος Μονομάχος δίπλα σ' ένα τσούρμο κότες, που κι αυτές σαν κι αυτόν, κατέβαλαν προσπάθεια να πεταχτούν όξω.

Τα φώτα έλυσαν από τη μια μεριά τα μάγια γύρω απ' τη θέση της πόρτας πάνω στο κοτετσόσυρμα, αποκάλυψαν όμως έναν «ύποπτο κλεφτοκοτά» για να δικαιολογήσουν τον παλπού του σπιτιού, που έξαλλος στο πλατύσκαλο της μέσα πόρτας του σπιτιού, με μια πουκαμίσσα ίσαμε τον αστράγαλο, είχε αφηνιάσει φωνάζοντας, «βοήθεια.... κλέφτες...!».

Στην αρχή είπε να μαλακώσει το παλπού δίνοντάς του εξηγήσεις. Αυτό όμως ήταν δύσκολο να μετρηθεί πόσο χρόνο θάπαιρνε, και τι αποτελέσματα θάχε. Έτσι τόπαιξε πραξικοπηματικά. Άνοιξε τις δρασκελιές του και ξεπέρασε το παλπού. Βρέθηκε στην εξώπορτα κι ως που να πεις κίμινο, μεταμορφώθηκε σε ανύποπτο νυχτερινό διαβάτη στον ερημικό δρόμο που έδινε πληροφορίες στους αγουροξυπνημένους για τον παράξενο γέρο που κάτι είδε στον ύπνο του και τρόμαξε.

Κατηφορίζοντας, σκέφτηκε προς στιγμή να γυρίσει στο σπίτι που τούδινε η οργάνωση και να μπει μέσα απ' το παράθυρο. Φοβήθηκε όμως τη γειτονιά, που δεν ήξερε και τι καπνό φουμάρει. Έτσι συνέχισε κατεβαίνοντας μαγίλιες δυο προφυλάξεις και μη γνωρίζοντας για που τραβάει.

Κάποια στιγμή, φτάνοντας στο Παγκράτι πήρε τη μεγάλη απόφαση. Θα γύριζε στο σπίτι του, στην οικογένειά του κι ας γίνει ό,τι γίνει. Στο κάτω-κάτω δεν το βάραινε και τίποτα συγκεκριμένο.

Έτσι τέλειωσε οριστικά μ' όλες τις περιπέτειες, τα κυνηγητά, τις πείνες, τις δεσμεύσεις, τα καθήκοντα και τις ατέλειωτες λαχτάρες. Λευτερώθηκε. Κι ένοιωσε σαν καινούριος άνθρωπος.

Κρύβονταν στην αρχή. Κι άρχισε να βγαίνει τα βραδάκια. Όπως παλιότερα. Αυτό ήταν όλο.

Στο σπίτι της Καισαριανής πήγε ύστερα από μια βδομάδα για να πάρει τη βαλίτσα του. Η οικοδέσποινα τον δέχτηκε γελώντας. Τούπε βέβαια. Ευτυχώς που έφυγε, γιατί η Ασφάλεια τριγύριζε δυο τρεις μέρες εκεί γύρω,

να βρει τον κλέφτη. Τα είχε όλα καταλάβει και της φαίνονταν «διασκεδαστικά». Τον συμβούλεψε όμως να μην ψάξει να βρει την κοπέλα απ' το διπλανό σπίτι, γιατί όλοι αυτοί είναι κάτι Χίτες, που ο Θεός να σε φυλάει.

Καθώς είχε περάσει η ώρα με την αφήγηση του Πέτρου που μας είχε απορροφήσει ένας-ένας, αμέσως, μετά χαιρέταγε και μας άφηνε. Πρώτος ο Σωτήρης, λίγο στενοχωρημένος. Όπως μας είπε την άλλη μέρα, είχε μετανιώσει που μη ξέροντας τί κάνει καθώς είχε πιεί κρασί, είχε αποκαλύψει σ' όλους γι' αυτό που τον πίεζε η Ασφάλεια, ενώ δεν έπρεπε. Και φοβότανε τώρα τις συνέπειες, αν η Ασφάλεια το μάθαινε.

Ο Κώστας βάζοντας το δείκτη του χεριού του στον κρόταφο δεξιά του νάλεγε.

– Νάτα μας. Εγώ τάλεγα. Κι απευθυνόμενος στο Σωτήρη του ξεκαθάρισε.

–Μην χολοσκάς και βασανίζεσαι Σωτηράκο μου. Η Ασφάλεια δεν σ' έχει πια ανάγκη. Βρήκε τον αντικαταστάτη σου και έλυσε το πρόβλημά της.

Στο κεφάλι μου τριγύριζαν όλοι οι γαστροί εκεί γύρω. Προς στιγμή νόμισα ότι έλεγε για το Μυστικό που έφερνε βόλτες απόξω. Αλλά τι διάβολο, ποιά σχέση μπορεί να είχε ο Σωτήρης μέναν επαγγελματία χαφιέ.

Ταυτόχρονα ο Σωτήρης και γω ζητήσαμε να μας κάνει λιανά ο Κώστας τί εννοούσε μ' αυτό που είπε.

Κι ο Κώστας, στάζοντας στην αρχή, μας λειδώρησε και τους δυο για μεγάλα κορμιά, που δεν καταλαβαίνουμε τί μας γίνεται. Έπειτα γελώντας μας αποκάλυψε ότι «τι άλλο ήταν ο φίλος μας ο Νίκος, που μας είχε γίνει στενός κορσές».

Η Βιολέτα προχτές του αποκάλυψε ότι κάθε τόσο ο Νίκος της έκανε αιφνιδιασμούς. Κι όλο ζήτηγε δήθεν τότε το Σωτήρη, τότε τον Κώστα. Ότι δήθεν τους έψαχνε και δεν τους έβρισκε. Κόλλα... Εξ άλλου «πέστε μου, γιατί τη μέρα που μας έκαναν το ντου, ο Νίκος έγινε άφαντος, κι έκανε δυο μέρες να φανεί». Τελικά οι αποκάτω μάθανε ότι ο Νίκος υπηρέτησε στο 5/42 του Ψαρρού. Κι αυτά που έλεγε για φίλους στο τμήμα της Πλάκας κιότι κι αυτός ήταν υπό παρακολούθηση, ήταν φούμαρα. Αυτός «δούλευε» εκεί μέσα, ήταν το σπίτι του. Δεν είχε σημασία που ήταν και φοιτητής της Ιατρικής. Έκανε και τις δυο δουλειές. Κι ίσως πληρωνότανε από την Ασφάλεια.

Ο Σωτήρης ανοιγόκλεινε τα μάτια του και δεν πίστευε.

– Μα τι διαόλου κάλτσα είστε σείς οι μπολσεβίκοι. Ο Θεός να μας φυλάξει από σας.

Από την άλλη μέρα, εγώ στρώθηκα για το μπαράζ των εξετάσεών μου. Οι δυό άλλοι κάθε πρωί, φεύγανε χαράματα για να πάρουν σειρά στα εργαστήρια. Ο Πέτρος είχε πέσει με τα μούτρα στην καινούρια του δουλειά. Οι από κάτω είχαν εξαφανιστεί. Ο Μυστικός της Ασφάλειας έσκασε μύτη, κι έκανε που και που τη βόλτα του κάτω απ' τα τρία κυπαρίσσια. Εγώ συμπέρανα ότι τώρα που ο Κώστας κι ο Σωτήρης δε βρίσκονται στο σπίτι, κι επομένως ο Νίκος δε δικαιολογείται νάναι η παραμάννα μας, ο Μυστικός της Ασφάλειας έπιασε δουλειά ξανά.

Διάβαζα και καθαρόγραφα τις περιλήψεις μου ταυτόχρονα, για να τις έχω έτοιμες στο φροντιστήριο και διαπίστωνα ότι με τη μέθοδο αυτή είχα αποτελέσματα θετικά και στις δυο επιδιώξεις μου.

Το πρωινό μου πρόγραμμα κοβότανε στις δώδεκα για να πάω στο συσσίτιο της Λέσχης. Όταν ήμουν τυχερός έπαιρνα και περίσσευμα. Η έγνοια για τους φίλους του τυπογραφείου στην οδό Θεμιστοκλέους από φέτος το Γενάρη έπεφτε αποκλειστικά τώρα στις δικές μου πλάτες. Ο Λεάνδρος είχε πάρει πτυχίο και τον είχαν διαγράψει από τη Λέσχη. Μία από τις μαγείρισσες μ' είχε συμπαθήσει από την αρχή κι όταν υπήρχε περίσσευμα μου έκανε νόημα, είχε δε πάντοτε έτοιμο και το σχετικό κονσερβοκούτι που μου παράδινε, εγώ τότε μ' αυτό έμπαινα στη γραμμή και μου το γιόμιζαν. Το κονσερβοκούτι είχα υποχρέωση να το επιστρέψω σε μιά η δυο μέρες.

Τελειώνοντας το μεσημεριανό, πέρναγα στην αρχή κι απ' το τρίτο πάτωμα της Λέσχης, πούταν τα γραφεία της Πανσπουδαστικής. Εκεί μείχαν κι όλες βάλει στην άκρη. Το γραφείο μου τόχε ήδη πιάσει ο Κορναράκης. Κάθε φορά που μ' έβλεπε, μ' απηύθυνε την ίδια πάντα ερώτηση. «Πως πάει το διάβασμα;» Κι εγώ του απαντούσα με το «Έτσι κι έτσι».

Στο τέλος αυτή η επανάληψη χωρίς νόημα μου την είχε δώσει και δεν ξαναπέρασα. Τον τρίτο όροφο τον ξέγραψα από μέσα μου.

Κάποιες φορές πέρασα κι από την Τέρψη για καφέ και κουβεντίτσα.

Στο σπίτι έξω από τους δυο σύνοικους, πούρχονταν αργά το βράδυ δεν έβλεπα σχεδόν κανέναν άλλο. Δυό-τρεις φορές είχα από μακριά τον Ζεάν πώλ να κουβαλάει κάτι σανίδες, και σχημάτισα την εντύπωση ότι δούλευε για το διπλανό σπίτι, πούχαν αρχίσει τις επισκευές στα έξω δωμάτια. Μας είχαν πεί πώς η δεύτερη θυγατέρα της κυρ Αφροδίτης, η Νεφέλη, εί-

χε αρραβωνιαστεί μ' έναν που δούλευε στην Φιλαρμονική της Αστυνομίας.

Ο καιρός όλο αυτό το δεκαήμερο ήταν ανοιξιάτικος και μ' έπιανε το παράπονο που δεν μπορούσα να τον απολαύσω. Πέρανα με το τράμ για να πάω στη λέσχη κάθε μεσημέρι, έξω από το Ζάππειο και τον Εθνικό κήπο και μούρχονταν να κατέβω κάτω και να μπώ μέσα. Η ατυχία μου ήταν ότι τη μέρα πούχα εξετάσεις άρχισαν οι βροχές.

– Δε βαριέσαι... πήγα καλά. Και τελείωσα. Τέλος καλό, όλα καλά.

Κατευθείαν από τον καθηγητή και το Πανεπιστήμιο πήγα στο φροντιστήριο. Κατάλαβα πώς με περιμένανε μ' ανυπομονησία. Και κανονίσαμε «από Δευτέρα».

Στην αρχή της άλλης βδομάδας άρχισα να διδάσκω Μου άρεσε το επάγγελμα. Τρεις ώρες τη βδομάδα στην αρχή. Πέντε αργότερα. Ο «καθηγητής» μου στο Πανεπιστήμιο εξακολουθούσε νάναι φοβητρο, κι έκανε θραύση. Αλλά το δικό μου μάθημα και οι περιλήψεις μου δεν είχαν περάσει από δοκιμασία. Το πέρασμα μου απ' τα Καυδιανά δίκρανα αναβάλλονταν για τις αρχές του Απρίλη, τότε πούταν η δεύτερη εξεταστική περίοδος.

Έδωσα τα χειρόγραφα στη δακτυλογράφου πούταν απέναντι, βγαίνοντας από το φροντιστήριο, να τα περάσει στο στένσιλ. Θα τα βγάζαμε σε πολύγραφο.

– Είναι η τελειωτική δοκιμή, αποφάνθηκε ο Νάσιος. Και το κρίσιμο σημείο. Μπορεί και να καούμε, αν το πάρει μυρουδιά ο καθηγητής και μας κυνηγήσει. Πάγωσε όχι ονόματα, όχι διευθύνσεις Απλές Σημειώσεις.

Καταλάβαινα πως άρχιζαν οι πιο σοβαρές λαχτάρες.

Τα πρωινά πήγαινα στο δικηγορικό γραφείο που δούλευα και τ' απόγευμα από τις πέντε είχα το φροντιστήριο. Ήταν μια καλή περίοδος της ζωής μου. Κι ήμουν ευχαριστημένος. Είχα βρει τον εαυτό μου. Διάβαζα λίγο εφημερίδα. Αγόραζα κανένα βιβλίο. Κι όταν μου περίσσευε χρόνος έκανα και καμμιά βόλτα στο Σύνταγμα.

Το πρώτο Σάββατο που δεν είχα ούτε γραφείο, ούτε φροντιστήριο, βγήκα στην αυλή του σπιτιού να χαζέψω και παρατήρησα ότι η κουζίνα είχε αλλάξει όψη. Λαμποκοπούσε. Δεν πίστευα στα μάτια μου. Χτυπάω δίπλα για τον Πέτρο και βγαίνει ο Παρασκευάς. Απ' αυτόν πληροφορούμαι ότι στο σπίτι έγιναν σοβαρότατες ζυμώσεις κι ανακατατάξεις στο αναμεταξύ. Ο ίδιος ο Παρασκευάς είχε βρει άνθρωπο που αγόρασε τα έπιπλα και τ' άλλα σύνεργα της παλιάς ταβέρνας. Έτσι άδειασε κατά 95% το παλιό

μπακάλικο. Κάτι που έμεινε, το βολέψανε σε μίαν άκρη κάτω απ' το πατάρι.

Μια πούχαν όρεξη τα παιδιά, Βιολέτα και Σία να δουλέψουνε, τους παράδωσαν το μπακάλικο που ζήτησαν, να το φέρουν σε λογαριασμό. Κακό δεν ήταν.

Ευτυχώς το μπακάλικο είχε για πάτωμα σανίδια. Τόπιασαν και το σιγύρισαν απ' την αρχή. Ο πατέρας του Ζεανπώλ ήταν μαραγκός. Κι αυτός αποδείχτηκε ξεφτέρι στη δουλειά. Ξύλωσε τα ράφια και σοβάτισε. Δούλευαν όλοι τους, αλλά κράταγαν την εξωτερική πόρτα του μπακαλικου κλεισμένη. Ότι γίνονταν, γίνονταν μόνο από μέσα. Υπήρχε πόρτα εσωτερική. Κατά τον Παρασκευά, τα παιδιά έφεραν και τεχνίτες δικούς τους απόξω. Κάποιοι απ' αυτούς κοιμούνται κι όλας μέσα. Έγινε κανονικό χάνι. Στρωματσάδα κι άγιος ο Θεός. Μέσα σ' αυτό το νταραβέρι μπήκε, που λες, και το θέμα της κουζίνας. Κι έτσι κατά κάποιον τρόπο «εξανθρωπίστηκε» κι αυτή. Είναι στη διάθεσή σας.

Τώρα τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να κρατήσουν το μπακάλικο μέχρι και τον Ιούνιο τζάμπα. Από κει και πέρα, βλέπουμε.

– Οι σανίδες του Ζεανπώλ ήταν για το μπακάλικο, λοιπόν.

Δουλεύανε τα παιδιά αλλά δεν σφούνταν τίποτα. Είχανε βρει το κόλπο. Βοήθαγε βέβαια και το γεγονός «ότι στο διπλανό γίνονταν και κει επισκευές».

Η ξεκαινουργωμένη κουζίνα μ' έβαλε να σκεφτώ πως δεν θάταν άσκημα και μεις αντί να τρώμε κάθε βράδυ γιαούρτι και ξερή τροφή, να κάνουμε καμμιά προμήθεια και να βελτιώσουμε το διαιτολόγιό μας.

Ήταν μια καινούρια ιδέα για τη συγκατοίκησή μας. Κι αν οι άλλοι δεν θα δέχονταν, πούτρωγαν τα μεσημέρια στα νοσοκομεία, εγώ για λόγο μου θα το δοκίμαζα μια με δυο φορές τη βδομάδα.

Γύρω στα τέλη του Φεβρουαρίου η είδηση ότι στο Πανεπιστήμιο έγιναν συλλήψεις και μεταξύ των άλλων πιάσανε και τον Τόλη, μας μούδιασε. Στην αρχή δεν ξέραμε που τους είχανε. Και γιατί τους πήρανε μέσα. Έπειτα μαθεύτηκε ότι τους πήγαν μάλλον στη Λαμία ή την Καρδίτσα. Κι ότι τους θεωρούν υπεύθυνους για τη διάβρωση ενός λόχου της ενάτης Μεραρχίας που όχι μόνον δεν πολέμησε και παραδόθηκε στους αντάρτες αλλά προσχώρησε και σ' αυτούς. Στο Νεοχώρι.

Βαριά η κατηγορία, πάει στο Γάμα Ψήφισμα και Στρατοδικείο.

Η Βιολέτα έχει τις μαύρες της. Λέει και ξαναλέει.

– Ευτυχώς δεν κάνανε έρευνα και δω. Θα μπλέκαμε όλοι. Το πράμα έχει σχέση με το Πανεπιστήμιο.

Οι εργασίες της επισκευής σταμάτησαν. Κι οι ξένοι εργάτες φύγανε. Εξαφανίστηκαν ο Φίλιππος, ο Θεμιστοκλής κι ο Βύρων.

Αυτοί που μείνανε κάτω εγκαταστάθηκαν στο μπακάλικο, μια και ο καιρός πάλι χάλασε. Κι άρχισε το βαρύ κρύο. Μετάφεραν το γιατάκι τους πάνω στο σανιδένιο πάτωμα και μίλαγαν «για ευδαιμονία».

Εμείς οι άλλοι πνιγόμαστε στη δουλειά και δεν κατεβαίναμε στην ταβέρνα. Τα νέα τα μαθαίναμε από τον Παρασκευά, πούταν ο μόνος μόνιμος τώρα στο σπίτι. Ο Πέτρος είχε γίνει άφαντος. Κάναμε μαύρα μάτια να τον δούμε. Κάπου τον στέλνανε από το γραφείο.

Φαίνεται πως έξω, στην Περιφέρεια, η κατάσταση έπαινε τρομερές διαστάσεις. Τώρα με τον Τόλη, αρχίσαμε να παρακολουθούμε πιο τακτικά. Και να βλέπουμε. Η Αθήνα έχει άλλο ρυθμό. Γλεντάει, ενδιαφέρεται πώς θα βγάλει λεφτά και πώς θα σιγουρίσει τους Αμερικάνους που τώρα μπαίνουν στο χορό. Ο κόσμος που κατέβηκε απ' την Επαρχία, φώναξε στην αρχή, κινήθηκε, άφησε την εντύπωση ότι θα τα σαρώσει όλα, τώρα όμως κάθησε στ' αυγά του. Στοιμάστηκε στα υπόγεια και κοιτάζει να δει πως θα βολευτεί. Δείχνει να συμβιβάζεται. Ο εμφύλιος πόλεμος τον βρίσκει αντίθετο. Σχεδόν εχθρικό.

Οι άλλοι όμως έξω καίγονται. Τους εξοντώνουν χωρίς από πουθενά να βλέπουν απαντοχή. Ο Πόλεμος, το Αντάρτικο, η ένοπλη Αντίσταση είναι για τους μονόδρομος.

Τάλεγα ένα βράδυ αυτά στο Σωτήρη, αγανακτισμένος από το κατάντημά τους. Και πρόσθεσα.

– Και η Κυβέρνηση δεν βλέπει το γκρεμό. Ανασχηματίζεται το Γενάρη, με τον τραπεζίτη Μάξιμο, για να γίνει πιο επιθετική. Για να γίνει πιο ολοκληρωτική. Βγάζοντας απ' τη ναφθαλίνη όλη την παλιατσούρα. Να μη μείνει στο λαό τίποτα απ' την Αντίσταση της κατοχής. Ούτε κι η ανάμνηση. Την ενδιαφέρει περισσότερο να τα βρούνε κάποιοι που έχουν αντιθέσεις από την εποχή του Μεταξά. Να δώσουν εξηγήσεις μεταξύ τους. Να βρουν κοινούς τόπους και κοινά συμφέροντα, για να μπορέσουν έτσι ενωμένοι να χτυπήσουν κατακέφαλα την «ατμόσφαιρα, το πνεύμα και τις ιδέες» που έβγαλε στην επιφάνεια το νέο κύμα. Αυτό το τρισκατάρατο θεριό που βγήκε από το τίποτε στη διάρκεια της κατοχής κι ανατάραξε τα νερά σαν το τέρας του Λόχνης. Παρά να ψάξουν μέσα σ' αυτές τις Νέες Ιδέες, να βρουνε τα θετικά στοιχεία τους, αυτά που θα ωφελούσαν και θα ανέ-

βαζαν το επίπεδο του κόσμου. Και προ παντός αυτό το γιομάτο μίσος και ασημαντότητα μάζεμα ανθρώπων, που είναι «σε απόσυρση» και κακή τη μοίρα λέγεται κυβέρνηση, με μεγάλο κάλλο στο μυαλό που την εμποδίζει να δει απ' την αρχή το πράγμα. Ν' ανεβεί πάνω απ' τις περιστάσεις. Και να σταματήσει «να χτυπάει με το σπαθί» βρίσκοντας δρόμους συνεννόησης.

Ο Σωτήρης μ' έβλεπε σκεφτικός.

– Έχεις σε πολλά δίκιο μου λέει. Αλλά δεν σ' αφήνει η σχέση σου με την εαμική Αντίσταση να δεις κάτι που ο όλος ο άλλος απλός κόσμος το βλέπει. Αυτοί που βγήκαν στο βουνό, κι ετοιμάζουν το δεύτερο αντάρτικο είναι όλοι τους κομμουνιστές, και πατρωνάζονται από το ΚΚΕ. Φωνάζουν βέβαια ότι παλεύουν για τη Δημοκρατία, την Ελευθερία και την Πρόοδο. Είναι όμως αλήθεια αυτό; Εσύ ο ίδιος, ειλικρινά πιστεύεις ότι το κομμουνιστικό κόμμα αν έρθει στην εξουσία, θα μου εξασφαλίσει εμένα τη δημοκρατία; Είναι δημοκρατία αυτό που υπάρχει στη Σοβιετική Ένωση; Ή θ' αναγκαστώ και γω για να βολευτώ σ' αυτή τη «Δημοκρατία», να γίνω Μαρξιστής, να γίνω Κομμουνιστής, όργανο δηλαδή του Μπέρια και της Γκεπεού. Που σημαίνει ότι δεν θα είμαι λεφτέρος να πιστεύω σ' αυτό που εγώ θεωρώ σωστό. Να προσδιορίσω εγώ τον τρόπο της ζωής μου κλπ κλπ. Γιατί λοιπόν εγώ που ειλικρινά εκτιμώ κι αγαπώ και σας που είστε φίλοι μου, αλλά και τους αγώνες που κάνατε την κατοχική περίοδο στην Αντίσταση του ΕΑΜ, σας ζηλεύω μάλιστα γι' αυτό που είχατε την ευκαιρία να κάνετε, να μπω εθελοντικά, σε μια κατάσταση που δε μου πάει που σε τελευταία ανάλυση τη θεωρώ αντιανθρώπινη. Και να υπογράψω από τώρα την καταδίκη μου για κάποιο Γκουλάγκ, ένα ελληνικό νησί, αφού έτσι κι αλλιώς εγώ δεν πρόκειται να γίνω Μαρξιστής. Σαν εμένα βέβαια, απλοί άνθρωποι είναι η πλειοψηφία. Τίποτα δεν θα με κάνει να πιστέψω, ότι σήμερα η πλειοψηφία του ελληνικού λαού θα ψήφιζαν υπέρ του νέου αντάρτικου, ενάντια σε μια δημοκρατία, όσο κι αν μου μιλάτε για νοθείες και πιέσεις στο δημοψήφισμα και στις εκλογές. Άλλο ήταν την κατοχή με την Αντίσταση, κι άλλο τώρα. Μπορεί το ΕΑΜ την κατοχή νάτανε το ογδόντα τοις εκατό του ελληνικού λαού, ίσως και περισσότερο. Ήταν όμως τότε μονόδρομος η Αντίσταση. Τώρα ο καθένας για το πώς θα πάμε παρακάτω έχει τη γνώμη του και η Δημοκρατία τον απελευθέρωσε από τον ολοκληρωτισμό της κατοχής, γιατί μη μου πεις ότι δεν υπήρχε τότε ένα είδος ολοκληρωτισμού, ή ότι στη Σοβιετική Ένωση δεν έχει ολοκληρωτισμό. Κι αφού η Δημοκρατία λεφτέρωσε τον κάθε πολίτη νάχει τη γνώμη του, νάσαι βέβαιος ότι κομμουνιστές δεν είναι σήμερα το ογδόντα τοις εκατό του

ελληνικού λαού, αφού οι ίδιοι αριστεροί είναι σαράντα δυο κομμάτια. Και τρώγονται μεταξύ τους σα θηρία. Τριτοδιεθνιστές, δευτεροδιεθνιστές, τεταρτοδιεθνιστές σοσιαλοδημοκράτες, σοσιαλιστές χώρια όλοι οι άλλοι. Έπειτα, κι αυτό είναι το κυριώτερο, και εσύ και γω ξέρουμε ότι οι Εγγλέζοι και τώρα οι Αμερικανοί, ακούνε κομμουνιστής-κομμουνισμός και τους σηκώνεται η τρίχα στο κεφάλι. Τι σημασία έχει που σήμερα άλλα έχουν στο νού τους, αλλά αυτό προβάλλουν. Το προβάλλουν γιατί αυτό πουλάει. Όπως ξέρεις συμμάχησαν με τη Σοβιετική Ένωση για το συμφέρον τους, από ανάγκη. Τώρα όμως μιλάνε για «σιδηρούν παραπέτασμα» για «τρίτο γύρω», που τελικά δεν θα τον γλυτώσουμε, αν εν τω μεταξύ δεν κάνει κάποιος πίσω. Είναι βέβαιο πως δεν θα δεχτούν, εκεί που τους πέφτει λόγος, ν' αφήσουνε να γίνει ένα καθεστώς που αργά ή γρήγορα θα το πολεμήσουν ή και ενδεχόμενα θα τους πολεμήσει. Μπορεί να μην είναι ενθουσιασμένοι για ν' αποδεχτούν ένα δημοκρατικό καθεστώς, που εγώ και συ θά θελάμε, κι αν θέλεις και η πλειοψηφία αυτών που βγαίνουν στα βουνα, δεν θα το πολεμούσαν όμως, όπως πολεμάνε το σημερινό αντάρτικο, αυτό πούναι και κανένας δεν το κρύβει, αυθεντική κομμουνιστική επανάσταση. Με το να τονίζετε την αλληλεγγύη σας με το ΚΚΕ, να ταυτίζεστε μ' αυτό, να αφήνετε να κυκλοφορεί ότι η Αντίσταση, η Εθνική Αντίσταση, που και γω τη θεωρώ σα μοναδική, μεγάλη και λαμπρή περίοδο της ελληνικής ιστορίας, είναι έργο του ΚΚΕ κι όχι όπως είναι στην πραγματικότητα έργο του ελληνικού λαού, δε νομίζεις ότι κάνετε αυτό που θέλουνε οι μπουραντάδες που το επιδιώκουν και το υπερτονίζουν μάλιστα, για να το ακούνε οι Άγγλοι και οι Αμερικάνοι και να θεωρούν αυτά τα κτήνη σαν τους μόνους δικούς τους στην Ελλάδα. Και στο κάτω-κάτω της γραφής ο Μαρξισμός δεν είναι αυτός που δέχεται ότι στην πολιτική ο σκοπός είναι να καλυτερέψει η ζωή του λαού κι όχι να προκόψει «ο Μαρξισμός» σαν θεωρία, που είναι ενδεχόμενο όπως γίνεται σήμερα στη Σοβιετική Ένωση, νάναι ένα κακέκτυπο Μαρξισμού, μια παρεξήγηση. Ένα πράμα που δε διαφέρει σε πολλά απ' αυτό που έκανε ο Χίτλερ στη Γερμανία. Μη σου φαίνεται παράξενο, που το λέω. Δεν είναι απλή επιχειρηματολογία. Πάρε τα δεδομένα και μελέτησέ τα καλά. Θα δεις ότι και συ θα συμφωνήσεις. Δε νομίζεις ότι δεν ήταν και πολύ εντάξει και δικαιολογημένοι οι Ρώσοι δικαστές στη Νυρεμβέργη, όταν καταδίκαζαν του Γερμανούς για χρήση βίας και μεθόδων απαράδεκτων και αντιανθρώπινων. «Βγάλε τη σκούφια σου και βάρα με»...

Είναι αλήθεια πώς μέχρι κείνη τη στιγμή ο Σωτήρης δεν μας είχε συνηθίσει σε τέτοιου είδους στοχασμούς. Με ξάφνιασε. Θάλεγα πως είναι μια

εύστοχη αδέσποτη σφαίρα. Και μ' έβαλε σε σκέψεις. Πολλά απ' αυτά ήταν και σε μένα προβληματισμοί, που ζήταγαν μια κάποια απάντηση. Υποσχέθηκα ότι θα σκεφτώ πολύ και θα του απαντήσω όταν βρούμε πάλι καιρό.

Ήταν πολύ αργά, κι αύριο είχαμε όλοι δουλειά.

Αρχές του τρίτου δεκαήμερου του Μάρτη, γυρίζοντας προς το μεσημέρι στο γραφείο βρίσκω να με περιμένει ο Φίλιππος σε κατάσταση παρανοϊκού, κατακόκκινος, που νόμισα ότι θα πάθει συμφόρηση. Η Ελένη έλειπε. Υπόθεσα ότι τον κυνηγάει η Ασφάλεια.

Τον έβγαλα στο διάδρομο κι άρχισα να τον ρωτώ τι έχει.

Ήταν πανικόβλητος, πράγμα που δεν δικαιολογούνταν απ' αυτό που έλεγε. Δεν τον είχαν ενοχλήσει καθόλου. Δεν ήξερε τίποτα για τον Τόλη. Απ' τους δικούς του, δεν έχει πάθει τίποτα κανένας κλπ κλπ.

Τον παρακάλεσα να περιμένει δυο λεφτά, να κατεβούμε κάτω για καφέ. Ο ίδιος πρότεινε για καφενείο αυτό πούναι Φειδίου και Γενναδίου. «Έχει ραντεβού εκεί». Και πήγαμε να τα πούμε με την ησυχία μας.

Στο καφενείο άρχισε να μου λέει, με λιγότερη έξαψη, ότι πάνω στα χωριά τους χαλάει ο κόσμος. Και είναι κόλαση. Ο στρατός ετοιμάζεται από παντού να σαρώσει την περιοχή. Οι αδερφές του, η μητέρα του έχουν πέσει με τα μούτρα και σκάβουνε λακκούς δίπλα στο χωριό, για να παραχώσουνε τα γεννήματα και τις προίκες τους. Έτσι τους λένε οι τοπικές αρχές. Βρέχει συνέχεια. Και κάνει κρύο του θανατά.

Μέσα στην Καρδίτσα κάθε μέρα πάνω στα τηλεγραφόξυλα βρίσκονται κρεμασμένα κεφάλια σκοτωμένων απ' τα χωριά. Η παλιά ΕΑΣΑΔ ξύπνησε, πήρε τώρα άλλο όνομα κι έγινε τρόμος και φόβος.

Από μέρες ο στρατός βρίσκεται σε κίνηση. Άρχισε το ξεκαθάρισμα από κάτω. Λαμία, Καρπενήσι και φθασε στο Δομοκό. Άλλες «συγκεντρώσεις» κάνει στα Τζουμέρκα. Τα χωριά άδειασαν. Άλλα καίγονται. Δεν υπάρχει έλεος. Οι παράνομοι τραβήχτηκαν προς τ' Άγραφα. Σε λίγο, καθώς φαίνεται θα πάει κι ο στρατός εκεί. Και θα τα σαρώσει όλα.

«Βρίσκομαι σε μια κατάσταση που θα μου στρίψει. Δεν κοιμούμαι. Σκέφτομαι να φύγω και δεν έχω κάποιον να το κουβεντιάσω».

– Σε καταλαβαίνω του λέω, αλλά τί να σου πω. Μ' αυτή την κατάσταση είναι δυνατό να φτάσεις στο χωριό. Απότι ξέρω, ούτε και στην Καρδίτσα δεν θα προλάβεις να μπεις. Αλλά πές ότι μπήκες κι ότι έφτασες στο χωριό. Τί θα κάνεις. Σε τι θα βοηθήσεις.

– Δεν ξέρω, μου λέει. Αν δε φύγω και μείνω εδώ, θα τρελαθώ στα σίγουρα.

– Το συζήτησες με τους άλλους, που ξέρουν την κατάσταση στα χωριά σας.

– Με ποιους άλλους

– Με τους συγκατοίκους σου. Τη Βιολέτα, τον Ζεανπώλ...

– Ποιούς συγκατοίκους; Εγώ δεν ξαναπατάω εκεί μέσα. Βρωμάει μπάρουτι απ' όλες τις μεριές. Πότε θα τους πιάσουν όλους και θα πάνε κατευθείαν στο Γουδί... Εγώ άραξα σε κάποιον φίλο και θα μείνω εκεί. Αν βέβαια δεν πάω στο χωριό... Μουπες για τη Βιολέτα. Ποιά Βιολέτα, η Βιολέτα από χτες βρίσκεται στην Καρδίτσα. Την κάλεσαν επειγόντως. Της το επέβαλαν δηλαδή. «Καθήκον... όπως λένε»... Κι ούτε βλέπω να γυρίζει πίσω... Έχει, καθώς φαίνεται, μεγάλη φύρα η οργάνωση από στελέχη στην Καρδίτσα.

– Μού κάνει εντύπωση. Να φύγει η Βιολέτα και μεις από δίπλα να μην μάθουμε. Να μη μας πει κανένας τίποτα.

– Τί να σας πει. Ότι πάει στου χάρου τα δόντια. Καλύτερα που έφυγε. Κείνη τη στιγμή εμφανίζεται στην πόρτα του καφενείου ο Θόδωρος.

– Α!... Αυτό ήταν το ραντεβού σου. Ξέρει ο Θόδωρος τις προθέσεις σου;

– Ναι, ναι. Τα ξέρει όλα.

Όταν πλησίασε ο Θόδωρος και χαιρετηθήκαμε, τον ρώτησα τί γνώμη έχει γι' αυτά που λέει ο Φίλιππος.

– Για το χωριό μου λέει.

– Ναι.

– Εγώ αν ήμουν, θάχα κι όλας φύγει. Τί κάνει εδώ ο Φίλιππος κι όλοι μας δηλαδή... Αεροκοπανάμε. Πρέπει όλοι μας να πέσουμε με τα μούτρα στο στρατό, να λιποτακτήσει. Να καταλάβουνε όλοι αυτοί, πώς ο κοσμάκης δεν θέλει τον εμφύλιο. Δεν θέλει ν' αλληλοσκοτωνόμαστε. Να χαλάμε τον τόπο μας. Να καίμε τα χωριά μας. Να σταματήσει από μέσα αυτό το άθλιο πραξικόπημα που κάνουν στον τόπο, ξένοι και ντόπιοι.

Ο Θόδωρος είχε πάρει φόρα και θάλεγε περισσότερα, αν δεν βιάζονταν να φύγει παίρνοντας και το Φίλιππο. Με χαιρέτησαν κι οι δυο και πήραν δρόμο.

Κατάλαβα πως ο Φίλιππος είχε ηρεμήσει. Αλλά σκέφτηκα, πως ο Φίλιππος παρ' όλα αυτά, μάλλον θάφευγε. Ο Θόδωρος ήταν καταπέλτης.

Σκέφτηκα ακόμα ότι η Βιολέτα κι ο Θόδωρος είναι οργανωμένοι. Θυμήθηκα πως το τελευταίο καιρό βλέπουμε στις εφημερίδες καταδίκες από στρατοδικεία οπλιτών που λάκισαν ή που συνωμοτούσαν να φύγουν.

Στρατόπεδα συγκέντρωσης στρατευσίμων στο Ντούντουλαρ, κι έπειτα στην Μακρόνησο που την καταγράφανε ως «εκκαθάριση του στρατεύματος». Τρομακτικό όργιο κλπ. Φαίνεται όμως πως είναι σύνθημα του κουκουέ. Έπειτα ...όλη αυτή η ιστορία με τη Βιολέτα, το απότομο φευγιό της μούσφιξε την καρδιά. Ήταν ένας θαυμάσιος άνθρωπος ξέρετε η Βιολέτα. Τη θέλαμε κοντά μας. Στα τρία Κυπαρίσσια η παρουσία της μας γιόμιζε. Δεν ήταν μόνο η παρουσία μιας γυναίκας, ήταν κάτι παραπάνω, μας συμπλήρωνε. Την είχαμε ανάγκη.

Δεν επέστρεψα στο γραφείο. Σκέφτηκα πως ήταν ευκαιρία να περάσω από τη Σόλωνος, τη γραμματεία της Νομικής Σχολής, για να μάθω πότε θα ορκιστούμε. Αλλά μου είπαν ότι ακόμα δεν ξέρανε τίποτα. Κι από κει τράβηξα για την Κλινική Σμπαρούνη, να πάρω το πιστοποιητικό για τον πατέρα μου πούταν εδώ και δυο βδομάδες έτοιμο.

Κατεβαίνοντας την Ναυαρίνου, ακριβώς στην πίσω πόρτα του χημείου, έξω απ' το Γυμναστήριο, μια ομάδα φοιτητών κοτάγε ένα πλακάτ. Αλληλεγγύη στο λαό του Βιετνάμ «Το πλακάτ έγραφε και κάτι άλλο, άλλα έτσι όπως ήμουνα στο απέναντι πεζοδρόμιο, ήταν αδύνατο να το διαβάσω, παρ' όλες τις προσπάθειες που έκανα. Οι φοιτητές φώναζαν το σύνθημα με πείσμα και χτυπούσαν ρυθμικά πόδια και χέρια. Μου κίνησε την περιέργεια γιατί τέτοιο σύνθημα έμπαινε περίσου που στο Βιετνάμ σκοτώνονταν κόσμος. Φέτος, όμως, μετά τη συμφωνία του Ανόι, νόμιζα πως δεν υπήρχε λόγος. Μήπως όμως η συμφωνία παραβιάζονταν. Και πάνω που ήμουν μπλεγμένος μ' αυτή τη σκέψη, τσουκ και γλυστρώ μέσα σε μια λακκούβα, πούταν στο πεζοδρόμιο. Πεσμένος καταγής, με τα δυο μου πόδια διπλωμένα μεσ' στη λακκούβα, αισθανόμουνα πως οπωσδήποτε κάτι έχω πάθει. Σπλάσιμο, στραμπούλισμα... Δεν τολμούσα να σπαράξω για να σηκωθώ. Μερικοί φτάσανε ίσαμε κει κι όπως ήμουνα εμπόδιο στο δρόμο τους, με πηδούσανε αδιάφοροι και προχωρούσανε. Απέναντι οι φοιτητές που φώναζαν πως ήταν αλληλέγγυοι με το λαό του Βιετνάμ, μ' έβλεπαν ξαπλωμένο πάνω στο πεζοδρόμιο, λασπωμένο σ' ένα χάλι απερίγραπτο, και κανένας τους δεν έδειχνε να συγκινείται, παρόλο που με χειρονομίες και φωνές τούς προσκαλούσα απεγνωσμένα να βοηθήσουν. Τους συχάθηκα. Πραγματικά ένιωθα αηδία.

Μια γυναικούλα τελικά έσκυψε πάνω μου και μουδωσε το μπράτσο της να στηριχτώ και να σηκωθώ όρθιος. Δεν είπε τίποτα. Κοίταζε κι αυτή τους φοιτητές απέναντι με λύπηση.

Με ρώτησε αν θάθελα να με πάει κάπου. Την ευχαρίστησα, αλλά δεν

πόναγα. Στάθηκα όρθιος κι άρχισα να περπατώ. Παρόλα αυτά η γυναικούλα με βοήθησε να φτάσω στην κλινική που ήτανε πενήντα μέτρα παρακάτω.

Κατά τις οχτώ το βράδυ, που γύρισα σπίτι το πόδι μου είχε φουσκώσει στον αστράγαλο κι έψαχνα για ζεστό νερό να το βάλω μέσα. Χτύπησα την διπλανή πόρτα, μήπως η Εύη είχε κάποιο ειδικό δοχείο. Όταν μου άνοιξαν, η θαπλωρή από τη ζέστη εκεί μέσα ήταν θησαυρός. Επί τέλους είχαν ανάψει κείνη τη σόμπα στη μέση του χώλ με ξύλα που κονόμησε ο Παρασκευάς ξεκαθαρίζοντας το γιουσουρούμι του μπακάλικου. Έκανα τη σκέψη πώς από τότε που ο Παρασκευάς πήρε πρωτοβουλίες μέσ' το σπίτι, έβαλε παντού τάξη και τερμπιέ.

Μέσα στο σαλόνι κείνη τη στιγμή, ο Ζεάνπώλ κούρευε τον Παρασκευά. Είχαν απλώσει κάτω μια κουρελού, να μη σκορπάνε οι τρίχες. Έτσι έμαθα πως ο Ζεανπώλ δούλευε σε κουρείο, στον Μάρκουγιάννη. Και πως το βράδυ πήγαινε σε τεχνική σχολή εκεί κοντά. Άρα, δεν ήταν φοιτητής όπως εγώ νόμιζα.

Κουβεντιάζοντας μέστη ζέστη του σπιτιού, έβαλα και το πόδι μου πάνω σε скаμνάκι και βρήκα πως πήγαινα καλύτερα.

Προσπαθούσα να βρω ευκαιρία κάποια στιγμή, να μάθω και για τη Βιολέτα. Όταν τόριξα στη μέση της συζήτησης, κάπως αδιάφορα ο Ζεάνπώλ βιάστηκε να κοιδηλώσει, συνεχίζοντας το κούρεμα.

– Α! Δεν είναι τίποτα. Η μάνα της αρρώστησε, κι έπρεπε να πάει κατεπειγόντως.

Ο Παρασκευάς όμως καθώς ήταν σκυμμένος με μια πετσέτα δεμένη στο λαιμό, γύρισε τα μάτια του σε μένα, κι έκανε και μια περίεργη γκριμάτσα με τα χείλη του. Κατάλαβα πως είχε σοβαρές αντιρρήσεις σ' αυτό που έλεγε ο Ζεάνπώλ. Σε συνέχεια προς όσα είπε ο κουρέας του, πρόσθεσε.

– Αυτό δεν είναι τίποτα. Χτες φύγανε και οι άλλοι. Μάζεψαν σ' ένα μπόγο τα πράματά τους και τ' άφησαν εκεί πουχε αφήσει κι η Βιολέτα τα δικά της. Τώρα ο μόνος πούμεινε είναι ο Ζεάνπώλ. Κρατάει μόνος το μπακάλικο. Και καθώς είπε η Βιολέτα, θα μας φέρνει και το νοίκι όλης της ταβέρνας μέχρι τέλος Ιουνίου. Ίσαμε που να φύγει κι ο Ζεάνπώλ.

– Όχι. Εγώ δε φεύγω, τον έκοψε ο Ζεάνπώλ.

– Θα το δούμε, ψιθύρισε ο Παρασκευάς, μάλλον λίγο στενοχωρημένος, για την εξέλιξη που είχε αυτή η υπόθεση.

Σε λίγη ώρα, ο Ζεάνπώλ πρόσθεσε πώς η Βιολέτα θάστελνε να μείνει

για λίγο καιρό πάνω στο πατάρι μία θεία της με το θείο, που θα κατέβαιναν από την Καρδίτσα, για γιατρούς.

Η Εύη έβαλε πάνω στη σόμπα ένα μπρίκι με νερό να ζεσταίνεται. Εγώ το περίμενα να βράσει. Και πέρασε η ώρα. Όταν δοκίμασα να σηκωθώ, είδα πώς ο πόνος στον αστράγαλο είχε θεριέψει και με δυσκολία κατάφερα να κάνω τρία βήματα.

Όπως μ' έβλεπε ο Ζεανπώλ να σέρνουμε κούτσα-κούτσα, κουνούσε το κεφάλι του...

– Τώρα χρειάζονταν, η Βιολέτα, είπε. Αυτή ήξερε απ' τη Γυμναστική Ακαδημία τα κόλπα που θα σ' έκανε περδίκι μέσα σε δυο μέρες.

– Η Βιολέτα... η Βιολέτα, ψιθύριζε ο Παρασκευάς. Για όλους ήταν η Βιολέτα «αδερφή του ελέους». Ακόμα κι η κυρ Αφροδίτη μού την ζήτησε και δεν ήξερα τί να της πω. Εδώ στη γειτονιά η Βιολέτα είχε φτιάσει δικό της κόμμα, κι... απευθυνόμενος σε μένα λέει: Μάλλον θάπρωτε να είχες βγάλει το παπούτσι, γιατί όπως εμποδίζεται απ' αυτό η κυκλοφορία, μέχρι τα μεσάνυχτα το πόδι θα σου έχει γίνει τούμπανο.

– Όχι του λέω, ο χειρουργός στην κλινική μου είπε το αντίθετο. Καλύτερος νάρθηκας απ' το παπούτσι για το πόδι δεν υπάρχει.

Στο διαμέρισμά μας με ανέλαβαν ο Σωτήρης και ο Κώστας, που υποτίθεται ότι ήξεραν κάτι παραπάνω από μας.

Σε λίγο ο Παρασκευάς έφερε μια λεκάνη και το ζεστό νερό στο μπρίκι, για ποδόλουτρο.... Χωρίς άλλη κουβέντα, άρχισε να μας λέει για τους από κάτω. Έδειχνε αναταχτισμένος. Ευτυχώς που μέχρι τον Ιούλιο θα δίνουν το ενοίκιο. Ο Ζεανπώλ έκλεισε την πόρτα του μπακάλικου που έδινε στην ταβέρνα κι άνοιξε την άλλη, μια μικρή απέναντι, που δίνει στο στενό (δρομάκι). Δεν ήθελε νάχει σχέση πια με την ταβέρνα.

Έμεινα μέσα μια βδομάδα ολόκληρη, μ' ένα πόδι πούταν αδύνατο να το πατήσω κάτω. Κι όταν πήγα στο γραφείο, είδα πως εκεί, μούκαναν μούτρα, λες κι εγώ ήθελα να στραμπουλίσω το ποδάρι μου, ή τόκανα επίτηδες. Στο φροντιστήριο βέβαια πήγαινα με ταξί, γιατί οι φοιτητές πνιγό-ντουσαν, κι οι εξετάσεις του Απριλίου ήταν προ των πυλών.

Θάφευγα από το γραφείο αν δε σκεφτόμουνα ότι το είχα ανάγκη για την άσκησή μου. Έτσι θυμήθηκα και την ορκωμοσία μου στο Πανεπιστήμιο και με την ευκαιρία πέρασα από τη Γραμματεία να δω για πότε ορίστηκε.

– Τώωωρα, μούπαν. Έγινε προχτές Παρασκευή. Πού είσαστε. Εν πάση όμως περιπτώσει, αν τελειώσατε με τις εξετάσεις το Φεβρουάριο, είστε και σεις τώρα ορκισμένος. Πώς λέγεστε.

Είπα τ' όνομά μου κι η κοπέλα άνοιξε τα χαρτιά της.

– Εντάξει, μου λέει. Είστε μέσα. Τώρα θα θέλατε τη βεβαίωση για το σύλλογο. Περάστε μεθαύριο, ώρα μία το μεσημέρι, και θα είναι έτοιμη.

Μ' αυτή τη βεβαίωση και μια δεύτερη του δικηγόρου, γράφτηκα στο δικηγορικό σύλλογο ως ασκούμενος και πήρα ταυτότητα. Με την ταυτότητα του ασκούμενου είχα το δικαίωμα να μπαινοβγαίνω στα υπουργεία, στα δικαστήρια κλπ. Μ' άλλα λόγια γινόμουν κάτι. Αποκτούσα οντότητα ανάμεσα στον κόσμο της δουλειάς. Με λογάριαζαν κυρίως οι χωροφύλακες. Αυτό ήταν.

Ο πρώτος που ζήτησε τις «υπηρεσίες μου» ήταν ο Θεμιστοκλής. Ο αδερφός της Βιολέτας, που επανέκαμψε σα Φάντης κι εγκαταστάθηκε στο μπακάλικο, κοντά στον Ζεανπώλ. Ήθελε να πάω στις φυλακές Αβέρωφ πούταν κρατούμενος ο ξάδερφός του Κώστας Τζούλας, να μου δώσει ο ίδιος κάτι στοιχεία, για να βρούμε στην εισαγγελία τη δικογραφία του.

Καλή η δουλειά, αλλά είχε μεγάλο χασομέρι. Στις φυλακές είχε ουρά και περίμενα κάμποση ώρα. Κι αυτό δεν ήταν τίποτα.

Με τον καιρό κατάλαβα ότι από πίσω και μπρος θα κατανάλωνα τη ζωή μου στο τρέξιμο, στα τράμ, αναρρώνοντας και κολλώντας χαρτόσημα, μεγαρόσημα και άλλα ένσημα που καμμιά φορά γιόμιζαν μια σελίδα ολόκληρη. Στα γκισέ να κόβω διπλότυπα. Να περιμένω ώρες στα ακροατήρια για να πω κάποια στιγμή «Παρών, συζητείται, αντιμωλία». Να τρέχω για να προλάβω ανοίξω το Υποθηκοφυλακείο. Να παρακαλώ να μου ανοίξουν εκτός γραφείου, και να με κοιτάζει από μέσα κάποιος κλητήρας σαν Ιεροξεταστής.

Τα έκανα όλα αυτά γιατί μούλεγαν ότι έπρεπε να τα μάθω και να συνηθίσω. Αυτό είναι δικηγορία στην Αθήνα, άλογο ιπποδρομιών. Μου φαινότανε σαν ψέμα. Σα νάτρωγα σιγά-σιγά μικρά και πολλά χαστούκια κι ένα τουλούμισμα, ίσαμε που να φάω την μεγάλη φάπα και να πω «Άλλος δεν υπάρχει για να με καρπαζώσει».

Παρόλα αυτά παρηγοριόμουν. «Δεν είναι δυνατόν, έλεγα... Αυτό είναι μια περίοδος κάθαρσης. Ένα πουργκατόριο της δικηγορίας. Το ξεπερνάς με επιτυχία κι έπειτα σου ανοίγουνε τη «Μεγάλη Πόρτα». Ο καθένας μας έχει την τύχη του... Και την προσωπικότητά του».

Ήταν τότε η στιγμή πούθελα να ξακαθαρίσω μέσα μου, τί θάθελα άλλα και τί θάλπρεπε να κάνω στη ζωή μου. Ξεκινήσαμε την Εθνική Αντίσταση, ενθουσιάστηκα, βρέθηκα δίπλα στους ανθρώπους της δουλειάς, με πυρπόλησαν οι καημοί τους, αλλά και πήρα κάποιες απαγοητεύσεις από άλ-

λους που έβλεπαν κείνη την μεγάλη, τη λαμπρή εποχή σαν ευκαιρία προσωπικής επιβολής. Και ιδιοτέλειας. Ζούσαν σ' άλλους σκοτεινούς χώρους, και σκέφτονταν μ' άλλους τόνους και σ' άλλες κλίμακες.

Η κατάσταση όμως γύρω μας, όλο και σκοτεινίαζε. Θόλωνε κάθε μέρα και πιο πολύ. Τι να σκεφτείς, όταν δεν είναι σίγουρο που θα βρεθείς την άλλη μέρα. Όταν αυτοί που αποφασίζουνε για σένα κινούνται σ' άλλες παραμέτρους, με δικά τους κριτήρια, με προκατασκευασμένες τις περισσότερες φορές απόψεις για το δικό σου μέλλον.

Είχε κι όλας αρχίσει να γίνεται λόγος για γενική επιστράτευση. Κατάργηση όλων των αναστολών λόγω σπουδών και δε συμμαζεύεται...

Στο γραφείο μας είπαν ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης προκήρυξε εξετάσεις για δέκα θέσεις στο δημόσιο. Αύριο ήταν η τελευταία μέρα υποβολής των χαρτιών για τους υποψήφιους. Το συζητήσαμε με τους άλλους και τελικά μπήκα κι εγώ στους υποψήφιους. Τελειόφοιτοι κι αυτοί της Νομικής. Υποβάλαμε τα χαρτιά κάμποσοι. Αλλά βρεθήκαμε μόνο δυο στην Παλιά Βουλή, τη μέρα που θ' αρχίζαμε. Τέσσερα μαθήματα σε δύο μέρες. Ήταν εκεί καμμιά τριανταριά, κυρίως γυναίκες και κάποιοι μεσήλικες. Μάθαμε ότι οι θέσεις αφορούσαν υπάλληλους έμμισθων υποθηκοφυλακείων. Δεν ήταν βέβαια αυτό που είχαμε φανταστεί, αλλά θα παίρναμε μέρος και θα βλέπαμε.

Πρώτη μέρα. Μεσολαβεί Κυριακή. Δεύτερη μέρα. Στο τελευταίο μάθημα που ήταν «μια ξένη γλώσσα», ο επόπτης των εξετάσεων. Προσωπάρχης του υπουργείου, έρχονταν και ξανάρχονταν πάνω μου να βλέπει κείνο που έγραφα. Υστερα από μένα πήγαινε στον άλλο φίλο του γραφείου κι έκανε το ίδιο. Πριν καλά-καλά παραδώσουμε τα χαρτιά, κάλεσε και τους δυο μας να περάσουμε «από μέσα», που ήταν η μεγάλη αίθουσα της Παλιάς Βουλής. Και κει μας είπε, χωρίς κανένα δισταγμό, στα ίσια, ότι οι θέσεις για τις οποίες δίναμε εξετάσεις, είχαν ήδη δοθεί. Επειδή όμως έβλεπε ότι εμείς είχαμε πολλά προσόντα, παρακάλεσε να του δώσουμε τη διεύθυνσή μας, να μας ειδοποιήσει για τις επόμενες εξετάσεις, που θα γίνουν κατ' αυτάς, και αφορούν σε καλύτερα πόστα.

Τότε φοβόμουνα πολύ και σεβόμουνα τους ανώτερους υπαλλήλους των υπουργείων. Έτσι συγκρατήθηκα. Έδειξα όμως φαίνεται την αγανάκτησή μου και τον είδα να στραβομουτσουνιάζει.

– Καλά-καλά, μουρμούρισε. Να δούμε μήπως και μ' αυτές εδώ τις θέσεις γίνεται τίποτα.

Ο άλλος υποψήφιος με κρατούσε απ' το δεξί χέρι προσπαθώντας να καλμάρει την κατάσταση.

Φύγαμε βρίζοντας σχεδόν τον εαυτό μας που παίρναμε μέρος σ' αυτή την κωμωδία, κι αφήσαμε τον κύριο τάδε να νομίζει ότι μας έπαιξε.

Την άλλη μέρα πρώτη Απριλίου, το πρωί, με μεγάλα και παχιά γράμματα οι εφημερίδες ανήγγειλαν το θάνατο του βασιλιά Γεώργιου του Β'. Οι καμπάνες των εκκλησιών χτυπούσαν πένθιμα. Από το παράθυρο βλέπαμε έξω να κινούνται στη Βασιλίσσης Όλγας στρατός και Νεολαίοι. Υπήρχε αναταραχή. Ο Πέτρος ήρθε από δίπλα και πρότεινε να μη βγούμε έξω τώρα το πρωί. Ο Σωτήρης τον κοίταζε αδιάφορος. Ο Κώστας ήταν κι όλας έτοιμος να φύγει. Εγώ είπα ότι σήμερα θ' αργήσω λίγο, έχω άσβια από χτες. Κι ο καθένας μας έκανε αυτό που σκέφτονταν σαν πιο σωστό.

Όσο πέραγα η ώρα, στην οδό Αρδηττού άρχισαν να κινούνται ομάδες από Χίτες. Πέρασαν βιαστικοί και τράβαγαν προς την Αγία Φωτεινή. Η συμπεριφορά τους ήταν περίεργη. Κάτι πάντως ετοιμάζαν. Γύρω στις έντεκα ο δρόμος ερημώθηκε και δε φαινόταν ψυχή. Είπα να βγω, να πάω προς το κέντρο, το πράμα θά' χε μεγαλύτερο ενδιαφέρον εκεί.

Φθάνοντας στην οδό Μάρκου Μουσούρου, πούταν πιο κεντρικός δρόμος, παρατήρησα ότι κει πέρα υπήρχε κίνηση, πιο πάνω. Και θυμήθηκα ότι κάπου εκεί ήταν τα γραφεία μιας Βασιλικής Οργάνωσης, που μέχρι κείνη τη στιγμή δεν είχε και μεγάλη πέραση. Έξω μια ομάδα κοριτσιών, ντυμένων στα σκούρα με ένα μαύρο μαντήλι δεμένο στο λαιμό, είχε μπει σε σειρά και ξεκίνησε για κάτω. Σε δευτερόλεπτα θα βρισκόντουσαν δίπλα μου, και βιάστηκα να ξεπεράσω τη διασταύρωση της οδού Μουσούρου για να μη πέσουν πάνω μου.

Έπιασα το πεζοδρόμιο απέναντι και κοντοστεκόμουνα. Η πρόθεσή μου ήταν ν' αποφύγω τη συμπόρευσή μας πάνω στη γέφυρα του Ιλισσού. Πράγμα που και έγινε. Σε λίγο τα κορίτσια πέρασαν δίπλα μου κάνοντας μεγάλη φασαρία και σαματά. Κάνω να δώ τι γίνεται και την πρώτη που ξεκαθάρισε το βλέμμα μου ήταν η Μαργαρίτα. Για νάμαι ειλικρινής, αισθάνθηκα άσχημα. Δεν με παρεξένεψε το πράμα. Και πρώτα, εκεί την τοποθετούσα. Αλλά έτσι επίσημα και πανηγυρικά ενταγμένη, σ' ένα χώρο που όχι μόνο τον θεωρούσα εχθρικό στα δικά μου πιστεύω και το δικό μου κόσμο, αλλά χώρο που με απειλούσε καθημερινά, που ήταν για μένα ο αντίποδάς μου, η μαύρη σκιά, ο τρόμος κι ο φόβος μου προσωποποιημένος. Με χτύπησε ταμπλάς και δεν έβλεπα μπροστά μου.

Η Μαργαρίτα θέλω να πιστεύω πως ίσως κάτι κατάλαβε. Ήταν αρκετά μεγάλη να ξέρει κάτι από το δικό μας στερέωμα, από τις δικές μας δια-

φορετικές θεωρήσεις για τη ζωή. Κι όπως ήταν σχεδόν πρώτη στη γραμμή και βάδιζε ξέγνοιαστα, τη βλέπω ν' αναμερίζει, προσπαθώντας να βγάλει απ' το λαιμό της κείνο το απαίσιο μαντήλι, να στέκεται στην άκρη κι από κει να ρίχνει προς τα πίσω βιαστικές ματιές και σε συνέχεια να τρέχει για να ξαναβρεί τις άλλες, που είχαν κι όλας ξεπεράσει το γιοφύρι του Ιλισσού.

Λίγο παρακάτω στις γραμμές του τράμ, αριστερά απ' το γιοφύρι, τρεις χίτες της γειτονιάς, μέσα στους οποίους ήταν κι ο αδερφός της, ζόριζαν κάποιον άγνωστο να φωνάξει «Ζήτω ο Βασιλιάς Παύλος». Φοβήθηκα μην κολλήσουνε και σε μένα. Και τράβηξα δεξιά προς το Παγκράτι.

Έφτασα στην οδό Ευφράνορος και πήγα σ' ένα σπίτι φιλικό να πιασκαφέ, να πω δυο κουβέντες και να ηρεμήσω. Στο δρόμο, η τελευταία κίνηση της Μαργαρίτας μούχε γίνει έμμονη ιδέα. Καλά και σώνει ήθελα να πείσω τον εαυτό μου ότι αυτό έγινε σαν ένα είδος αποδοκιμασίας της συμμετοχής της στην βασιλική παράτα.

Τ' απόγευμα της ίδιας μέρας στα κατάμαυρα και η Λεφτέρω έφερε στο σπίτι κάτι εσώρουχα. Με κοίταζε περίλυπα και περίμενε να της πω κάτι. Κι επειδή εγώ δεν έλεγα τίποτα και τόκωνα επίτηδες, ήρθε πάνω από το τραπέζι που είχα απλώσει τα χαρτιά μου και με ρωτάει.

– Τί θα γίνουμε τώρα. Θα πάθουμε καμιά ζημιά, θάχουμε πάλι φασαρίες.

– Για ποιο πράγμα Λεφτέρω μου ανησυχείς;

– Να, για το βασιλιά που πέθανε. Και ήταν ο δικός μας άνθρωπος.

– Τι είναι αυτά που λες Λεφτέρω. Πού και πότε είχατε με το βασιλιά αλισβερίσι. Από πού και πώς ήταν δικός σου άνθρωπος; Εσύ μπορεί να τον έλεγες έτσι, αυτός όμως αγνοούσε ότι υπάρχουν. Ο ένας βασιλιάς πέθανε, ο άλλος είναι έτοιμος. Αλλά κανένας απ' αυτούς δεν δίνει μια δεκάρα για σένα και το σπίτι σου. Μη σε κλετίζεσαι και πάθεις τίποτα. Για της καλής τα ρόιδα. Όλα θα βρουν το δρόμο τους. Και συ αν δεν κοιτάξεις μόνη σου τον εαυτό σου και το Μαράκι, δεν πρόκειται να δεις από πουθενά χαϊρι και προκοπή.

Με κοίταζε σαν νάπεσα από τα σύννεφα. Φεύγοντας κούναγε απορημένη το κεφάλι. Δεν μπορούσε να καταλάβει αυτό που έλεγα. Και φαίνεται πως σαν τη Λεφτέρω είναι γιομάτη η Αθήνα.

Ήταν οι μέρες, που θάρχιζε η περίοδος των εξετάσεων του Απρίλη στη Νομική. Κι ενώ όλοι ελπίζαμε ότι η μεγάλη βδομάδα που άρχιζε σε πέντε

μέρες θάκανε τη σχολή να τις αναβάλλει, αιφνίδια η Γραμματεία ανακοίνωσε ότι οι εξετάσεις θα γίνονε πιο πριν, και ότι θ' αρχίσουνε στις τρεις Απριλίου, που σήμαινε μεθαύριο την Πέμπτη.

Πρώτος και καλύτερος ήταν ο δικός μου, που όρισε για τους τελειόφοιτους εννιά το πρωί, την Παρασκευή. Αυτό σήμαινε ότι εγώ από αύριο θάπρεπε να βρίσκομαι στο φροντιστήριο σε δωδεκάωρη βάση για επαναλήψεις και διάφορες διευκρινίσεις. Άρχισε η αγωνία που δε σταμάτησε παρά τη Μεγάλη Τρίτη, όταν μάθαμε ότι η επιτυχία των μαθητών μου έφτασε στο εξήντα τοις εκατό. Νούμερο σοβαρό και πρωτόγνωρο γι' αυτό το μάθημα.

Την επιτυχία αυτή δεν τη χάρηκα. Το πρωί της Μεγάλης Τετάρτης ο Θεμιστοκλής μας ανήγγειλε ότι χάθηκαν τα ίχνη της Βιολέτας, στην Καρδίτσα, κι όλοι είναι ανάστατοι.

Είναι αλήθεια ότι η Κυβέρνηση εδώ και κάμποσες μέρες ετοιμάζει τη μεγάλη επίθεση που οι Άγγλοι την λένε Τέριμους. Διαδοχικές επιχειρήσεις από νότο προς βορρά, για σταδιακή κυκλωση των ανταρτών κι εκκαθάριση των περιοχών που ανταρτοκρατούνται. Μέσα σ' αυτό το σχέδιο εγκλωβίζει τους αριστερούς στις πόλεις, εξουδετερώνει με συλλήψεις, εκτοπίσεις και φυλακίσεις τα στελέχη του κουκουέ. Κάνει στραβά μάτια για τις παρακρατικές συμμορίες των Βουρλάκηδων, του Βελέντζα, του Παπακόφα και των άλλων, και κείνοι λύσσαξαν. Δέρνουν και σκοτώνουν. Η Καρδίτσα άδειασε. Κοπάδια οι άνθρωποι, παιδιά, γέροι, γυναίκες κατάφορτοι τραβάνε προς τα πάνω. Τα βουνά είπε ο πάτερ Κοσμάς, θα σώσουν κόσμο και κοσμάκη. Και τα βουνά είναι ακόμα χιονισμένα. Βοήθει ακατάπαυστα. Η Νευρούπολη γιόμισε κόσμο που τάχει χαμένα, κλαίει, φωνάζει, πεινάει και τραβάει στην τύχη κι όπου ο καθένας βάζει στο μυαλό του. Τραγωδία συγκλονιστική.

Είναι τέτοια η σύγκριση εκεί, που κανένας απόσους ξέφυγαν και συνάντησαν τ' αδέρφια της Βιολέτας δεν μπόρεσε να ξεκαθαρίσει αν την είδε κάπου εκεί. Μόνο η Βαγγελιώ η δασκάλα είπε λίγο αργότερα ότι «ήσανε μαζύ στα Βραγγιανά. Και μαζύ ξεκινήσανε ν' ανεβούνε τις απότομες πλαγιές της Νιάλας. Να ξεφύγουν τον κλοιό. Ήταν όλα τα στελέχη της Καρδίτσας εκεί. Κι ακολούθησαν τον Ερμή. Σχεδόν τελευταίοι... Όμως στην πορεία καθώς έσφιγγε η βίδα, μέσα στη φονική χιονοθύελλα, στο «προχωρείτε-προχωρείτε, μην κόβετε τη φάλαγγα, θα χαθούμε στο σκοτάδι...» στη μανία της φύσης, στην κακοτράχαλη ανάβαση, στον κόπο και την απελπισία κι όπως χώνονταν μέσα στο σύννεφο, που δεν έβλεπαν τίποτα, που

γλίστραγαν πάνω στο παγωμένο χιόνι και από κάτω τους περίμενε ένας ατέλειωτος γκρεμός, χάθηκαν μεταξύ τους.... Ίσως, ο Κώστας Βλάνος αν ζει, να ξέρει τίποτα. Γιατί αυτός πήγαινε μαζί και τη βοηθούσε».

Επί μια βδομάδα τέλη Απριλίου αρχές του Μάη, συνόδευα σε ημερήσιο πάνε κι έλα το Θεμιστοκλή, στις φυλακές Λαμίας, μήπως εγώ με την ταυτότητα του δικηγόρου καταφέρω να πλησιάσω τους καταδικασμένους στο στρατοδικείο της Λαμίας, αυτούς που πιάστηκαν στην Νιάλα και μάθουμε τίποτα για τη Βιολέτα. Απαγορεύονταν να τους δουν οι ξένοι. Κάποια μέρα παρολίγο να μας χώσουν κι εμάς μέσα.

Τελικά όσους μπορέσαμε να δούμε και να μιλήσουμε μας επαναλάμβαναν αυτό που μας είπε και η δασκάλα. Να βρούμε τον Κώστα Βλάνο.

Μια κουβέντα είναι να βρούμε τον Κώστα Βλάνο. Ο Κώστας Βλάνος μπορεί νάναι ακόμα στο βουνό. Μπορεί νάχει σκοτωθεί. Κανένας δεν ήξερε. Η Λαμία κατακλύζονταν από Καρδιτσιώτες. Μπορώ να πω ότι ήταν περισσότεροι απ' τους ντόπιους. Πιάσαμε τα καφενεία και αρχίσαμε να ρωτάμε. Τελικά βρέθηκε ο άνθρωπος. Διακολεύονταν να μας μιλήσει. Είπε μονάχα πως ο Κώστας Βλάνος είναι χωριανός του. Αλλά τίποτα άλλο. Κράταγε το στόμα του κλειστό. Εφτασφράγιστο. Τελικά με τη μεσολάβηση κάποιου τρίτου, γνωστού του Θεμιστοκλή, πήραμε την πληροφορία. Ο Κώστας Βλάνος βρισκόνταν αυτή τη στιγμή με γάγγραινα στο πόδι, από πληγή στη Νιάλα, στην κλινική Σμπαρούνη στην Αθήνα. Η ζωή του κρέμεται από μια τριχά.

Και τρέξαμε να προλάβουμε.

Ούτε και στο φροντιστήριο πήγα, που κάθε απόγευμα γυρίζοντας απ' τη Λαμία ήμουν εκεί. Πήραμε ένα ταξί με το Θεμιστοκλή, έχοντας δίπλα και το γνωστό του Κώστα Βλάνου απ' τη Λαμία, που στο δρόμο μας αποκαλύφτηκε αδερφός του. Κράταγε το πραγματικό τους όνομα, που ήταν Πίσπας, γιατί το Βλάνος ήταν ψευδώνυμο, φτάσαμε στην Κλινική.

Στο δωμάτιο ήτανε τέσσερα κρεβάτια. Μόνο το ένα ήταν πιασμένο, κι αυτό απ' τον δικό μας, πούταν μάλλον άσχημα. Έκανε πυρετό τριάντα εννιά και τον είχανε με παυσίπονα. Η αδελφή που ήρθε κάποια στιγμή, μας είπε ότι του δίνουνε κι ένα καινούριο φάρμακο πούρθε απ' την Αγγλία για το στρατό. Πενικιλίνη. Ελπίζανε να του σώσουν το ποδάρι.

Ο Κώστας Βλάνος ήταν ορεξάτος. Κι όταν αρχίσαμε να του μιλάμε για τη Βιολέτα μελαγχόλησε. Ζήτησε απ' το Θεμιστοκλή να καθήσει δίπλα του στο κρεβάτι κι έδειχνε νευρικότητα. Του ήταν πολύ δύσκολο να βρει έναν

ειρμό στις μνήμες του. Άρχισε με την αδυναμία της Βιολέτας στο περπάτημα και μάλιστα ένα περπάτημα σε δύσβατα μονοπάτια. Να τρικλίζει και κάθε τόσο να σκοντάφτει. Νάναι υποχρεωμένος ο ίδιος να μένει από πίσω για να προλαβαίνει κάθε σκουντούφλιασμά της. Της πήρε το σακούλι με λίγα πράγματα που είχε και κάτι βιβλία. Φύγανε βράδυ από τη Νευρούπολη και φτάσανε στα Βραγγιανά. Εκεί γίνονταν το σώσε. Αντάμωσαν με τους άλλους.

«Εκεί ο καθένας έλεγε το δικό του. Εγώ το μόνο που καταλάβαινα ήταν ότι οι άλλοι, οι κυβερνητικοί, είχαν πολλές δυνάμεις κι έρχονταν από παντού. Από την Άρτα, από το Καρπενήσι από την Καρδίτσα. Ήμαστε από παντού κλεισμένοι και θεωρήθηκε ότι το λιγώτερο επικίνδυνο ήταν να το σκάσουμε από το λαιμό της Νιάλας. Για όσους βέβαια δεν ήξεραν τί εστί Νιάλα, το πράμα ήταν απλό. Για μένα όμως.... Το ν' ανεβούμε ίσαμε εκεί, αν ήτανε καλός καιρός και κάναμε ορειβασία δεν θάλεγα μεγάλο λόγο. Τέτοιες όμως στιγμές, με τέτοιες συνθήκες κι ένα ατέλειωτο λεφούσι από γυναικόπαιδα, με ζώα φορτωμένα, μικρά παιδιά κι έναν καιρό που ετοιμάζεται να βρέξει ή να χιονίσει. Και προ παντός με το ενδεχόμενο ότι στην κορυφή θα μας την είχαν στημένη οι άλλοι. Καταλαβαίνετε. Αυτό σήμαινε αυτοκτονία. Τα λέγαμε με την καμένη τη Βιολέτα, άλλα τί να κάνουμε. Ακολουθήσαμε.

Είχαμε δυο μέρες να βάλουμε μπουκιά στο στόμα. Κι η γλώσσα μας κόλλαγε στον ουραγίσκο. Κι όμως αυτό πολύ λίγο μας απασχολούσε. Ο ανήφορος ήταν αυτό που μας δάγκωνε. Προχωρούσαμε κι από την αρχή καταλάβαινα ότι η Βιολέτα κρύωνε. Έβγαλα ένα δεύτερο χιτώνιο που είχα στα πράματά μου και της τόριξα στην πλάτη της. Με το πρώτο όμως ανεμοστρόβιλο κατάλαβα ότι το χιτώνιό μου την δυσκόλευε. Και προσπάθησα να της το κουμπώσω στο λαιμό. Σε λίγο έπιασε θύελλα που όσο πήγαινε δυνάμωνε. Άρχισε να σκοτεινιάζει και το γύρισε σε χιόνι. Ο αέρας που αναπνέαμε ήταν παγωμένος και μάργωνε τα μέσα μας. Ολόκληρες οικογένειες σταματούσαν στις άκρες και έσμιγαν αγκαλιασμένοι για να ζεσταθούν. Μουλάρια πιο πάνω ακούγαμε ότι γλυστράγανε πατώντας στο παγωμένο χιόνι και γκρεμίζονταν στο χάος. Ένα χάος που δεν είμαστε σε θέση να προσδιορίσουμε, μόνον ακούγαμε τον αχό που κράταγε κάμποσην ώρα. Η θολούρα γύρω μας ήταν τέτοια, που μας φαίνονταν ότι είχαμε τυφλωθεί. Έρχονταν στιγμές που έχανα από μπροστά μου ακόμα και τη Βιολέτα στο μισό μέτρο μακριά. Και φύσαγε δαιμονισμένα. Κι έριχνε ασταμάτητα ένα χιόνι ίσαμε ένα φύλλο πλάτανου. Που κόλλαγε στο πρόσωπό μας. Κάθε τόσο αριστερά στο δρόμο βλέπαμε βρέφη και παιδιά

μακριά με παγωμένες και σύξυλες μάνες δίπλα τους, εγκαταλειμμένες και βουβές πάνω στο χιόνι και πεσμένους αντάρτες με μάτια στυλωμένα στο κενό, και αίματα στη μύτη και το στόμα. Εγώ βαστούσα ακόμα, αλλά έβλεπα την καημένη τη Βιολέτα να στραβοπατάει και μου κόβονταν η ανάσα. Δεν ήξερα τί να της κάνω, πώς να την προστατεύσω. Τα στραβωπατήματα όλο και γίνονταν πιο πυκνά. Και το ταλάντεμα μεγάλωνε. Ωστόσο προχωρούσαμε, αλλά ήταν φανερό ότι είχαμε διαλυθεί. Και κάθε τόσο από ψηλά έφταναν κάτι φωνές μισοσβυσμένες «Προχωρείστε, προχωρείστε μη κόβετε τη φάλαγγα. Ακόμα λίγο έχουμε». Κι εγώ όσο άκουγα αυτές τις φωνές τόσο κι απελπιζόμουνα. Είχα βάλει στο μυαλό μου πως όταν οι φωνές σταματούσανε οι πρώτοι θάχαν καβαλήσει το λαιμό. Αλλά ο λαιμός φαίνεται ήταν ακόμα μακριά. Και προχωρούσαμε χωρίς σταματημό. Για μια στιγμή βλέπω την κοπέλα που πήγαινε λίγο πιο μπροστά απ' τη Βιολέτα να πέφτει κάτω, σύξυλη. Κι αμέσως μετά την ίδια τη Βιολέτα να γέρνει δεξιά και να πέφτει προς το γκρεμό σαν ένα δέμα ρούχα που το σπρώχνεις κι αυτό γέρνει και κατρακυλά. Έμεινα αποσβολωμένος. Προσπάθησα να βρω ένα μέρος να κατέβω παρακάτω, μήπως μπορέσω κι ανασύρω τη Βιολέτα από κάτι βράχια πούχαν σταματήσει στο κατρακύλισμα το σώμα της. Ήταν αδύνατο. Οι άλλοι από πίσω φώναζαν. Προχωρείστε. Οι ακριβώς πίσω από μένα, θέλησαν να με βοηθήσουν.

– Κοίταξε να κατεβείς, μούπαν, από δω και μεις θα σε κρατάμε.

Πέταξα ότι είχα στα χέρια μου και ξεφορτώθηκα από την πλάτη μου το γυλιό. Το χιόνι πούταν στις πλαγιές γλίστραγε. Και ήταν αδύνατο να στηριχτώ. Ο αποπίσω με κρατούσε από το αμπέχωνο. Κι αυτόν είδα ότι τον κρατούσε ο πιο πίσω. Είχαν αφήσει φαίνεται χώρο στο μονοπάτι, γιατί η φάλαγγα από πάνω μας προχωρούσε ασταμάτητα. Άλλοι μας πρόσεχαν, αλλά δεν έλεγαν τίποτα. Άλλοι δεν πρόσεχαν καθόλου, ήταν σα μια μακροια νεκρική συνοδεία από αμίλητα φαντάσματα. Κατέβηκα ακόμα ένα μέτρο στο γκρεμό, κι αν εκείνη τη στιγμή είχα κάτι που να με κρατάει στα σίγουρα, αν ήμουν δεμένος από κάπου, ίσως μ' ένα τολμηρό σκύψιμο να μπορούσα νάπιανα τη Βιολέτα. Αλλά όμως εκείνη τη στιγμή ξέσπασε ένα κιαμέτι, μια χιονοθύελλα διαμονισμένη. Ίσως κάποιο περίεργο ατμοσφαιρικό φαινόμενο, κάτι σα χαλάζι, που μας χτύπαγε λυσσασμένα στο κεφάλι και μας έκανε να πέσουμε και οι τρεις στο χιονισμένο έδαφος σα να θέλουμε να μπουσουλίσουμε. Μόλις και μετά βίας σωθήκαμε.

Όταν σ' ένα λεπτό περίπου αυτό το φαινόμενο κόπασε, το σώμα της Βιολέτας, αλλά και της προηγούμενης είχαν εξαφανισθεί. Για τη Βιολέτα ήταν σίγουρο πως είχε κατρακυλίσει στο γκρεμό. Νεκρή. Η άλλη όμως,

ποιός μπορεί να ξέρει τί έγινε. Ίσως να μην είχε πεθάνει ακόμα, και έκανε κάποιες κινήσεις την ώρα του χαλασμού, που την έφεραν τούμπα στο γκρεμό. Αυτό σκεφτήκαμε κείνη την ώρα. Δεν υπήρχε άλλο ενδεχόμενο.

Ανεβήκαμε και μεις οι τρεις, στο μονοπάτι, σε μια κατάσταση προχωρημένης αποσύνθεσης και συνεχίσαμε. Το μυαλό μου έμνησκε πίσω. Εκεί στο γκρεμό. Βάδιζα υπνωτισμένος. Αν κανένας μ' έσπρωχνε... έστω κατά λάθος, θάπεφτα το δίχως άλλο και γω στο γκρεμό.

Ο λαιμός της Νιάλας δεν ήταν μακριά, μόνον που την ώρα που περνούσαμε αμέσως κατάλαβα, γιατί είχα ξαναπεράσει από κει, πώς τραβάμε λάθος. Κι αυτό το λάθος ήταν μοιραίο».

Ο Θεμιστοκλής κι εγώ παρακολουθούσαμε συγκλονισμένοι. Η αφήγηση του Κώστα Βλάνου, μας κρατούσε μ' ένα κόμπο στο λαιμό. Υστερικό. Δεν ξέρω αν ο Θεμιστοκλής είχε από τις μέχρι τότε έρευνές μας διατηρήσει κάποιες ελπίδες, νάναι ζωντανή η Βιολέτα. Εγώ από μερες ήμουν αβέβαιος για το αντίθετο. Παρόλα αυτά, ένιωσα πως χάνομαι. Βούιζαν τ' αυτιά μου. Ήθελα να ξαναγυρίσουν οι ωραίες μέρες της ταβέρνας. «Τα τρία Κυπαρίσσια». Και πνιγόμουν με το να σκέφτομαι, την αγαπημένη μας Βιολέτα νεκρή σε κάποιο καταράσι. Ο φριχτός της θάνατος με πάγωνε.

Ο Θεμιστοκλής είχε σκύψει πάνω από τον Βλάνο, και τον είδα έτοιμο να πέσει... Έτρεμαν οι βλέφαράδες των ματιών του. Ζήτησα να τον βοηθήσω, αλλά το απέρριψε. Ο αδελφός Βλάνος που το πραγματικό του όνομα ήταν Πίσπας, έτρεξε κι έφερε νερό, αλλά ο Θεμιστοκλής είχε συνέλθει. Παρακάλεσε μάλιστα τον Κώστα Βλάνο να συνεχίσει την αφήγησή του. Και να μη διακόψει. Πίστευα πως έβρισκε κάποια παρηγοριά και ξεκούραση σ' αυτό.

– Έχουν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον αυτά που μας είπες. Αν δε σε κουράζει συνέχισε... Εμείς θ' ακούμε. Τί συνέβηκε λοιπόν μετά.

Όπως σας έλεγα, πήραμε λάθος δρόμο και βρεθήκαμε σε στρατόπεδο του Κυβερνητικού στρατού. Κάτι αντίσκηνα, πνιγμένα στο χιόνι, με κρύσταλλα πάγου στις γωνιές. Και μέσα τέζα οι στρατιώτες. Όλοι ξεπαγιασμένοι. Έβλεπες μάτια ανοιχτά αλλά κανένα δεν κουνιόταν. Όπως ήταν χαράματα και καταλαβαίναμε πως απ' τους στρατιώτες δεν είχαμε να φοβηθούμε τίποτα. Διαλέξαμε τσαντήρια και ξαπλώσαμε δίπλα τους.

Κάποιος, που δεν κατάλαβα αν είναι από μας ή από τους άλλους, ψιθύριζε.

– Αδέρφια είμαστε. Κι είμαστε όλοι κοντά στο θάνατο.

Πέρασε η ώρα και γω μια με τη σκέψη της Βιολέτας, μια με τη σκέψη πως είμαστε στο στόμα του λύκου, έβλεπα και πως δεν ξημέρωνε για τα

καλά, να δω τί έγιναν οι άλλοι, οι πολλοί, που ασφαλώς θάχαν πάρει το σωστό δρόμο, που ήταν δεξιότερα του αυχένα, έμεινα άυπνος. Άυπνος κι ανήσυχος. Εκνευρισμένος. Αλλόκοτος. Κι έτσι όπως ήμουν πετάχτηκα έξω απ' τη σκηνή.

Κοιτούσα γύρω μου και δεν έβλεπα τίποτα. Νεκρό τοπίο. Ο ουρανός κατεβασμένος ίσαμε δυο μπόγια παραπάνω απ' το κεφάλι μου. Δεν είχα να σκεφτώ πολύ. Έδωσα μια και πήρα τον κατήφορο. Έπρεπε να ψάξω για τους άλλους, να δω μη έφυγαν. Να δω αν υπάρχουν. Να τους πω που βρισκόμαστε μεις και τι περίεργα πράγματα συμβαίνουν. Ροβολώντας τον κατήφορο ο καιρός πήγαινε να φτιάξει. Κι άρχισα να τρέχω. Κι ήμουν βέβαιος πως απ' αυτή την πλαγιά της Νιάλας δεν υπήρχαν άλλοι στρατιώτες. Έκανα σα δρομέας στους αγώνες κοντά στο τέρμα, ένοιωθα λεφτερός, δε φυλαγόμουνα από κανέναν και τράβαγα απρόσκοπτος κι αδούλωτος. Οπότε βγαίνοντας απόνα λάκκο πούχε χιόνι ίσαμε το γόνατο, μπάμ ακούω από μακριά και σε συνέχεια ένα πολυβόλο. Δεν ήξερα περί τίνος πρόκειται. Έπεσα κάτω και κεί άρχισα να νοιώθω δυνατή καούρα στο πόδι. Ήταν όμως ακόμα ζεστή η πληγή στη γάμπα, και μπορώ να σας πώ ότι καθώς δεν είχα χρόνο να την ψάξω σερνάμενος μέσ' το χιόνι συνέχισα να κατηφορίζω μέχρι που έφτασα στα πρώτα σπίτια του χωριού Καροπλεσι. Εκεί λιποθύμησα καθώς φαίνεται γιατί όταν ξύπνησα βρέθηκα ανάμεσα σε δικούς μας να περιποιούνται την πληγή μου.

Από τους χωριανούς εκεί έμαθα ότι οι άλλοι συναγωνιστές μου είχαν πιαστεί στον ύπνο μέσα στις σκηνές απ' το στρατό που ανέβαινε να βρει τους ξεπαγιασμένους συναδέλφους του... Και τους δικάζουν τώρα όλους στη Λαμία.

Οι πολλοί όμως, αυτοί που πήρανε πάνω στο διάσελο το σωστό δρόμο, δεξιά όπως εγώ έλεγα, αυτοί γλύτωσαν όλοι. Διανυχτέρευσαν κι αυτοί βέβαια σε τσαντήρια μιας διμοιρίας του στρατού, που και κει οι στρατιώτες είχαν γίνει κούτσουρο απ' την παγωνιά, αλλά νοιάστηκαν γρήγορα και την έκαναν...

Για τη Βιολέτα όμως εγώ φταίω, φταίω και δε συχωρώ τον εαυτό μου. Δέκα λεφτά ακόμα και θάφτανε στο λαιμό. Έπρεπε να την πάρω γκότσι. Να τη ρίξω στην πλάτη μου. Να τη σκεπάσω με το αμπέχωνό μου θάταν τώρα δίπλα μας. Θα ζούσε... Εγώ φταίω».

Τις τελευταίες φράσεις του ο Κώστας Βλάνος τις πρόφερε δύσκολα. Ήταν συγκινημένος και κοίταζε προς τον τοίχο, να μη δούμε που δάκρυζε... Τον είχαμε κουράσει. Κι ίσως οι αναμνήσεις του νάταν γι' αυτόν σ' αυτή την κατάσταση, ένα ποτήρι γιομάτο φαρμάκι.

Και οι τρεις μας που τον ακούγαμε, συννενοηθήκαμε να του δίνουμε... Η νοσοκόμα της κλινικής, που καθώς φαίνεται είχε ειδικά καθήκοντα κοντά του και στέκονταν στην πόρτα, με τις ώρες, μας το υπόδειξε. Ο άρρωστος έπρεπε να φάει για να κοιμηθεί.

Έξω απ' την κλινική ο αδελφός του Βλάνου, μας δήλωσε πως θάμνησκε σε κάποιον τρίτο αδελφό του κάπου στα Πατήσια και θάπαιρνε τράμ. Εμείς τραβήξαμε για το σπίτι.

– Εγώ τόχα φανταστεί, μούπε ο Θεμιστοκλής. Αλλά δεν ήθελα να το πιστέψω. Η Βιολέτα μένει ζωντανή στη μνήμη μου. Και είναι καλύτερα έτσι.

– Το ίδιο κι εγώ του λέω. Μέχρι σημείου που να σκέφτομαι ότι θάταν καλύτερο να μην πούμε τίποτα στους άλλους.

– Όχι μου λέει, γιατί ο Ζεάνπωλ αν το μάθει, θα με σκοτώσει. Την είχε σα Θεό.

– Σ' όλους η Βιολέτα ήταν κάτι παρόμοιο.

– Ναι-ναι μου λέει αφηρημένα. Κι έπειτα πρόσθεσε. Σκέφτομαι τη μάνα μας πώς θα το πάρει. Ετοιμάζονταν να κατεβεί στην Αθήνα, νόμιζε πώς από δω θα μάθαινε περισσότερα. Και φοβάμαι ότι της πούμε τίποτα δε θα πιστέψει.

– Έτσι είναι όλες οι μανάδες. Συνηθίζουν αλλά δεν παρηγοριούνται με το τίποτα.

Προχωρούσαμε πεζοί, και μας φαίνονταν πώς κι αυτό ήταν μια ξεκούραση. Μας παρηγορούσε. Ο καιρός είχε ζεστάνει και σκεφτόμουν τα χιόνια κι όλο κείνο το κακό πούγινε στ' Άγραφα εδώ και είκοσι-εικοσιπέντε μέρες. Απ' ότι κατάλαβα, τόσο ο Θεμιστοκλής όσο και γώ προσπαθούσαμε να μη πάρει η μνήμη μας το δρόμο που έβγαζε στις συνθήκες που θανάτωσαν τη Βιολέτα.

Στο σπίτι έπεσε πένθος βαρύ. Ο Ζεανπώλ δεν μιλιότανε για μέρες. Ο Σωτήρης έκλαψε κι ήταν η πρώτη φορά που τον είδα έτσι. Ο Κώστας, μάλλον κοίταξε από την πρώτη στιγμή να μην δείξει αδυναμία. Το ίδιο και ο Πέτρος. Η Εύη κι ο Παρασκευάς δεν φάνηκαν να συγκινούνται ιδιαίτερα.

Από την άλλη μέρα, μπήκαμε κι όλας στη ρουτίνα.

Οι σημειώσεις μου στο φροντιστήριο είχανε πάρει δρόμο. Και σημείωναν ρεκόρ. Δεν είχαμε καμμιά εκδήλωση από τον καθηγητή. Βγάλαμε δυο τρεις εκδόσεις.

Το Γενικό Επιτελείο του Στρατού, ανήγγειλε κατάργηση των αναστολών στράτευσης και γενική επιστράτευση για τα τέλη του Ιουνίου. Εγώ

πήγαινα στο κέντρο Κορίνθου. Κάποιοι έλεγαν πως το περίμεναν. Εγώ όχι. Ήμουν αισιόδοξος ότι τελικά θα βρίσκονταν κάποια λύση. Έβλεπα πως το κακό που γίνονταν στον τόπο ήταν πολύ μεγάλο.

Στη γειτονιά ο θάνατος της Βιολέτας, πέρασε σαν ατύχημα στο χωριό της.

Αλλά τί τα θέλεις! Τα τρία Κυπαρίσσια ερήμωσαν. Όλα ήταν σκοτεινά. Κάποιο αντρόγυνο ηλικιωμένων πούχε στείλει η Βιολέτα να καθήσει στο πατάρι, χάνονταν από νωρίς. Έσβυναν τα φώτα και κοιμόντουσαν. Κανένας μας δεν έμαθε ποιοί ήτανε κι από που κρατούσε η σκούφια τους.

Η Λεφτέρω επέμεινε να μάθει λεπτομέρειες, για το θάνατο της Βιολέτας. Το ίδιο και τα κορίτσια δίπλα. Κανένας όμως δεν προχωρούσε παραπέρα. Όλοι δηλώναμε ότι αυτό ξέραμε, που μας είπε ο Θεμιστοκλής. Ο Θεμιστοκλής για μερικές μέρες έφυγε κι όπως φαίνονταν πήγε στην Καρδίτσα, κοντά στην οικογένειά του.

Απ' τα περίεργα ήταν, που ήρθε και με βρήκε στο σπίτι, η Μαργαρίτα. Μου ζήτησε συγγνώμη για την ενόχληση και πρόσθεσε ότι έμαθε το θάνατο της Βιολέτας και στενοχωρήθηκε αφάνταστα.

– Εσείς ξέρετε λεπτομέρειες. Η Λεφτέρω μου είπε να ρθω σε σας. Και ήρθα να μου πείτε κάτι. Ξέρετε ότι η Βιολέτα έρχονταν στο σπίτι μου και μούκανε ασκήσεις για το πόδι. Ήταν, καθώς ξέρετε, Γυμνάστρια. Κι είχα δει απ' αυτήν μεγάλη ωφέλεια και βελτίωση.

– Δεν τόξερα ότι γνωρίζοσαστε με τη Βιολέτα.

– Όχι μόνο γνωρίζομαστε, αλλά και είχαμε γίνει φίλες

Με κοίταζε περίεργα.

– Κάτι άλλο, μου λέει. Της είπα να καθήσει. Αλλά δε δέχτηκε.

– Ελάτε, λέω, είμαστε φίλοι και γείτονες. Και επί πλέον φίλοι και της Βιολέτας. Μπορείτε να μου πείτε ότι θέλετε.

– Πέστε μου ειλικρινά. Ήταν κομμουνίστρια η Βιολέτα.. γιατί εδώ στη γειτονιά λένε ότι σκοτώθηκε στο βουνό. Εσείς τι ξέρετε;

– Δεν ξέρω αν η Βιολέτα σκοτώθηκε στο βουνό. Πάντως ότι ήταν κομμουνίστρια αυτό κι εγώ το θεωρώ βέβαιο, χωρίς να μου τόχει πει κανένας μέχρι τώρα.

– Και κάτι άλλο. Φοβάμαι πώς εδώ τα μπερδεύω... Εσείς είστε κομμουνιστής;

– Όχι, της λέω, γελώντας. Όχι, εγώ δεν είμαι κομμουνιστής. Έχω πολλές επιφυλάξεις για το Κουκουέ. Με φοβίζει. Πολλές φορές συνεργάζο-

μαι μαζί του, αλλά νοιώθω πάντοτε άσχημα. Συμπαθώ όμως τους αγωνιστές κι αυτούς που ταλαιπωρούνται άδικα.

– Ευχαριστώ, λέει. Ήθελα να το μάθω από σας τον ίδιο. Και τώρα ας μπούμε στα πιο σοβαρά.

Σφίχτηκε η καρδιά μου. Μ' αυτό το κορίτσι είχα πολλές εκπλήξεις.

– Στα σοβαρά! είπα κουνώντας το κεφάλι μου. Ας δούμε και τα σοβαρά.

– Κρατώ στο σπίτι μου δυο μεγάλους φακέλους με χαρτιά της Βιολέτας. Μου τα εμπιστεύτηκε από πολύν καιρό. Και τώρα φοβάμαι. Τί να τους κάνω παρακαλώ να με συμβουλευσετε. Να μου πείτε τί θα τα κάνετε σεις αν τάχατε σπίτι σας. Η φίλη μας λογάριαζε πολύ τη γνώμη σας.

Παρατηρούσα την έντονη αγωνία της και την εντιμότητά της. Βρισκόμουν σε δύσκολη θέση. Ήταν μια υπόθεση περίεργη. Κι αυτή ήταν ένα μικρό παιδί. Δεν μπορούσα να ξέρω ποια θα ήταν η εξέλιξή της, και που τελικά θα κατάληγε. Και μου πέρασε απ' το μυαλό μια σκέψη υπεκφυγής.

– Αφήστε, της λέω. Θα τα δώσουμε στο Θεμιστοκλή

– Ποιός είναι αυτός, μου λέει. Δεν τον ξέρω.

– Είναι ο μεγαλύτερος αδερφός της Βιολέτας, που μένει από κάτω μας. Τώρα βέβαια δεν είναι εδώ, πήγε στην Καρδίτσα για τους γονείς τους. Αλλά όπου νάναι θα γυρίσει, είναι φοιτητής της χημείας.

— Ωραία, ωραία. Αλλά δεν τον ξέρω, προσωπικά. Τον έχω ακούσει απ' τη Βιολέτα. Φροντίστε σεις παρακαλώ όταν έρθει. Να συναντηθούμε εδώ σε σας... Φάμαστε και οι τρεις.

Μ' όλα αυτά τα περίεργα που άκουγα ένιωθα να απλώνεται μέσα μου μια περίεργη γαλήνη. Ήμουν κι εγώ ευχαριστημένος. Η Μαργαρίτα της Βασιλικής Νεολαίας, πρώτη-πρώτη στη σειρά της φάλαγγας με τη μαύρη μαντίλα στο λαιμό δε μου πήγαινε. Μούχε ανατρέψει μια ολόκληρη ευγενικιά εικόνα που είχα στήσει με το γράμμα της και στη συμπεριφορά της. Αυτή η εικόνα ξαναγεννιόνταν τώρα μέσα μου. Και μέστωνε γρήγορα.

Έτσι όταν η Μαργαρίτα έφυγε από το σπίτι μου ένιωθα άλλος άνθρωπος. Σε λίγες μέρες, που γύρισε ο Θεμιστοκλής από την Καρδίτσα, τακτοποιήσαμε και το θέμα των φακέλων.

Είχα σχεδόν εγκαταλείψει το δικηγορικό γραφείο. Πήγαινα από το πρωί στο φροντιστήριο, που πολλαπλασίασε τις ώρες μου.

Οι εξετάσεις Ιουνίου είχαν μετατεθεί για τις είκοσι. Οι φοιτητές με την επιστράτευση στην πλάτη, έπεσαν στο διάβασμα με φανατισμό. Καταλάβαινα πώς δεν θ' αντέξω. Η δική μου επιστράτευση, ήταν κείνη τη στιγμή

η μόνη ελπίδα. Το είχα πάρει λίγο αφήφισμα. Δεν φανταζόμουνα τι με περίμενε.

Ύστερα από πολύ καιρό κι όταν πια η ταβέρνα στα ΤΡΙΑ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ είχε γίνει πολυκατοικία, τα δέντρα κι ο δρόμος από μπρος είχαν εξαφανιστεί, όλο το τοπίο είχε αλλάξει, από μπροστά πέρασαν χιλιάδες αυτοκίνητα τη μέρα και μαύριζε όλος ο τόπος. Όταν ήταν αδύνατο και να σταματήσεις εκεί απ' έξω, διάβασα σε κάποια εφημερίδα Δημοσιογραφική έρευνα, που αναφέρονταν στις επιτυχίες της Ασφάλειας, τότε, στον καιρό του αγώνα της ενάντια στον Κομμουνισμό, είδα με έκπληξη αλλά και πολύ ενδιαφέρον, να καταχωρείται ότι το μήνα Οκτώβρη του 1948, μεταξύ άλλων, στη διεύθυνση της οδού Αρδηττού, όπου εμείς ξέραμε ότι ήταν η ταβέρνα τα Τρία Κυπαρίσσια, είχε ανακαλυφτεί κρύπτη κατασκευασμένη, στην οποία διέμεναν κρυμμένα και σε παρανομία, κατά καιρούς, σημαντικά στελέχη του Κουκουέ. Κατά τη στιγμή της ανακάλυψης δεν υπήρχε κανένας μέσα. Υπήρχε μόνον ένα κρεβάτι σιδερένιο, αλλά γιομάτο σκόνη. Και πολλές καρέκλες γύρω από ένα μικρό τραπέζι. Υπήρχαν ακόμα μπουκαλάκια από παλιά φάρμακα κι άλλες χαρτονένιες συσκευασίες φαρμάκων. Πολλές εφημερίδες των ετών 46 και 47. Δυο τρία βιβλία και πολλοί Ριζοσπάστες.

Η κρύπτη ήταν πίσω από κτίριο ακατοίκητο.

Ήταν αυτή η Δημοσιογραφική Έρευνα που μούφερε στη μνήμη την άτυχη γλυκειά Βιολέτα κι όλα τ' άλλα, και προ παντός αυτά που μουχε πει ο Φίλιππος πριν φύγει για τη Θεσσαλία... «Εκεί μέσα βρωμάει μπαρούτι απ' όλες τις μεριές. Πότε θα τους πιάσουν όλους και θα πάνε κατ' ευθείαν στο Γουδί».

Στο αναμεταξύ κάποιος Καρδιτσιώτης με πληροφόρησε ότι τελικά ο Ζεάνπωλ δεν την γλύτωσε. Τον μπαγλαρώσανε κι αυτόν και τον έστειλαν συστημένο στη Γαλλία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

49575

KON